

Inštitut za zgodovino
delavskega gibanja
KNJIZNICA

Pril.

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

2. SNOPIČ

Bartol - Bor

GORICA 1975
GORISKA MOHORJEVA DRUŽBA

prištejemo še druge dramske zvrsti, pa kar nad 300. Veliko število je napisal tudi knjižnih recenzij, poročil in kritik. Poleg dramatike ga je zelo zanimala likovna umetnost. Tudi tej panogi se je oddolžil z več kot 100 prikazi in ocenami slikarskih razstav, predvsem tržaških in deloma ljubljanskih; posebno je sledil tržaški slovenski umetnosti. Posegel je tudi v literarno zgodovino (*Slovenska literatura in njena svojevrstna dialektika*, Razgl 1955). Zastopan je v vseh slovenskih literarnih zgodovinah in tujih pregledih slovenske književnosti ter enciklopedijah in leksikonih. Bibliografija njegovih gledaliških prispevkov je izšla v GLLjD 1952/53, 176-80; doslej najobširnejša je Tončke Koleričeve Bibliografija del Vladimira Bartola v JKol 1974, 105-28, čeprav ne dočela popolna (ima 763 enot). Bohančeva antologija Pri meni luč gori (Lj. 1973) prinaša ponatis B.ove novele *Pogovor o poslednji karti* (str. 18-37).

Prim.: J. Zagar, *Pogovor z V. B.*, MP 1931/32, 321-5; Milena Mohorič, *V. B.*, MP 1935/36, 33-40; O. Berkopec, *Al Araf*, Prager Presse 1936 (3. 3.); P. Donat (= M. Deržaj), *Pripombe k B. Al Arafu*, DS 1936, 430-6; T. Potokar, *Al Araf*, Srpski književni glasnik 1936, 224-5; B. Borko, *Pol ure z avtorjem Alamuta*, J. 1938 (8. okt.), 5; *Prvi glasovi o Alamutu izven Slovenije*, MP 1938-39, 171-2; S. Mikuž, *V. B. in Alamut*, DS 1939, 165-9; F. Kallan (= Kumbatovič) *Iz dnevnika. Zastavica za bedake*, Sd 1939, 132-6; L. Legiša, *V. B.*, *Dejanje 1939*, 166-72; T. Potokar, *V. B.: Alamut*, Srpski književni glasnik 1939, 616-8; U. Urbani, *Alamut di V. B.*, *Il Piccolo della Sera* 1939 (31. jan.); isti, *Il più orientale romanzo sloveno*, *Il Meridiano di Roma*, 1939, 25, 9; O. Berkopec, *Ze slovinskih literarnih novinek*, *České Slovo* 1939 (3. febr.); J. Traven, *Dr. B. V. - gledališki kritik*, GLLjD 1952/53, 174-6; B. Borko, *Dr. V. B.*, *SPor* 1953 (28. febr.); rho (= Rado Rauber), *Ob petdesetletnici V. B.*, PDK 1953 (4. marca); U. Urbani, *Il più orientale romanzo sloveno*, *Il Corriere di Trieste* 1956 (10. jul.); B. Borko, *Pogovor s pisateljem »Tržaških humoresk«*, *Knjiga* 57, 67-71; A. Slodnjak, *Geschichte der slovenischen Literatur*, Berlin 1959, 350; B. Meriggi, *Storia della letteratura slovena...*, Milano 1961, 361; *SDL* I, 30; *EJ* I, 381-2 (A. Gspan); B. Borko, *V. B. 60-letnik*, *Delo* 1963 (23. febr.) s karikaturo; F. Stelč, *Šestdeset let pisatelja »Alamuta«*, LDK 1963 (23. febr.); A. Budal, *V. B. šestdesetletnik*, *NRazgl* 1963, 123; isti, *Dr. V. B. šestdesetletnik*, *JKol* 1963, 90-2; Božidar Borko, *Dr. V. B.*, *Govor na žalni seji društva slovenskih pisateljev*, *NRazgl* 1967, št. 18 (23. nov.), 508; Oskar Hudales, *Poslovil se je samotni popotnik*, *Vučer* 1967 (16. nov.), št. 216, s sl.; j.k. (= Jože Koren), *Umrli je slovenski tržaški pisatelj V. B.*, PDK 1967, 217 (14. nov.); V. P. (= Vasja Predan), *V. B.*, LDK 1967, 249 (13. nov.), 7 (s sl.); Jože Snoj, *V. B.*, *Delo* 1967, 249 (13.

nov.), 5 s sl.; Drago Šega, *Beseda o V. B.* (govorjena ob pisateljevi krsti), *Delo* 1967, 259 (23. nov.), 18 s sl.; Martin Jevnikar, *V. B.*, *KolGMD* 1968, 52; B. Meriggi, *Le letterature della Jugoslavia*, Firenze 1970, 534; *LPJ* I, 165-6 (Alfonz Gspan z izčrpnno lit.); *SGL* I, 41-2 (Viktor Smolej), *Emil Smasek*; *MSE* I, 133.

Brj.

BARTOLI Gianni, politični funkcionar, eden najvidnejših predstavnikov istrskega iredentizma, r. 4. avg. v Rovinju, u. 4. apr. 1973 v Trstu. Iz obrtniške družine. Enajstleten se je preselil k stricu v Trst. Po diplomi iz elektrotehnike l. 1926 na turinski univerzi se je kot elektromehanični inženir zaposlil pri telefonski družbi v Trstu in v Pulju (1928 do 1948). Dne 18. jul. 1949 je postal tržaški župan in ostal do 17. sept. 1957, ko je odstopil. Opravljal je tudi vrsto drugih politično-upravnih funkcij; od 1945 do 1950 urednik demokristjanskega tednika *La Prora*, leta 1948 urednik večernika *Ultimissime*, od 1946 do 1949 preds. tiskovne agencije *Astra*, od 1959 do 1965 preds. konzorcija za letališče v Ronkah, od 1965 do 1971 preds. Tržaškega Lloyda. Bil je tudi preds. krožka za kulturo in umetnost, časnikarskega krožka in konservatorija »G. Tartini«. S političnim udejstvovanjem je začel že mlad in l. 1930 ob državnem kongresu FUCI, ki je zasedal v Trstu v času prvega tržaškega procesa, je bil izvoljen v odbor (consigliere nazionale). Bil je član ljudske stranke (Partito Popolare) don Sturza in kasneje eden glavnih pobudnikov Krščanske demokracije v Trstu in v Istri. Nekaj časa je bil tudi njen politični tajnik. V stranki je zastopal nacionalistična stališča, ki so prišla do izraza tudi v njegovih pogostih nastopih proti Slovincem. Ni imel posluha za problematiko jezikovno in narodnostno mešanih ozemelj; Slovincem je ostro nasprotoval, zlasti v času svojega županovanja. Tudi glede ozemelj, ki so po londonskem sporazumu prišla pod jugoslovansko upravo, je zastopal iredentistična stališča. Napisal je vrsto člankov, govorov in jih objavljaval predvsem v dnevnem tisku. Obsegajo pretežno politično in ekonomsko problematiko. B.eva obsežnejša dela so: *Italia ritorna*, Bologna 1959; *Uno sguardo ai problemi triestini*, Trieste 1959; *Trieste d'oggi: afflizioni e speranze*, Venezia 1960; *Le deportazioni nella Venezia Giulia*, Trieste 1959, Roma 1961; *Una voce da Trieste*, Trieste 1963; *I grandi pontefici: Paolo VI*, Trieste 1964.

Prim.: PDK 1973, št. 80, 2; NL 1973, št. 934, 5;

IZ UVODA V 1. SNOPIČ PRIMORSKEGA SLOVENSKEGA BIOGRAFSKEGA LEKSIKONA

...Vedno bolj smo se zavedali potrebe, da se zberejo drobci in gradivo za pester in obsežen mozaik našega kulturnega, gospodarskega in političnega življenja...

Sodelavci so se zedinili glede načel, okvira in načina obdelovanja gradiva. Glavno načelo je odprta širina, to se pravi: kdor koli je delal za napredek duhovne in stvarne kulture ter je pustil sled za seboj, mora priti v leksikon.

Pri odločanju, kdo pride v leksikon, uredniški odbor ne bo gledal, kateri stranki, gibanju ali veri je kdo pripadal, niti ne bo dela posameznih osebnosti ocenjeval s strankarskega ali drugačnega stališča; sodelavci se bodo vzdrževali vsakršnega odobravanja ali obsojanja osebnosti in njihovega dela. Navajali bodo dejstva. Leksikon bo torej faktoografski. Uredniški odbor se pri tem ne bo podrejal nikomur in ničemu razen — resnici. Vodilo mu bo trezna presoja, združena z ljubeznijo.

Vidnejše že umrle osebnosti bodo imele v leksikonu tudi svojo sliko, slikarji pa reprodukcijo kakega njihovega dela.

V naslednjih zvezkih bodo dodane nove kratice, izhajajoče iz novega gradiva.

SODELAVCI II. ZVEZKA IN NJIHOVE ZNAČKE

Poleg sodelavcev v 1. snopiču sodelujejo še:

A. B.	dr. Andrej Bratuž, pov. ravn. učiteljsišča »S. Gregorčič«, Gorica
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, prof. učiteljsišča »S. Gregorčič«, Gorica
Lc.	Ljubomir Andrej Lisac, arhivar v p., Zagreb
tr	dr. Pavle Merku, vodja glasbenega oddelka pri RAI-TV, postaja A, Trst
Vč	Verena Koršič, umetnostna zgodovinarica, Gorica
S. P.	Sergij Pahor, časnikar pri RAI-TV, postaja A, Trst
M. P.	Mariza Ferar, učiteljica, Gorica
Ren.	dr. Milko Rener, prof. na liceju »P. Trubar«, Gorica
B. S.	inž. Boris Sancin, funkcionar RAI-TV, postaja A, Trst, v p.
S. T.	inž. Slavko Tuta, funkcionar RAI-TV, postaja A, Trst, v p.

6387

Izdala Goriška Mohorjeva družba - Gorica 1975
Natisnila tiskarna Budin v Gorici

N 12. VI. 1979/115

Il Piccolo 1973, 5. in 6. apr.; Paolo Berti, Cenni biografici v cit. »Italia ritorna«.

Češč.

BARTOLOMASI Angelo, tržaško-koprski škof 1919-1922, r. 30. maja 1869 v Pianezza pri Turinu in prav tam u. 28. febr. 1959. Pokopan je v domači župnijski cerkvi, kjer so mu vojaški kaplani vse Italije postavili umetniški nagrobni spomenik. Ordin. 11. jun. 1892 in posv. v derbškega (Derbe) naslovnega škofa 15. jan. 1911. Med prvo vojno je bil vojaški škof (Ordinario Militare d'Italia). Po prisilni odpovedi škofa Andreja Karlina (nov. 1919) je bil 15. dec. 1919 imenovan za tržaško-koprškega škofa, ustoličen 25. jan. 1920 v Trstu in 1. febr. v Kopru. Kot pravičen in odločen kat. škof je ostro obsojal krivično ravnanje in nasilje nad slovanskim življem v Julijski krajini: 14. marca 1921 je v pismu na ministrskega preds. Giolittija ostro obsodil slepost ital. politike nasilja in nezvestobo danim obljubam; v pastirskem pismu 21. maja 1921 je protestiral proti fašističnemu terorju pri volitvah leta 1921, ko so napadali cerkve, duhovnike, župnišča in uničevali knjige, opremo in posvečene predmete; avgusta 1921 je protestiral pri civilnem generalnem komisariju v Trstu zaradi pritiska na duhovnike, naj zapustijo svoja službena mesta, tako da so nekatere župnije ostale brez dušnih pastirjev. B. je o vsem tem obvestil tudi papeža Benedikta XV., ki mu je 2. avg. 1921 poslal znano apostolsko pismo, ki se je bralo v vseh cerkvah tržaško-koprške škofije in ki je vzbudilo veliko pozornost v svetovni javnosti zaradi ostre obsodbe fašističnih zločinov nad slovanskim in hrvaškim življem v Julijski krajini. Ker so bila vsa njegova prizadevanja brezuspešna, se je škofiji odpovedal: 11. dec. 1922 je bil premeščen za škofa v Pinerolo. Pozneje je spet prevzel posle vojaškega ordinarija kot naslovni škof petrenški (18. nov. 1935). Med drugo svetovno vojno se je kot vojaški ordinarij, tj. kot najvišji cerkveni predstavnik vseh vojaških kaplanov in pripadnikov oboroženih sil v Italiji, zelo zavzemal za osvoboditev slovanskih mladostnikov, rojenih v letih 1925 in 1926, ki so bili leta 1943 pred časom mobilizirani, da so smeli oditi iz vojske v civilne službe, za moče in fante, vtaknjene v »posebne delavske bataljone«, da so jih smeli slovanski duhovniki obiskovati in podpirati, ter za izboljšanje strašnih razmer v internacijskih taboriščih na Rabu, v Gonarsu, v Padovi in drugod.

Prim.: Čermelj, Slovenci, 29, 191, 196-200; Klen 12, 15; B. Milanovič, II, 533-35; Klinec, GMD 126, 170-72; Gattorer, 343, 677, 687, 706; revija Trieste, sett. 1963; JAlm 1925-30, 100; Kacinova 238-40; Apih, Italia 65, 159, 168, 195.

Sah in R. K.

BARTHOLOMAEUS JUSTINOPOLITANUS (BUDRIUS, PELUSIUS), tiskar, r. v Kopru. Od zadnjega desetletja XV. stol. je deloval v Benetkah in tam verjetno u. okrog leta 1508. O njegovem življenju ni podatkov, vendar je gotovo, da se je tiskarstva izučil pri tiskarjih inkunabul v Benetkah in da se je uvrstil med odličnejše beneške tiskarje. Vseh njegovih tiskov danes ni mogoče ugotoviti (številni so brez navedbe tiskarja in letnice), zagotovo so njegovi tiski Phalaridis Tyranni Agrigentini, Apollonii Philosophi pythagorici, Brutii Epistolae graecae (1498); Ficini Marsilii De triplici vita libri tres (1498). Okrog leta 1491 je prišel v Benetke iz Fossombrona 25-letni Ottaviano dei Petrucci (1466-1539), se tu izučil tiskarstva, se spoznal z B. in tudi delal pri njem. Čeprav je bil B. dosti starejši, sta ta dva tiskarja postala dobra prijatelja in sodelavca v reševanju problemov okrog tiska glasbenih del, za kar se je že dalj časa zanimal in delal tiskarske eksperimente. Ko sta dosegla dobre rezultate, je Petrucci zaprosil in 7. maja 1498 dobil od beneške Signorije dvajsetletni privilegij za notni tisk menzuralne glasbe in tabulatur za orgle. Leta 1501 sta že Petrucci in B. končala svoj prvi zbornik (Harmonice musices Odhecaton), natisnjen po njunem novem sistemu. Delež B.-a pri iznajdbi premičnih stavkov za notni tisk je splošno v literaturi skoraj povsem zanemarjen, čeprav sam Petrucci v svojem prvem predgovoru tega slovitega zbornika (Odhecaton 1501) izrecno poudarja zasluge B.-a. Drugi predgovor istega zbornika je napisal B. in se podpisal »Bartholomaeus Justinopolita«. Vsekakor je očitno, da je pri vseh izdajah Petruccijevih tiskov v periodi njegovega beneškega delovanja (1501-1508) sodeloval tudi B. vsaj do leta 1506, to se pravi, preden je Petrucci svoj tiskovni obrat združil z Amadejem Scottom in Nikolajem da Raphael. Petruccijevi tiski so Odecaton I-III (1501-1503), Motetti I-V (1502-1505), Missae I-XI (1502-1506), Lamentationes I-II (1506) in Frottole I-IX (1504-1508). Verjetno je B. nekako v tem času umrl, a Petrucci je leta 1511 svoj obrat preselil v svoje rojstno mesto Fossombrone. Zanimivo je, da so nekateri avtorji iznajdbo premičnih stavkov za notni tisk pripisovali istrske-

mu rojaku iz Motovuna **Andreju Anticu**, duhovniku v Rimu, čeprav je ta dosti pozneje le uporabil Petrucci-Bartolomejev sistem pri tisku skladb za orgle (Frottole intabulate da sonare organi Libro primo, Romae 1517).

Prim.: G. Amati, Ricerche storico-critico-scientifiche sulle origini, scoperte, invenzioni e perfezionamenti fatti nelle lettere, nelle arti e nelle scienze con alcuni tratti biografici degli autori più distinti... V. Milano 1830, 510; A. Schmid, Ottaviano dei Petrucci da Fossombrone, der erste Erfinder des Musiknotendruckes mit beweglichen Metalltypen und seine Nachfolger im sechzehnten Jahrhundert, Wien 1845; I. Kukuljević, 196; A. W. Ambros, Geschichte der Musik III, Leipzig 1881, 193-202; A. Zenatti, Archivio storico per Trieste, l'Istria ed il Trentino I, Roma 1881, 172; R. Fulin, Documenti per servire alla storia della tipografia veneziana Archivio Veneto XXIII/1. Venezia 1882, 84-212, doc. 76; D. A. Vernarecci, O de' Petrucci da Fossombrone, inventore dei tipi mobili metallici fusi della musica nel secolo XV, Bologna 1882; J. Menčin, Hrvatska enciklopedija, priručni rječnik znanja I. Osijek 1887, 166; P. Stancovich, Biografia degli uomini distinti dell'Istria, 2. ed. Capodistria 1888, 414-15; J. Rosenthal, Incunabula typographica, catalogue d'une collection d'incunables... Munich 1900, 84; G. Caprin, L'Istria Nobilissima II, Trieste 1907, 133; G. Garollo, Dizionario biografico universale I. Milano 1907, 104; II. Milano 1907, 153; Brockhaus' Konversations-Lexikon XII. (14. Aufl.) Leipzig 1908, 107-08; B. Ziliotto, Capodistria 2. ed. Trieste 1910, 18; B. Ziliotto, La cultura letteraria di Trieste e dell'Istria I. Dall'antichità all'umanesimo, Trieste 1913, 117; E. Naumann, Illustrierte Musikgeschichte. 5. Aufl., Stuttgart-Berlin-Leipzig 1921, 129, 134, 136, 165; H. Riemann, Musik-Lexikon. 10. Aufl. Berlin 1922, 902-03, 969-70; B. Ziliotto, Storia letteraria di Trieste e dell'Istria, Trieste 1924, 22; Gilhofer & Ranschburg, Incunabula typographica 1459-1500 (Cat. 192), Vienna 1925, 69; Gilhofer & Ranschburg, Eine oesterreichische Bibliothek alter Drucke (Kat. 209), Wien 1927, 20; F. Vatielli, Encicli 27, 64-65; S. Chierighin, Storia della musica. Milano 1938, 139, 162; D. Fava, Manuale degli incunaboli, Verona 1939, 81-82; J. Andreis, Povijest glazbe, Zgb 1942, 61; V. Ukmar, Zgodovina glazbe, Lj. 1948, 88-89, 314; A. Gspan-J. Badalić, Incunabule v Sloveniji, Lj. 1957, 58, 154, 433; S. Colla 18, 41; V. Manasterijoti, ME II. Zgb 1963, 395; J. Andreis, Music in Croatia, Zgb 1974, 31, 35; J. Andreis, Povijest hrvatske glazbe, Zgb 1974, 45, 50-51

Lc.

BASSIN Aleksander, umetnostni kritik, r. 8. maja 1938 v Lj. Oče Rainer, mati Jelka Windischer. Diplomiral na pravni fak. v Lj. 1961, iz umetnostne zgod. prav tam 1964. Podiplomski študij iz umet. zgod. na fil. fak. v Bgdu. Opravljal je

vrsto strokovnih in družbeno-političnih funkcij; bil strokovni sodelavec pri republ. sekretariatu za prosv. in kult. SRS, pomočnik odg. ur. revije Sinteza, sekreta na ALU v Lj., član muzejskega sveta pri Narodnem muzeju v Lj., član galerijskega sveta in umet. komisije pri Moderni galeriji v Lj., član likovne komisije za ohranjanje tradicij NOB idr. Od 1973 sekretar jugosl. bienala male plastike v Murski Soboti; od 1968 član jugosl. sekcije medn. zveze likovnih kritikov AICA; od 1970 redni član in tajnik jugosl. sekcije; od 1973 predsednik DSLU. Bil je kot štipendist Prešernovega sklada leta 1967 in 1972 v Londonu, 1969 v Zah. Nemčiji, študijsko potoval po Franciji, Švedski, Norveški, Finski, Danski, SSSR, Italiji, Avstriji, Zah. Nemčiji, Angliji, Indiji. Izdal je knjige: *Slovenska partizanska grafika in risba*, 1966; *Slovenska partizanska grafika in risba z motivi partizanskega zdravstva*, 1971; *Slovenski spomeniki NOB*, 1974; *Lojze Spacal*, 1967 (monografija); *Stane Kregar*, 1972 (monografija). Je stalni sodelavec vrste galerij, tudi primorskih, za katere je koncipiral vrsto razstav (mdr. skupina trž. umetnikov, 1971; Apollonio-Pergar, 1972; Sodobni slovenski nadrealisti, 1969). Ob tem pa je pisal o V. Makucu, V. Pilonu, R. Debenjaku, B. Kalinu, L. Spacalu, I. Lenassiju. Predvsem pa se posveča sedanji srednji in mlajši generaciji, tako: J. Spacalu, S. Komelu, Z. Apolloniju, R. Pergariju, O. Kogoju itd. Sodeloval je pri ustanovitvi mednarodnega slikarskega srečanja Ex tempore v Piranu. Za RTV Lj. pripravil več scenarijev, tako o Z. Kalinu, Z. Apolloniju in O. Kogoju.

Prim.: Osební podatki; katalogi citiranih razstav; SB 1966-70.

Brij.

BASSIN Rajner, oftalmolog, r. 1. dec. 1901 v Vipavi, u. 11. febr. 1965 v Lj. Oče Rogerij, geometor, mati Angela Berbuč. Srednjo š. in medicinsko fakulteto je obiskoval v Lj. (1919-20), v Pragi (1921-22); 7. sem.), na Dunaju (1922) in v Gradcu (1922-24). Tu je 1925 promoviral. Iz oftalmologije se je specializiral v Lj., specialistični izpit 1929. Leta 1930 je hospitaliral na dunajski očesni kliniki pri prof. Lindnerju, spomladi 1932 je postal vodja očesnega oddelka šolske poliklinike v Lj., kar je ostal do smrti. Od leta 1926 se je ukvarjal tudi s strokovno publicistiko. Sodeloval je v domačih in tujih znanstvenih strokovnih revijah, tako v: Lječnički vjesnik, Zdravniški vestnik, Priroda, človek in zdravje, Soci-

jalno-medicinski pregled (Bgd). Napisal je vrsto člankov s področja oftalmologije, tako: *Higijena oči* (ZdravV 1932), *O trahomu* (ZdravV 1932), *Uspešno operiran cystecercus cellulosae intraocularis, Najnovejše zdravljenje odstopa mrežnice, O operaciji starostne sive mrežnice, Dermoid corneosclerae, Krožni odstop zadnjega dela steklovine, O očesni refrakciji* (ZdravV 1933), *Uspeli poskus zdravljenja retinitis pigmentosae* (ZdravV 1933), *Primer ozdravljenega notranjega hydrocephala* (ZdravV 1933), *Primer operiranega tumorja hipofize* (ZdravV 1934), *O refrakciji naše mladine* (ZdravV 1935), *Vojne poškodbe oči po tujkih, O zdravljenju očesne tuberkuloze z antibiotiki, Očesne okvare naše mladine, Beitrag zur Frage der Glaskörperabhebungen* (Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde, Bd. 97, 1936, Stuttgart) idr. Njegovo delo je zlasti pomembno, ker se je poglobljal v problematiko očesnih anomalij pri doraščajoči mladini. S pregledom tisočev učencev osnovnih, srednjih in strokovnih šol je lahko na osnovi bogate prakse pisal teoretične članke o teh problemih. (Prim. Odsek za oči šolske poliklinike v Lj. v Zdravje v Sloveniji, knj. 2, 331-5). Nekaj je napisal tudi o vplivu športa na človekovo zdravje. Iz Lj. je prihajal kot vodja očesne ambulante v Ajdovščino (med leti 1956 in 1959) ter pomagal v Piranu.

Prim.: krstne matice; I. Pirc, Bibliografija slovenskega slovstva iz zdravilstva, zdravstva in socialnega skrbstva do konca leta 1940. I. d., 1944 (Zdravje v Sloveniji, Knj. 3), str. 16; Slovenska bibliografija od 1945-; Dr. Ivan Logar, Dr. R. B., Človek, природа in zdravje 1965, 6/7, 100-1 (s sl.); Delo 1965, 12. febr., str. 7 (osmrtnici).

Brj.

BASA Fran, pravnik, r. 11. sept. 1901 v Trnovem pri Ilirski Bistrici, u. 18. jun. 1972 v Trstu, pokopan v Ilirski Bistrici. Osn. š. v domačem kraju, srednjo š. v Lj., visoko trgovsko šolo na Dunaju. Po I. svetovni vojni končal pravo v Padovi. Najprej odvetnik v Ilirski Bistrici, po vojni prišel v Trst, kjer je zaslovel kot pravnik v slovenskih in italijanskih odvetniških in sodnijskih krogih. Bil je član društva Pravniki. Svoje temeljito strokovno znanje je razdal tudi v manjšinsko-političnih zadevah bodisi z nasveti kakor s sestavljanjem najrazličnejših vlog. Zaradi svoje osebne skromnosti pa je vedno ostajal v ozadju. Bil je zaveden Slovenec. Sin Cene je inženir v Milanu.

Prim.: NL 1972, 896 (17. X.), 3; dr. Frane Tončič, PDK 1972, 145 (s sl.); Gospodarstvo 1972, 898 (23. 6) s sl.

Spac.

BASA Ivan, kmetijski strokovnjak in šolnik, r. 19. jul. 1906 v Dolnji Bitnji pod Premom v kmečki družini, oče Ivan, mati Zofija Dekleva. Osn. š. je študiral na Premu (1912-17) in v Lj. (1917-18), realko v Lj. (1918-25), Višji agronomski zavod (Kmetij. fak.) v Perugi (1929-33), diplomiral z doktoratom 5. jul. 1933. Poučeval je kmetijske tehn. predmete na Dvoletnem strok. kmet. teč. v Ilirski Bistrici (1933-38), stalni profesor in ravnatelj Enoletnega kmet. teč. v Lokvi na Krasu (1938-43), na Strok. kmet. teč. v Škedenju in dveh sred. š. v Trstu (1943-68), rav. sred. š. F. Erjavca v Rojanu od 1968 do upok. (30.9.1975). Od 1947 do 1968 je bil dodeljen Pokrajinskemu kmetij. nadzorništvu v Trstu in med tem časom ni učil. Od 1953 je bil svetovalec, od 1957 dalje odpravnik urada za slov. sred. šole na šolskem skrbništvu v Trstu. Od 7. jul. 1945 dalje vodi rubriko Kmetijska oddaja na RAI Trst A. Vodil je kmet. rubriko v LdTd (1946-51). Vodil je kmetijske tečaje pri Pokr. kmet. nadz. po tržaških vaseh (nad 80). Sodeloval je s kmet. in gospodinjstvi prispevki v koledarjih, ki jih je izdalo Odposlanstvo uprave za gospodarsko sodelovanje - E.C.A. v Trstu: Kmečki koledarček 1950; Ljubo doma. Koledar in priročnik za slov. žene, 1951. Živi v Trstu.

Prim.: Osebni podatki; arhiv na šol. skrbništvu; LdTd 1946-51.

Jem.

BASA Vladimir, gospodarstvenik, prosvetni delavec, r. 13. jul. 1913 v Crničah, kjer je oče Franc služboval kot učitelj in mati Marija Prelovšček kot poštna uradnica, u. 4. febr. 1970 v Gorici. Obiskoval je realno gimn. v Vidmu in nato trg. š. v Gor. Na U v Trstu je l. 1940 promoviral za doktorja trgovsko ekonomskih ved. Ob izbruhu 2. svet. vojne so ga poslali na fronto v Albanijo in Grčijo. Po padcu fašizma se je pridružil osvobod. gibanju kot član glavnega odb. za Gor. Marca 1944 so ga Nemci zaprli in maja obsodili na smrt; po pomilostitvi so ga internirali na Bavarsko, odkoder se je maja 1945 vrnil v Gor. V povojnih letih je deloval v kulturnih in gospodarskih ustanovah; služboval je pri Socialnem skrbstvu v Gor. (1945-56), nato pa kot ravnatelj slovenske Kmečke banke (1957-70).

Prim.: LibBapt Crniče; PDK 1970, št. 30, 5; podatki žene.

R. B.

BATAGELJ Tone, pesnik, r. 27. dec. 1894 v Sturijah (danes del Ajdovščine). Oče Frančišek je bil tovarniški mizar, mati Jožeta roj. Bratina pa šivilja. Očeta je kmalu izgubil in vsa skrb za družino prešla na materina ramena. Osn. 4. r. š. v Sturijah. Za učitelja je imel mladinskega pesnika Andreja Perneta. Ta mu je vzbudil ljubezen do poezije in do narave. Nagovoril je starše, da so ga dali — po priporočilu domačega župnika Janeza Kromarja — v Alojzijevišče. V Gorici sta ste našla z Marijem Kogojem, oba navdušena za poezijo in glasbo. Bili so tu še: Anton Gojmir Kos, Stane Kosovel, Dolfe Ivančič, France Bevč. Gimn. v Gor. je zapustil zaradi manjšega konflikta s katehetom; nadaljeval jo je v Lj. ter maturiral 1914. Že v Gor. je bil član Preporoda. Bil vpoklican med 1. svet. vojno, nato na ruski fronti, kjer je med ofenzivo Brusilova prebegnil k Rusom. Tu se je pridružil jug. dobrovoljski diviziji, prišel na solunsko fronto; še prej pa je bil obsojen od avstrijskega vrhovnega vojaškega sodišča na smrt na vešalih. Po končani vojni je želel študirati medicino. Bil je v službi pokrajinske vlade za Dalmacijo v Splitu, kasneje diplomiral na zgb. pravni fakulteti. Nekaj časa deloval kot pomočnik obmejnega komisarja na Jesenicah. V trž. procesu 1929-30 obsojen v odsotnosti. Zato doživel več premestitev (Ljubljana, Sarajevo, Novi Sad, Beograd). Zajet od ustašev aprila 1941 je bil poslan v taborišča (Annaburg in Nürnberg, Strassburg, Berkenbrügge, Alexisdorf, Fallingbostel). Po vojni se je preselil v Opatijo. Pesmi je začel objavljati v A (1910; pesem Detetu), nadaljeval v DP, Zori, Mnt. Po zблиžanju z Zupančičem se je oglasil v Slovanu. V ruskem obdobju je mnogo ustvarjal, vendar je dva zvezka pesmi izgubil ob prodoru Avstrijcev v Odeso. Po prvi vojni objavljaval v LZ, M, Novem rodu, JAI, ZS, NR, po drugi pa v Razgl., Cicibanu, Tovarišu. Njegova pesem je predvsem ljubezenske narave. Pisal je tudi krajšo prozo (basni).

Prim.: Bibliografijo vseh pesmi do druge svet. vojne glej v Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova, IV, Zgb 1959, 275; L(ino) Legiša, Anton Batagelj, Bori I, 1955, 277-8; v knjigi: Slovenske basni, Lj. 1967, str. 77-80; Marijan Breclj, A. B., Ajdovski tekstilec 1971, 1, 7-8; Leksikon pisaca Jugoslavije I, 1972, 175-6 (s sl.).

Brj.

BATIC (BATTIG) Andrej, latinski pesnik, r. v Solkanu (Gor.) 16. okt. 1636, u. v Trstu 17. jun. 1702. Humaniora in filozofijo končal v Gorici, teologijo študiral na Dunaju in tam 1660 stopil v jezuitski red. Po opravljenem noviciatu je bil v dušnopastirski službi v več kolegijih; 1668-71 je bil profesor na gimn. v Gradcu; kot vojaški spovednik je bil poslan v Carigrad za posredovalca v zadevah vere med kristjani in turškim dvorom. To zelo težavno nalogo je z uspehom opravljal do 1683, ko se je moral vrniti na Dunaj. Odslej je vršil le dušnopastirsko službo na Dunaju, v Steyeru, Linzu in Trstu. Objavil je dola: *Lycæum Sapientiae Martis gymnasium, Gaecii 1670; Laus Sapientiae ex Sacro Codice deprompta et lyrice Carmine deducta...*, Gracii 1671.

Prim.: Juventus caesareo-regii gymnasii academici Goritiensis e moribus et progressus in literis... 1827, 4; 1829, 5; A. Favaro, Saggio di bibliografia dello studio di Padova 1500-1920. Venezia 1922; M. D. Grmek (Starine JAZU knj. 43. Zgb 1951, 97-258, št. 288); M. D. Grmek: Hrvatska medicinska bibliografija I. Zgb 1955, 36; Jugoslavicae scriptores latini recentioris aetatis. Pars I. Tomus I. Zgb 1971, 349; Pars II. Zgb-Lj. 1972, 20.

Lc.

BATIC Andrej, ljudski pesnik, r. 10. sept. 1814 v Crničah kmetu Andreju in Marjeti Košuta, u. istotam 8. jul. 1893. Avgusta 1836 se je poročil z Jožefo Volčič in imel več otrok, med njimi sina Jožefa, očeta duhovnika Valentina Batiča (r. v Crničah 8. febr. 1874), ki je umrl 21. febr. 1956 kot župnik na Slapu. Batič Andrej je bil kmet in cerkovnik (še danes pravijo hiši, kjer je stanoval, pri »Mežnarjevih«), samouk, ki je pisal pesmi. Več od teh jih je izšlo v ZD, npr. *Zadovoljni kmetič, Na Goriškem; eno, Vinski trti*, je objavil tudi Andrej Marušič v goriški Domovalini in dostavil: »Če ima narod tako kmetstvo inteligencijo za seboj, vse premoremo!« Pesem »Vinski trti« je pozneje ponatisnil tudi Gabršček v Goriških Slovencih. Še danes krožijo med ljudmi po Crničah kratki šaljivi izreki v rimah, ki jih pripisujejo B.-u. Bil je več let predsednik krajevne čitalnice in imel v tem okviru več lepih govorov.

Prim.: Župnijski arhiv v Crničah; ZD 1867, str. 199; 1868, 285; Domovina 1867, 11. okt.; Gabršček, I, 110.

R. K.

BATIC (BATTIG) Josip, slikar, r. 23. mar. 1820 v Gorici kovaču Francetu in Mariji Brumat. Ze zelo zgodaj je kazal izredno nadarjenost za tisanje in slikanje. V tretjem razredu je bil med součenci najboljši risar. 14 let star je opazoval popravljane fresk v gor. stolnici; takrat je kopiral freski nad korom, Kralja Davida in Sv. Cecilijo. Te dve sliki je podaril sošolcu Vincenzu Catinelliju. Carlo de Catinelli, upokojeni polkovnik, ga je povabil k sebi in mu ukazal narisati Ciceronovo glavo po mavčevem odličju. Ko je spoznal dečkovno nadarjenost, ga je priporočil Josipu Tomincu, ki ga je vzel s seboj v Trst. Catinelli mu je potem omogočil odhod na akademijo v Benetke. To je obiskoval od 1836 do 1844, ko je odpotoval v Volnijo. Leta 1850 se je vrnil v Benetke, a čez nekaj let, 1852 (po Kukuljeviću) ali 1853 (po C. L. Bozziju) umrl. Poleg Catinellija je B.-a materialno kakor tudi moralno podpiral Frančišek Leopold de Savio. Tomu, ki je bil svetnik pokrajinskega sodišča v Gor., je B. pisal iz Benetk več pisem, iz katerih je mogoče posneti nekaj stvarnih podatkov o B.-evem življenju in delu. Slikarstvo na beneški akademiji sta v B.-evih letih učila Ludovico Lippardini (1800-1856) in Odorico Politi (1785-1846). Bila je to doba hladnega neoklasicizma. V pismu z dne 23. jul. 1842 pravi, »da se mu toži po domačem zraku, ker zaradi tega njegovo zdravje trpi.« V pismu z dne 24. februarja 1842 poroča, da je končal sliko *Haqare*, in se sprašuje, ali naj jo dá na razstavo, kjer jo bodo ocenjevali in izbirali te, ki bi potem dobili štipendijo za slikarski študij v Rimu, kamor je B. iz vsega srca želel. V pismu z dne 23. jul. 1842 poroča, da je bil njegov Sv. Jožef na razstavi, da se je potrudil, ko ga je slikal, in da bi ga rad sam prinesel v Gor. 23. sept. 1842 piše o sliki Sv. Petra in še o sliki Sv. Janezka. O obeh piše 13. aprila naslednjega leta (1843) kot o še vedno nedokončanih. Vmes je bil tudi bolan (želodčno-črevesne motnje). Sv. Janezka, pravi, je odposlal na Dunaj. Vmes je nastala slika Sv. Trojice, ker v pismu z dne 24. maja 1844 poroča svojemu dobrotniku, da ga je slika Sv. Volfganga stala veliko več truda kakor pa Sv. Trojica. Sv. Volfganga je na pobudo prof. Lippardinija tudi razstavil na akademiji San Marco, preden ga je poslal »v domovino«. Daleč najbolj zanimivo je pismo z dne 19. avgusta 1844, v katerem poroča, kako ga knez Sanguszko snubi za svoje domačega slikarja na Poljskem (B. piše v Ru-

sijo; Poljska pod Rusijo). Po posvetovanju s profesorjem Lippardinijem in nekim kontrolorjem je povabilo sprejel (»stanoval bom skupaj s knezom, z njim bom pri mizi, skratka kakor član družine«). Pogodba da velja za štiri leta, B. pa bo lahko obiskoval domovino enkrat na leto, pot mu bodo plačali gostitelji. Najprej da se bo moral ustaviti pri knezovi svakinji, kjer bo nekaj slikal, nato pojde na knezovo posestvo Slawuta spet slikat *Snemanje s Križa* ogromnih dimenzij in poslikat cerkev ter učiti slikanja knezovo hčerko. Vse to da mu bodo plačali posebej, ker se je pogodba glasila na 600 florintov plače na leto. Na pomlad pa da bodo potovali po velikih nemških mestih, Berlinu, Munchnu, Dunaju, kjer da bo imel možnost študirati Raffaella in druge florentinske, rimske in lombardske mojstre. Z upanjem, da bo prihranil kaj denarja in da bo potem lahko odšel v Rim, se B. tolaži tudi s tem, da ima sicer možnost se že po enem letu lahko odpovedati tej službi. Leta 1850 se je vrnil v Benetke in tam umrl. V gor. stolnici so ohranjene naslednje B.-eve slike: oltarna slika sv. Jožeta (desni stranski oltar); oltarna slika sv. Volfganga; bila je na drugem desnem stranskem oltarju, sedaj je na galeriji; oltar je bil prodan cerkvi sv. Vita in Modesta v Gorici; oltarna slika sv. Petra in Pavla; bila je na levem stranskem oltarju, sedaj je v zakristiji kanonikov.

Prim.: A. Claricini, 353, 393; Kukuljević; Steska, Slov. umetnost, Prevalje 1927, 277-8; SBL I, 27 (Stele); Carlo Luigi Bozzi, Alcune lettere inedite del pittore goriziano G. B., Studi Goriziani XIV/1953, 50-63 (12 pisem v italijanščini s komentarjem in faksimilom pisma. Brez podatka, kje so pisma ohranjena); Cossar, Storia pass.

Brj.

BATIC Lovrenc, zdravnik, r. v Gorici okrog 1815, u. neugotovljeno kdaj in kje. Gimn. obiskoval v Gor. (1824-30), filozofijo (1830-32) in medicino (1832-37) študiral na U v Padovi in dosegel doktorat iz medicine (1838). Vršil zdravniško službo v različnih krajih Dalmacije. Objavil je doktorsko disertacijo o difteriji in vnetju grla *Nomulla de angina faucium gangrenosa*, Pata-vii 1838.

Prim.: A. & A. de Backer, Bibliothèque des Ecrivains de la Compagnie de Jésus. I. Liège 1853-61, 449; J. N. Stoeger, Scriptorum Provinciae Austriacae Societatis Jesu ab eius origine ad nostra usque tempora. Vienna 1855, 23; C. Sommervogel; Dictionnaire des ouvrages anonymes et pseudonymes publiés par des religieux de la

Compagnie de Jesus. Paris 1884, 1169, 1172; C. Sommetvogel. Bibliothéque de la Compagnie de Jesus. Premiere partie. Bibliographie I. Bruxelles-Paris 1890, 1015; Jugoslavinae scriptores latini recentioris aetatis. Pars II. Zgb-Lj. 1972, 20. Lc.

BATJEL France, podjetnik, r. 27. mar. 1875 v Vipavi, u. 28. jun. 1940 v Ljubljani. S 14. letom se je šel učiti pilarstva pri tvrdki Lerch, kasneje je pobegnil v Gradec v tovarno dvokoles Puch, da se izučí za mehanika. Po dvoletnem učenju jo mahne v Egipt, od tam na Dunaj v tovarno koles in šivalnih strojev; po štirih mesecih se vrne v rojstni kraj Vipavo in si postavi samostojno delavnico domačega orodja. Zaradi težav v zakonu je odšel v Ameriko, kjer si je po tovarnah služil kruh. Po vrnitvi v domovino je delal nekaj časa v Kamniku, nato v Trstu in se končno nastanil v Gorici v Via del Duomo (naslov njegove tvrdke je še danes viden nad vrati!). Odkupil je tudi pivovarno Gorup na Tržaški cesti, ki je šla v konkurz in bila že šest let zaprta; iz nje je napravil restavracijo z vrtom in baliniščem. Prva svet. vojna je prizadela tudi njegovo hišo v Via Duomo (najprej so se vanjo naselili avstrijski vojaki 97. pešpolka), vendar je vztrajal v samem mestu. Bil je prvi goriški Slovenec, ki je imel avto, bil je odbornik kolesarskega društva »Gorica«, v njem je tudi sam tekmoval, vendar je zaradi nepravilnosti iz tega društva skupaj z drugimi izstopil in z njimi osnoval novo kolesarsko društvo »Danica«, ki je bilo pobudnik za vrsto podobnih društev po vseh goriške dežele (Miren, Vrtojba, Solkan, Kojsko, Ajševica, Gorjansko). Med vojno je bil dopisnik SN in S. Za silo si je spet uredil delavnico v času, ko so se Italijani umaknili in je bila Gorica ponovno zavzeta. Vztrajal je do prihoda Italijanov in še nekaj časa potem; šele ko so mu odvzeli koncesijo, je odšel v Ljubljano. Tam si je spet postavil močno podjetje »Tribuno« (prodajal je kolesa, motorje, otroške vozičke, pnevmatike), redno je obiskoval sejme po Evropi, prinašal domov novosti in jih tudi sam izpopolnjeval. Svoje izdelke je razstavljal na ljubljanskih in zagrebških sejmih. Do leta 1935 je izučil 78 učencev, v tem času je zaposloval okoli 70 delavcev. Udeještvoval se je tudi v društvenem in strokovnem življenju: bil je deset let načelnik Združenja kovinskih strok v Ljubljani, odbornik krajevnega odbora Združenih obrtniških organizacij v Ljubljani, odbornik Obrtniškega društva

v Ljubljani, ustanovnik in prvi predsednik Sportnega kluba »Primorje«, ustanovnik in predsednik kolesarskega in motociklističnega društva Sava, predsednik Zveze kolesarskih društev, član Sokola ter soustanovitelj »Soče« in Motokluba Ljubljana. Svoje življenje in delo je ob svoji 60-letnici popisal in izdal v knjigi.

Prim.: 60 letnica Franceta Batjela, obrtnika, podjetnika in lastnika »Tribuno«, Lj. 1935 (s slikami); † France Batjel, Kronika slovenskih mest 1940, 2, 36.

Brj.

BAUDAS Franc, sadjar, r. 15. avg. 1908 v Dornberku. V Gorici dokončal šest gimnazijskih razredov, nato kmetijsko šolo na Grmu pri Novem mestu ter združni tečaj v Ljubljani (1924-25). Končno je nato leta 1928 končal kmetijski tehnikum v Coneglianu, nato pa je vse do svojega preboga v Jugoslavijo (1933) vodil tečaje za sadjarje in vinogradnike v Vipolzah, Velikih Zabljah, Stanjelu in Vrhpolju (do leta 1930), ko je bil zadnji kmetijski tečaj v slovenskem jeziku, po odpustitvi iz javne službe pa je bil na vrtnariji v Portorožu. V Jugoslaviji je postal okrajni referent v Krškem in drevesničar v Leskovcu, ko je zasadil prvi plantažni nasad pri Mižigoju v Krškem. Od 1935 je vodil posestvo bratov Nešič in Vračarske zadruge v Smederevu, kjer se je srečal z Justom Ušajem in po njegovem zgledu zasadil in vodil obširne plantaže (do leta 1947). Kasneje se je zaposlil pri Slovenija vino ter pri Okrajni združni zvezi v Mariboru. Tu je pri obnovi nasadov (Bistrica, Kamnica, Košaki, Pekre, Pesnica, Radgona itd.) dosegel velike uspehe in visoke pridelke sadja in grozdja.

Prim.: Prof. dr. France Adamič, Delež primorskih Slovencev v jugoslovanskem sadjarstvu... Srečanja IV/1969, 20, 25-6.

Brj.

BAUDOIN de COURTENAY Jan Ignacy Niedźwiedź, poljski jezikoslovec, r. 13. mar. 1845 v Radzyminu, u. 3. nov. 1929 v Varšavi, potomec stare francoske plemiške rodbine. Visokošolske študije je dovršil v Varšavi (1866), potem pa se je v jezikoslovju izpopolnjeval v Pragi, Jeni, Berlinu in Leipzigu, kjer je

doktoriral 1870 iz filozofije. Istega leta je postal docent primerjalne gramatike na univerzi v Peterburgu, ker kot Poljak ni smel predavati na porušeni varšavski univerzi. Od 1875 do 1883 je bil prof. za primerjalno jezikoslovje v Kazanu, od 1883 do 1893 za slovansko filologijo v Dorpatu, od 1893 do 1899 v Krakovu, od 1899 do 1914 v Petrogradu, ko so ga odstavili in zaprli, ker se je zavzemal za pravice narodov v Rusiji. Od 1918 do smrti je bil v Varšavi. B. izhaja v znanstvenem pogledu od revolucionarnih nemških mladogramatikov, ki so poudarjali fizično in psihično naravo jezikov. Pisal je v sedmih jezikih, tudi v slovenskem. Na Slovenskem je bil sedemkrat (od 1872 do 1901) in je raziskal predvsem rezijansko narečje. Že na prvi poti se je seznanil s slov. pisatelji in učenjaki [Levstik, Cigale, G. Krek, Jurčič, Trstenjak, Bleiweis, Erjavec, Levec, Škrabec idr.] Raziskal je tudi nadiške in terske govore in v vsakem narečju iskal njegovo tipiko, leksiko, glasovno stanje. Sad tega dela je knjiga *Opyt fonetiki rezjanskih govorov* (Petersburg 1875), ki je vzorna dialektološka monografija. Sledile so: *Rezjanskij kati-hizis* (1875), *Rezja in Rezjane* (Slavjanskij Sbornik III, 1876), *Friul'skije Slavjane* (1878), *Note glottologiche* (Firenze 1881), *Materialy dlja južno-slavjanskoj dialektologiji i etnografiji* (1895). V tej knjigi (708 str.) je objavil pogovore, pravljice, pripovedke, uganke, pesmi itd. iz Rezije, na koncu pa dva rokopisna rezijanska katekizma. V drugi knjigi *Materialov* (1904) so *Obrazcy jazyka na govorah Terskih Slavjan v severnoj Italiji*, v tretji *Christjanske Uzhilo od teh Sedan SS. Sacramentu* (1913). Pisal je tudi o bohinjsko-posavskem govoru (Kazan' 1877), o rovtanskem narečju okrog Cerčna (Jagičev AsLPh VII - VIII, 1884-85). V slovenščini je spisal *Nekatero opazke ruskega profesorja* (Soča 1872-73, ponatis Gorica 1873) in dva podlistka v SN (6. avg. in 12. nov. 1872). Njegove razprave so še danes temeljna dela slovenske dialektologije, čeprav ni imel jasnih predstav o Rezijanih in terskih Slovencih, ki jih je prišteval h kajkavskim Hrvatom.

Prim.: DS 1893, 99 s. sl.; SBL I, 27; Mataj 1952, št. 35, 16-19, 2; Franc Jakobin, Jan Baudouin de Courtenay - slovenski dialektolog, VIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Lj. 1972, 11-23; Marija Cenda Klinc, Ob stoletnici obiska jezikoslovca Baudouina de Courtenaya, KolGMD, Gor 1973, 89-92.

BAUMBACH Rudolf, nemški pesnik, r. 28. sept. 1840 v Kranichfeldu (Turingija), u. 21. nov. 1905 v Meiningenu kot zasebni knjižničar. Doktoriral iz filozofije v Heidelbergu 1865 in bil nekaj let zasebni učitelj v Gradcu. Leta 1870 prišel kot zasebni učitelj v Trst k Ascendulisu. Tu se je vključil v sekcijo nemško-avstrijskega planinskega društva za Primorsko. Družil se je s Kugyjem, ki ga v svojih knjigah omenja. Tako je začel zahajati v naše gore, na Bovško in Gorenjsko. Bil je že tedaj znan tudi kot pesnik. Njegove pesmi so doživele nad 300 uglasbitev. Viljem Urban ga je seznanil s slov. narodno pripovedko o Zlatorogu in s slov. bajeslovjem in narodopisjem. Le dve leti pred B-ovim prihodom v Trst je Karol Deschmann priobčil v *Laibacher Zeitung* (1868) pripovedko o Zlatorogu, povzeto po nekem slov. pričevalcu. To gradivo in živa pripoved sta B.-a spodbudila, da se je lotil pesniške obdelave te snovi in v 1874/75 spesnil na Bledu opsko-lirično pesnitev **Zlatorog** ter jo maja 1877 izdal v Leipzigu. Ta in naslednje izd. so ponesle v svet pesnitev v izredno velikem številu izvodov (do srede tridesetih let v več kot 110 tisoč izvodih). B. je v Zlatoroga vnesel domači kolorit, slov. obeležje z avtohtonimi imeni krajev, ljudi, trentarskih lovcev in pastirjev. Pripovedka, ki je dotlej živela le v ustnem izročilu bovških pastirjev, je postala tako znana tudi v kulturnem svetu. Med svojimi izvirnimi pesmimi je objavil tudi nokaj prevodov Prešernovih pesmi. Tematika Zlatoroga je kasneje zvalila še katerega besednega in posebno glasbenega umetnika. Anton Aškerc je napisal ep Zlatorog (1904), Jože Abram-Trentar je Zlatoroga dramatisiral za ljudske odre. V glasbi so ta motiv porabili: Viktor Gluth, *Der Trentajäger*, opera, prvič 1885 v münchenskem gledališču, kasneje (1911) predelana v drugo opero z naslovom Zlatorog; Albert Thierfelder (1846-1924) *Der Trentajäger*, opera, prvič 1883; Georg Rauchenegger, opera Zlatorog, prva predstava 1905 v Münchnu; Hans Schmitt (1835-1907); Martin Žunkovič - Erich Woll, pantomima; Žunkovičeva je dramatisacija nekaterih prizorov iz Zlatoroga v Wolfovi uglasbitvi; iz 1920 je uglasbitev Zlatoroga Viktorja Parme; likovna upodobitev: Rudi Kogej (v Trentarskem muzeju). Zlatorogova je tudi planinska kočica v Logu v Trenti (prvotno iz 1881 kot Baumbachova kočica). B.-ovo delo Zlatorog je v slov. prev. A. Funtek 1886, 1923/2; v italijanščino Ario Tribel-Tribelli izd. v Trstu 1930 (napačna letnica

Jem.

smrti!). Najprej pa je bil Zlatorog prev. v češčino (1885), nato še v poljščino (1907), lužiško srbsčino (1931) in v srbsčino (1937).

Prim.: LZ 1885, 5, 318; LZ 1886, 5, 310; LZ 1903, 50-60; R. B., DS 1905, 699 (s sl.); A. Funtek, Nekaj o Zlatorogu, Literarna pratika za leto 1914, 33-50; I. Pregeļj, DS 1923, 157; Alfred Selka R. B. Ein Lebensbild, Meiningen 1924; HE II, 1941, 290-1; R. Baumbach-A. Funtek, Zlatorog, München 1968 (izvirnik in prevod, več študij in izbrane ilustracije).

Zo. t-Brj.

BAUMKIRCHER Andrej, plomiškega rodu, poveljnik najemniških čet, roparski vitez, baron in glavar v Bratislavi, se je r. leta 1420 v Vipavi (ob glavnih izvirih Vipave je stal nekoč grad Tabor, ki se je imenoval tudi Baumkircherjev grad po nekdanjem lastniku Viljemu B.) cesarskemu oskrbniku Viljemu B., usmrčen je bil v Gradcu 23. aprila 1471. Najprej je postal oskrbnik, kasneje še lastnik zastave Korneuburg in Schlaming pri Eisenburgu na Gradiščanskem. Zaradi svoje postave (bil je izredno velik in močan) in predrznosti je veljal za silovitega junaka. Bil je prijatelj Erazma Luegerja (Predjamskega), drugega podobnega roparskega viteza. Cesarja Friderika III. je dvakrat rešil; prvič, ko sta Vitovec in Einzinger oblegala Dunajsko Novo mesto (1452), drugič pa leta 1462. B. je bil nestanovitnega značaja; v službo je stopil k temu, ker se je nadejal večjega dobička. Tako je prešel na stran celjskega grofa Ulrika. Ko je kasneje spet prestopil na Friderikovo stran in se zanj bojeval, mu cesar uslug ni poravnal, zato se je izkušeni poveljnik najemniških čet postavil na čelo nezadovoljnih plemičev (Studenberga, Naringa in drugih) in se bojeval proti deželnemu knezu. Frideriku je napovedal »vojno«, ko se je ta mudil v Rimu. Zasedel je razna mesta in trge na Štajerskem (Maribor, Fürstenfeld, Slovensko Bistrico, Wildon, Konjice). Vojski — medtem je cesar organiziral svojo najemniško vojsko — sta strahovito uničevali podeželje (polja, vinograde, plenili živino). Pri Fürstenfeldu je 1469 premagal cesarjevo vojsko. Cesar se je moral na pritisk notranjeavstrijskih stanov z B.-jem pogoditi in pristati na plačilo odškodnine B.-ju in njegovim najemnikom v višini 14.000 goldinarjev. B. je tudi dobil od cesarja pravico kovati svoj denar. Da bi lahko Friderik zbral toliko vsoto denarja, je moral razpisati dodatne davke, ti pa so zaradi splošne-

ga opustošenja dežele počasi dotekali in B. je uvidel, da mu cesar dolga ne bo mogel izplačati, zato je začel snovati nov upor. Iz bojazni pred tem ga je cesar dal poklicati v Gradec, da bi se pobotala, a ga kljub dani besedi o prostem odhodu dal prijeti in usmrčiti. - Literarno živi v slov. ljudskem izročilu. O njem govori tudi balada Klativitez (Janez Menart, Srednjeveške balade, Lj. 1973, 34-5, gl. še opombo).

Prim.: Valvasor III, 289; Gruden 277-81 s sl.; M. Kos, Zgodovina Slovencev, Lj. 1933, 233-4; isti, Zgodovina Slovencev, Lj. 1955, 320-5; Bogo Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda, Lj. 1956, 37-8; KLS I, 30.

Brj.

BAUZER Martin gl. **BAVCER Martin**.

BAVCAR, rodbina kotlarjev iz zaselka Čohi pri Lokavcu (Ajdovščina). Danes je tam le še ena družina s tem priimkom, ena je v malnu na Brodu pod vasjo Čohi, tretja je v Ajdovščini. Fužina je bila na Brodu v Lokavcu ob potoku Lokavšček. Sprva je bila last družine Bolko, po letu 1920 pa jo je kupil Jožef Bavčar. Njegov sin Anton Bavčar je imel delavnico in trgovino v Ajdovščini. Njegovi dedje ali strici so bili tudi kotlarji in ti so v desetletju 1860 do 1870 izdelali stroj, ki se je »tresel, vzleteti pa ni mogel« (to je pripovedovala mati Venceslava Čopiča, rojena 1856 pri Čohih). Vendar ni mogoče vedeti, ali je bil stroj jadralo ali letalo.

Prim.: Pismo sporočilo V. Čopiča, Lj.

Brj.

BAVCER (na več mestih pomotoma kot Bavčar) **Anton (Tone)**, planinec, r. 13. jun. 1905 v Ajdovščini, umorjen v noči med 21. in 22. jun. 1944 v tržaški Rižarni, kot talec. Oče Fortunat, delavec, mati Frančiška roj. Lulik. Družina je bila številna. Od leta 1943 do razpada fašizma zaprt v Coroneu, nato izpuščen, pa spet priprt febr. 1944 v Gor., nato ponovno v Coroneu in končno v Rižarni, kjer so ga po mučenju umorili. Po njem poimenovana planinska koča na Čavnu. Spominska plošča blizu zavetišča odkrita 4. avg. 1946 od SPD Ajdovščina. Napis v verzih sestavil ajdovski rojak-pesnik dr. Ivo Lulik, načrt za ploščo Ivo Kovač.

Prim.: krstne matice; podatki iz družinskega arhiva; France Boštjančič, Najboljših naših fantov kri je dala zarjo novih dni..., GiL I/1946, 6/12, 215; Nada Brajnikova, Otvoritev koč na

Čavnu, GiL II/1947, 9/10, 234; Almošič Brulej, Priložnik za planince, 1950, 156; 1951¹, 162 (tiska koč: Herbert Drogenik); Prvič objavljeni seznam žrtve Rižarne in zaprtih oseb. Seznam žrtve PDK 1965, 25; PDK 1965, 145, 1. Brij.

BAVČER (BAUZER) Martin, zgodovinar, r. 11. nov. 1595 v Seltu na Vipavskem (?), u. 23. dec. 1668 v Gor. Podatki o rojstvu in smrti so povzeti po kroniki jezuitskega reda (objava: Della Bona, Spessot), kraj rojstva pa ni natančno ugotovljen; nekateri B-ovi

življenjepisci sodijo, da je bil rojen v Solkanu (Codelli, Glonar itd.). Zelo verjetno je, da je rojstni kraj Selo (tako sodijo Bednarik, Spessot itd.). Ni podatkov o prvem B. šolanju, 1616 je stopil v Lj. v jezuitski red. Kasneje se je šolal v Brnu na Moravskem, tu je opravil noviciat, dokončal filozofske študije ter dosegel doktorat filozofije. Vrnil se je v domovino in kot sholastik poučeval na gor. jezuitski gimn. Prva tri leta je poučeval nižje razrede, nato je bil osem let prefekt. Med tem časom je študiral teologijo in 1626 bral novo mašo. 1634 je šel za šolskega prefekta na Reko, se naslednje leto vrnil v Gor. in šel nato v Lj. kot profesor moralne teologije. Potem je vodil jezuitsko gimn. v Gradcu (Ferdinandum). 1658 je bil v Gor., kjer je nadomeščal p. Weissa pri pouku moralne teologije. To leto je tudi potoval na Dunaj; vse kaže, da potem do smrti ni več zapustil Gor. B.-jevo poglavito delo je *Historia rerum Noricarum et Foroiuliensium*, za katero je začel zbirati gradivo ok. 1630, končno redakcijo pa je opravil med leti 1657-1663. *Historia* obravnava v 10 knjigah zgodovino Norika (po B.-jevem mnenju obsega Bavarsko, Tirolsko, Zg. in Sp. Avstrijo, Kor., Kranj., Stajersko in Istro) ter Furlanijo in sega časovno od vesoljnega potopa do smrti cesarja Ferdinanda III. (1657). Original je izgubljen, ohranjeni so prepisi. B.-jevo zgodovinopisje je prvi krit. ocen. A. T. Linhart (Versuch I, 1788, uvod): »Brez načrtov, brez povezave dogodkov, ki so le v časovnem zaporedju, nekritično, s svojim poklicem in času primernim nagnjenjem k čudežnemu in k religiji, poleg katere se mu zdi vse neprimerno, je ta mož za prihodnjega zgodovinarja Kranjske vsaj zbral material.«

Ker niso poznali arhivskega gradiva niti arhivskih objav, so se k B.-ju zatekali še v našem času zgodovinarji (npr. Pier S. Leicht). B. je zapustil v rkp. tudi seznam gor. in andeških grofov, oglejskih patriarhov, tržaških škofov itd. pod naslovom *Syllabus Ducalium Sacri Romani Imperii Goritiae Comitum*; o tem delu sodi Jelinčič, da je del *Historiae*. V tisku je objavil dvoje manjših del. V Vidmu je 1660 izšlo *Leopoldo Romanorum Imperatori... Goritiam ingredienti oratio in caesareo Societatis Jesu goritano Gymnasio recitata per Gaudentium Hilarium Goritanum*; delo je govor ob obisku cesarja Leopolda v Gor. Isto leto pa je B. izdal v Lj. v nemškem jeziku *Panegyricus in honorem Leopoldi Augusti cum terras hereditarias illustraret*, ki je prav tako posvečen obisku cesarja Leopolda. Ali vsebujeta oba tiska enako besedilo, ni ugotovljeno. B.-jevi rkp. so danes v prepisih ohranjeni v raznih knjižnicah (Bib!StIs v Gor., NUK v Lj., Goriška knjižnica »F. Bevka« v N. Gorici, Knjižnica S. Škrabca na Kostanjevici). B. je verjetno svoj priimek pisal v obliki Bauzer; piše pa se tudi v oblikah: Bavec, Bautscher, Bautschner, Bavec, Bavčar, Baučar in Bavčer. SBL rabi Bauzer, zdi se, da je oblika Bavčer še najbolj blizu izvorni rabi. B. se je v tisku, ki je izšel v Vidmu, podpisal kot »Gaudentius Hilarius Goritanus«. - Upodobitve: olje na platno neznanega avtorja (v Pokrajinskem muzeju v Gor.; perorisba (gl. PDK 1952, št. 2). Leta 1975 je Zdravko Jelinčič izdal in založil svoj prevod B.-jevega dela *Rerum Noricarum... z naslovom Zgodbe Norika in Furlanije* (Toronto, Can. 1975); II, 945 str. 8°, xerox). Uporablja obliko Bavčar.

Prim.: Valvasor VI, 358; A. T. Linhart, Versuch I, III (Linhartovo mnenje prevzema Klun MHVK, 1857, 48); Codelli, Scrittori, 1783, 1785², 1792³; Morelli III, 258-9; Morelli IV, 248-50; Podčavenski, Domovina 1868, št. 1; Clarićini 280, 359, 386, 390; Manzano, Conni biografici..., 32; F. Zakrajšek, Sloga 1894, st. 10; Josip Balč, Gorica 1908; št. 70-71, 73-4; SBL I, 28 (J. Glonar; avtor navaja v članku še Pohlino Bibliotheca Carnioliae, pril. k MHVK, 1862; Baeker-Sommervogel, Bibliothèque de la Compagnie de Jésus, I, 1062); Spessot, StudG 1925, 83-142; R. Bednarik, KolGMD 1926, 76; isti Našč 1926, 2, 39; Z. Jelinčič, PDK 1952, št. 2; Zdr. Jelinčič, StudG 1958, 45-55; I. Lovato, StudG 1959, 85-141, 83-180.

BAVDAZ Jurij, publicist, r. 4. sept. 1928 v Kanalu ob Soči. Oče Kristijan, mati Ana Petrovič. V Gor. študiral it. klasično gimn., od 1945-47 pa

slovensko. VPS je obiskoval v Lj. (končal 1953). Na nižji gimn. v Idriji poučeval do 1968. Od 1961 do 1965 uslužbenec IZDG v Lj. Od 1968 ravnatelj Mestnega muzeja v Idriji in Idrijske likovne galerije ter od istega leta organizator idrijskih slikarskih kolonij. Glavni in odg. ur. Idrijskih razgledov od 1969. V dobi gimn. študija je bil med voditelji dijaškega antifašističnega gibanja. Udeležil se je več posvetovanj primorskih revij. Poleg organizacijskega dela je napisal vrsto prispevkov iz zgodovinske in ekonomske protoklosti Idrije, tako: *O prvem social-demokratskem shodu v Idriji* (IdrR 1965), *Iz zgodovine delavstva - predsocialistično obdobje* (IdrR 1966), *Mezdno gibanje v Idriji 1898-1900* (IdrR 1969), *V Idriji pred 60 leti* (IdrR 1962-64), *Nastanek in razvoj elektroindustrije v Cerknem* (IdrR 1970, 2; tudi separat).

Prim.: osebni podatki; v članku cit. revije. Brij.

BAVDAŽ Kristjan Jožef, družbeni delavec, r. 19. sept. 1896 v Kanalu ob Soči. Oče Jožef, trgovec, mati Kristina Tribušon. Osn. š. v Kanalu, realko v Gor. Dopršil je tudi Mahrovo trgov. š. v Lj. Od 1915 do 1918 je bil pri vojaki v 97. pešpolku. Po ustanovitvi KPI na kongresu v Livornu 1921 je postal njen član. Bil je tajnik celice v Kanalu in član gor. okrož. komiteja KPI. Leta 1921 je pri obč. volitvah kandidiral na komunistični listi; postal je župan v Kanalu, kar je bil do 1923. L. 1925 je spet kandidiral na listi KPI, bil izvoljen in postal podžupan, a ni ostal niti eno leto, ker je fašistična vlada odpravila obč. avtonomijo za vso državo. Od 1921 do 1935 tajnik Zadruga vojnih oškodovancev v Kanalu. Od 1935 do 1941 vodil lastno trgovino v Kanalu. Jeseni 1941 je vstopil v Kanalu ustanovljeni prvi odbor OF. Novembra 1942 je bil aretiran in poslan na otok Ustica in pozneje v notranjost države. Ob zlomu Italije 8. sept. 1943 se je vrnil v Kanal. Izvoljen je bila za predsednika KNOO in sprejet v KPS. Postal je član krajevnega komiteja KPS za Kanal-Kal. V apr. 1944 so ga aretirali Nemci in poslali v taborišče Melk ob Donavi. Leta 1945 postal vodja prop. odseka pri komandi mesta Gorica. Nato je urejal SoškiT (1945-1947). Kasneje v upravi ZIDGRAD Gorica. Od jun. 1948 vodil poslovalnico Putnika. Od 1959 dela v socialnih in kulturnih organizacijah. V mladih letih je napisal črtico *Otrokove sanje* (M 1921, 180).

Prim.: Ciril Zupanc, Kristijan Bavdaž - 75-letnik, PDk 12 sept. 1971 (s sl.).

Ur.

BAVDAŽ Vladislav, uslužbenec pri drž. tajništvu v Vatikanu, r. 28. marca 1920 v Solkanu železničarju Francu in Katerini Zumič. V Gor. je obiskoval osn. š. (1926-1930), pripravnico v Alojzijevišću (1930-1931), gimn. v malem semen. (1931-1936) ter licej v velikem semen. (1936-1939), v Rimu pa kot gojonec franc. zavoda filozofsko (1939-1941) in teološko fakulteto ((1941-1945). Na Gregoriani je dosegel licenciat iz filozofije, teologije in cerkv. prava, na Lateranski U pa licenciat iz »utroque iure« (1948-1951). Hkrati je obiskoval več jezikovnih tečajev (francoščina, angleščina, španščina). Posv. 6. avg. 1944 v kraju Subiaco. Po vojni se je vrnil na Gorisko in bil podravnatelj v bogoslovju ter prof. filozofije v malem semen. (1945-1946). Od 1951 slušbuje v Vatikanu, sprva pri koncilski kongregaciji (1951-1970), nato pa v drž. tajništvu. Od 1. jan. 1975 je vodja posebnega oddelka. V njegov delokrog na konc. kongr. so spadala vprašanja duhovnikov na področjih Srednje in Severne Evrope ter Severne Amerike. Često je posredoval pri Sv. sedežu v slov. in še posebej v gor. zadevah. Član disciplinarne komisije pri Sloveniku. Imenovan je bil za papeškega tajnega komornika (1957) in častnega prelata (1967).

Prim.: NadškAGor; Annuario pontificio 1973; vprašalna pola; osebno dopisovanje.

R. K.

BEBLER Aleš, politični delavec, diplomat, publicist, r. 8. maja 1907 v Idriji. Oče Baltazar Baebler (gl. čl.), gimn. in tovarniški ravnatelj, kemik. Diplomiral na pravni fakulteti in doktoriral v Parizu (1930). Član SKOJ od 1927, član KPJ od 1929. Od 1931 dalje živel pretežno v Franciji in SZ. Marca 1937 se preko centra za zbiranje prostovoljcev za v Spanijo, ki so ga organizirali francoski sindikati, prebije v Albacete in nato na fronto na Jarami v bližini Madrida. Bil je komisar XV. mednarodne brigade. V Perales de Tajuna v podoficirskem kurzu. Večkrat je bil v Madridu kot povezovalce zaradi kontakta s štabom mednarodnih brigad. Tu sodeloval kot spiker na radiu za slovenske oddaje. Nato na fronti ob Guadarami, v boju za Villanueva de la Canada in v brunetski ofenzivi. Tu prvič ranjen v nogo. Nato preko Valencie po obah na sever po dolini Ebra, proti Sa-

ragozi. V Quintu težko ranjen. Se zdravi v bolniškem centru »internacionalcev« v Benincasa pri Castellon de la Plana. Evakuiran z drugimi ranjenimi v Murcio, prebije tu zimo, je opornan in nato evakuiran skupaj z ostalimi težkimi ranjenci v Katalonijo (avg. 1938). Leta 1939 se vrne v Jslu in je leto dni zaprt. Kot nekdanji španski borec je takoj v začetku NOV imenovan za člana vojnega komiteja Slovenije. Na seji CK KPS (22. jun. 1941) postane namestnik komandanta GS. Tedaj organizira partizanske edinice v Ljubljanski pokrajini in na Štajerskem. Nov. 1941 organizira napad na Bučko, da bi preprečil izseljevanje Slovencev iz obsavskih območij. Okt. t.l. organizira izhajanje vojaškega lista Slovenski partizan ter sodeluje pri redakciji *Kratkih tečajev za partizanske komandante*. Sodeluje pri načrtih GS za akcije na Gorenjskem, pri formiranju Kozlješkega bataljona in vrste drugih edinic, pri napadu na Preserski most. V marcu 1942 odide na Mokrc; kot komisar pokrajinskega štaba za Notranjsko in Gorenjsko se z delom bataljona Ljube Šercerja prebija na Travno goro, od tu dalje na Kočevsko v Friedrichstein. Tu organizira Južnokolenjski in V. partizanski bataljon. Glavni štab ga imenuje za komisarja III. grupe odredov (4.4.1942). Pod vodstvom štaba te grupe so se osnovali Notranjski, Dolonjski, kasneje še Krimski, Dolomitski, Loški in Kočevski odred in se s tem v zvezi ustvarilo prvo slovensko osvobodno ozemlje. Bil je na sestanku, kjer je bilo dogovorjeno sodelovanje slov. in hrv. enot. Spet v Glavnem poveljstvu; kot član operativnega štaba vodil vse operacije na ozemlju Ljubljanske pokrajine. Od maja 1942 namestnik komandanta GS, po Roški ofenzivi poslan na teren z namenom, da organizira nove brigade. Postane komandant III. grupe odredov. Okt. 1942 pride na Primorsko, kjer postane tajnik PNOO za Primorsko in istočasno sekretar Pokrajinskega komiteja KPS ter delegat Glavnega poveljstva. Od 1942 do 1944 inštruktor CK KPS in IO OF za Slovensko Primorje. Po 8. sept. 1943 odletel z letalom v Novo mesto poročat o stanju v Glavnem štabu. Od jun. 1944 odšel na Štajersko kot sekretar CK KPS. Član SNOS in AVNOJ. Minister za finance v prvi vladi Slovenije. Od 1945 do 1949 pomočnik ministra za zunanje zadeve. Od 1949 do 1952 stalni delegat FNRJ pri ZN, od 1952 podsekretar v sekretariatu za zunanje zadeve, poslanec sveta narodov ljudske skupščine FLRJ, rezervni gene-

ral major JLA, veleposlanik FNRJ v Franciji, Indoneziji, Indiji. Sodnik ustavnega sodišča. Član CK ZKJ, CK ZKS, GO OF oz. SZDL, član sveta federacije. Nosilec spomence 1941, reda Partizanske zvezde, Zasluge za narod in Bratstva in enotnosti I. stopnje, Reda hrabrosti. Narodni heroj. Leta 1945 je bil urednik LjP. Bil je vodja jsl. delegacije na pariški mirovni konferenci. Leta 1949 je bil predstavnik Jslu na sestanku Štirih ministrov za zunanje zadeve. Je častni predsednik svetovne organizacije združenj OZN, član zvez. odb. borcev NOV in predsednik jugoslovanskega sveta za varstvo in razvoj človekovega okolja. Častni občan Ajdovščine od leta 1970. Kot publicist je izdal: *Uloga i rad Komunističke partije Jugoslavije*, 1943; *Petindvajsetletnica ustanovitve KPJ*, 1944 (izšlo vsaj v 5 ponatisih), *Primorska se priključuje novi Jugoslaviji*, 1944 (psevdonim Primož Tratnik), *Za splošno mobilizacijo na Štajerskem*, 1944, *Za masovno partijo na Štajerskem*, 1944; *Obletnica rojstva nove Rusije*, 1944; *Za pravedne granice nove Jugoslavije*, 1949 (slovenski prev.: *Za pravične meje nove Jugoslavije*. Govori in izjave o Trstu, Julijski krajini in slovenski Koroški, 1949); *Strana intervencija u Grčkoj*, 1949; *Načelo suverenitete naroda u međunarodnim odnosima i radnička klasa*, 1949; *Putovanje po sunčanim zemljama*, 1954 (slov. prev.: *Potovanje po sončnih deželah*, 1956); *Nekaj misli o svojstvenosti indonezijske kulture* (v: *Ljudska umetnost Indonezije*); *Narodne manjšine u Jugoslaviji*, 1960; *Malezija*, 1965; *Nemirna jugovzhodna Azija*, 1965; *Otroci zemlje in morja*, 1966 (skupaj z Vero Bebler). Kot bivši španski borec je leta 1961 ur. knjigo *Naši Španci*, Bgd 1961; v dva zbornika o tej temi pa je prispeval svoje spomine (Bili smo v Španiji, Lj. 1958; *Fant dobre sorte*, 235-40, ter *Jugosloveni u Španiji*, Sarajevo 1959; *Listić iz dnevnika, koga nema*, 11-30; ponat. v *Španija 1936-1939*, knj. 3, Bgd 1971, str. 20-44 s sl.; *Sećanja na Franca Rozmana Staneta*, ibidem, knj. 5.) Bil je eden najpomembnejših jsl. diplomatov po 2. svetovni vojni, ko so nastajale meje Jugoslavije. Slika na več mestih v omenjenih knjigah o Špancih.

Prim.: EJ I, 399 (F. Saje); Kojeko 1 in 2; Breclj, *Bibl. partiz.* tiska na Primorskem, 34-36; LD 1953, 100, 3; *Diplomat »nekega okraja«*, Delo 1971, 268, 19 s sl.; PDK 1960, 288; MSE I, 140; SB 1945-

BEDA Franc (Francesco), slikar, r. 29. nov. 1840 v Trstu in tam u. 21. jun. 1900. Slikarstva se je učil 1859-1866 na slik. akad. v Benetkah pri Karlu Blaasu (1815-1894) in se opredelil po svojem učitelju za slikanje zgodovinskih dogodkov in portretov, pozneje (od leta 1876) je slikal v glavnem le genre-motive in pejsaže v maniri Jean-Louisa E. Meissonierja (1815-1891) po naročilih dunajskega trgovca s slikami Wintersteina. V razletju 1866-1876 je voliko potoval po avstrijskih deželah, zlasti po Hrvaškem in Ogrskem, ter slikal portrete za posamezne odličnike. V tem času je naslikal tudi bogat paravent za cesarico Elizabeto Habsburško. Od njegovih del je omeniti portrete princa Rohana (1871), škofa J.J. Strossmayerja (1872), hrvaškega bana Ivana Mažuranića (1873), grofa Lavala Nugenta (1874) itd., razen oljnate slike: Ljubitelj starin (v dveh variantah), Mali model, Dve ženski pred sliko, Deklamator, Odaliska, Model, Sladkorni obrat, Prejóm favoritke, Mučno presenečenje, Učenec, Igranje biljarda, Cesar Karel VI. poslušá v avdienci beneške poslance idr. Njegova dela se nahajajo v številnih galerijah in muzejih (Dunaj, Pariz, London, New York, Trst, Zagreb itd.).

Prim.: Vionac zabavi i pouci, V, Zgb. 1873, 768; VII, Zgb 1875, 280; L. Mrazović, *Obzor*, IV, Zgb 1874, št. 296, 1-2; G. Garollo, *Dizionario biografico universale*, I, Milano 1907, 223; Thime-F. Becker III, 158; G. Garollo, *Piccola enciclopedia Hoepli*, IV, Milano 1930, 71; É. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs*, I, Paris 1948, 507; ELU I, 301; M. Schneider, *Portreti 1800-1870*, Zgb 1973, 16-18, 100.

Lc.

BEDENDO Vera, roj. Somonič, profesorica, r. 7. sept. 1924 v Postojni, oče Franc, železničar, mati Marija Slabè. Osn. š. je začela v Ferrari (1. loto), dokončala v Postojni in tu tudi klas. gimn. (1942). Univerza v Padovi (prvi dve leti) in v Trstu (1960 - loposlovna skupina). Poučevala na sred. š. I. Cankar v Trstu (1950-1951), na učiteljsišču A. M. Slomšek (1951-1952), na znanstvenem liceju Fr. Prešeren ((1952-1953), na sred. š. I. Cankar (1954-1958), na znan. lic. Fr. Prešeren (1958-1969); poverjena ravnateljica na sred. š. I. Cankar (1969 do danes). Napisala je učbenik *Latinska slovnica in vadnica za prve tri razrede višjih srednjih šol*, 2 knjigi, Trst 1973.

Prim.: Arhiv sred. š. I. Cankar; osebni podatki. Jem.

BEDNARIK Rado (Radi-voj), časnikar, publicist, šolnik, r. 2. avg. 1902 v Gor. in prav tam u. 23. sept. 1975. Oče Ivan, knjigovez, mati Frančiška Vertovec. Osn. š. je obiskoval v Gor. (1908-1912), gimn. v Gor. (1912-1915) in v Šentvidu pri Lj. (1915-1920). Na univerzi v Lj. je študiral zgodovino in zemljepis (1920-1924) in diplomiral (1926). Leta 1924-1925 je bil prefekt v Alojzijevišču v Gor. Isto leto je začel delati v uredništvu GorS, kjer je ostal do srede 1927, ko je bil poklican k vojakom. Dosegel je čin podporočnika. Po vrnitvi od vojakov je urejal *Mali list* v Trstu (do jan. 1929), nato bil član uredništva NL in Družine v Gor. (1929-1930), zatem poslovni tajnik KTD, kar je ostal do 1939. Preživljal se je z delom v lastni knjigovoznici. Jeseni 1944 je začel poučevati na novi slov. gimn. v Gor. V š. l. 1945-1946 je poučeval na gimn. v Ajdovščini, od 1946 do upokojitve 1972 na učiteljsišču in na klasičnem liceju v Gor. Leta 1951 je doktoriral na literarni fakulteti v Trstu z disertacijo *Umetnost Ivana Cankarja s posebnim ozirom na politično-socialno in kulturno okolje*. Usposobljenostni izpit iz slavistike je napravil v Rimu leta 1959. Poleg časnikarskega in poklicnega dela se je udeleževal javnega življenja. V akademskih letih je bil preds. Kat. akad. društva Danica in Akademskega podpornega društva v Lj. Po vrnitvi na Goriško se je skupno s Filipom Terčeljem posvetil prosvetno-organizacijskemu delu. Bil je preds. krščansko-socialne Dijaške zveze, preds. kat. prosv. društva Mladike v Gor. (od jan. 1926 do jun. 1927) in podpreds. PZGor. Pomagal je ustanoviti književno založbo Sigma (1930) in bil njen tajnik. Po vojni je bil soustanovitelj in preds. Šolskega odbora (1959) in Sindikata slov. šolnikov v Gor. Bil je tudi soustanovitelj in častni član GDS v Lj. (1972). Uredil je prvo številko dijaškega glasila *Rast* (Gor. 1925). Sodeloval je pri kat. dijaški reviji *Križ* na gori, pri KolGMD (1925-1931), v mesečniku *Našč*, glasilu PZGor (1923-1928). Uredil je tretji Jadranski almanah (1925-1930), Goriško pratio (1923-1929) ter poznejše *Pratike* (1931-1935, 1938-1940). Pisal je v razne publikacije, ki so izhajale na Primorskem in v Sloveniji: v M, Jaselec, Gospodarja, Bogoljub,

Jegličev vestnik, Obzornik, v reviji Obisk (1941), DS, Slovenčev koledar. Po vojni je pisal v PDK, SPor, v Sočo, Matajur, Galeb, Razgled, M(Trst), JKol. Urejeval je TKol (1954-1975) in uredil brošuro Ob stoletnici štandresške čitalnice (Gor. 1969). Od leta 1961 do smrti je bil goriški dopisnik NL. Veliko let je govoril na RAITrstA o slovenski folklori, o pratiki in o likih slovenskih mož. Napisal je več knjig poljudnoznanstvene vsebine in raznih potopisov: *Od Anapa do Soče* (Gor. 1930), *Spomin na sv. birmo* (1931), *Križem sveta* (1932), *V tri smeri* (1932), *Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi* (1932), *Čisti žrtvi svetel spomin* (v spomin Lojzetu Bratužu - Groblje 1937), *Angelska služba*. Nauk in molitve za strožnike (1940). Iz tujih jezikov je prev. oz. priredil nekaj povesti: *Nabor Feliks, Krona življenja* (1931), *V Skalnih gorah in majhne dogodbe* (1932), *Vonne Jules, Otočje v plamenih* (1933), *Goodchild George, Črna orhideja* (1937), *Spillmann, Na morišče* (1938/39). Za pouk na liceju je napisal skripta: *Zgodovina srednjega veka*. Splošni pregled (1948), *Zgodovina novega veka* (1953), *Zgodovina moderne dobe* (1969/1972), *Evropa*. Zemljepisni pregled (1950), *Italija*. Zemljepisni pregled (1961; 5 izdaj), *Latinsko slovstvo*, I., II. (1952). Nekateri učbeniki so izšli v več izdajah. Bil je član Kluba starih gor. študentov in sotrudnik PSBL. Politično je pripadal Šček-Bosednjakovi škrišč. soc. skupini; leta 1975 se je vključil v Slovensko skupnost na Goriškem ter bil izvoljen za podpreds. Pod fašizmom je bil preganjan: vojaško sodišče v Vidmu ga je degradiralo (1932), med drugo vojno je bil večkrat zaprt in interniran v Urbisaglio pri Macerati (1941). Psevdonimi: R. B., r. b., Rado.

Prim.: I. Grahor, R. B.: Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi, LjZ LIII 1933, 243-244; A. Budal, Knjige GMD za leto 1933, LZ LIII 1933, 373; M. Breclj, R. B. jubilat. Primorske novice, Koper-N. Gorica 1962, 15. 3; M. Jevnikar, Sodobna slov. zamejska literatura, M(Trst) 1968, 121; 1970, M. Breclj, R. B., Leksikon pisaca Jugoslavije, Novi Sad 1972, 185 (s sl. in bibl.); Geografski obzornik 1972, 2, 33-35; Anonimni članek R. B. sedemdesetletnik M(Trst) 1972, 105 (s sl.); Mohorjevo koledar, Celje 1973; KatG 1972, 10. 8.; 1975, 29. 9. in 2. 10.; NL 1975, 18. 9.; Drago Legiša, Umrli je prof. R. B. v NL 1975, 25. 9.; PDK 1975, 26. 9.; KolGMD 1976, 134-7. Keleričeva.

Ur.

BEKAR (BECCARI) Milan, pesnik, profesor, r. 29. okt. 1897 v Voloskem pri Opatiji, u. v Gor.

13. jun. 1966. Oče Leopold, sodni oficial v Komnu, mati Jerica Pavšič. Gimn. je obiskoval v Gor. (1908-1915), maturiral na nemški gimn. v Lj. (1916). Po vojni je študiral na U v Padovi (1918-1920) in Lj. (1920-1922) slavistiko, germanistiko in filozofijo. Diplomiral je v Padovi (1930). Že leta 1922-1925 in ponovno 1939-1942 je poučeval na učit. v Tolminu, vmes pa na gimn. v Poreču (1933-34), v Miljah pri Trstu (1934-36), v Trstu (1936-38, 1944-45), od 1945 do smrti na slov. klas. liceju v Gor. B. se je literarno uveljavljal v pesništvu, nekaj malega tudi v dramatik. Prvo tiskano pesem ima v Preporodu (1920/21); bil je tudi član lit. krožka Lepa Vida (Srečko Kosovel, A. Gspan, J. Nemeč idr.), si s Kosovelom dopisoval in v Lepi Vidi objavil pesmi potem pa še v V, A, Odm, Lučki z neba, Dm, Zv, Mnt, žiki, Vigredi, Grudi, KolGorM, KolGMD, DS (1939), Razgledih (1946), M(Trst) (1962-64), Koledarju Gregorčičeve založbe (1946), Soči, SoškiT, Pčk, KatG. Veliko se je ukvarjal z dramo o Celjanih, napisal je igro *Oporoka Ivana Gradnika*, ki je bila igrana na podeželskem odru (Miren pri Gorici). Zastopan je v antologiji Slovenska marijanska lirika, Trst 1954. V nemščino je bila prevedena njegova pesem *Božični večer* (Weihnachtsabend, zagrebški Morgenblatt 1940, 14 v prev. A. v. Buttler-Moscon). B.-ju ni bilo dano, da bi svoje pesmi zbral v zbirko, tudi ni bilo to uresničeno kasneje, pa čeprav je bila ta želja izročena javno, posebno od mladega zamejskega rodu, ki mu je še pred smrtjo posvetil eno izmed svojih pesniških zbirk (Filibort Benedotič, Razpoke). Psevdonimi: Esèn, Bršljanski, Bohun.

Prim.: Dva pesnika popotnika, Soča 1952, 265, 3; Jože Peterlin, M. B.-Bršljanski, LitV 1955/56, 97-8; isti, Življenjski praznik pesnika B., M(Trst) 1957, 142; Rfadol BlednarikI, Obisk pri poetu Krasa, NL 1957, 179, 5; Pesnik Krasa in Korola Prof. M. B. 60-letnik, SlovV 1957, 3; Ilvo MfarinčičI, Moji sodobniki in jaz, Soča 1957, 43; B. M., Dizionario universale della letteratura contemporanea I., Verona 1959, 341; Mlarijan Breclj: † Prof. dr. M. B. Sroč. 1966, 2, 44; m. c. [Maks KomacI, Pesniku M. B. v spomin, KolGMD 1967, 137-8, s sl.; [Branko MarušičI, Dr. M. B., GorZb 1968, 107; Pogačnik 54; Mlarijan Breclj in Francel Dobrovoljc, B. M., LPJ I, 199-200 (z ht.); Umrli je M. B., prijatelj naše mladine, PDK 1966, 139; Zadnja pot prof. B., PDK 1966, 141; Martin Jevnikar, M. B. B., M(Trst) 1968, 8, 141-2; M(Trst) 1966, 103-4; Veliki tolminski punt 1713, Tolmin 1973, 118; Jože Peterlin, Slovo od prof. M. B. B. na grobu, M(Trst) 1966, 6, 103-4 s sl.; NL 1954, 32; 1957, št. 179, 5; 1966,

št. 601; KatG 1956, 10; 1957, 33; 45; 1954, 43; 1960, 15.

Bi.

BELAR Leopold, učitelj in glasbenik, r. v Idriji 20. okt. 1828 očetu rudarju, u. v Lj. 17. jun. 1899. Glavna š. v Idriji (1835-44), pripravnica v Lj. (1844-46). Služboval je kot učitelj v Cerknici (1847), v Borovnici (1848), v Trnovem na Notranjskem (1849-1853), na Brezovici (1854-62), a od 1858 tudi na deški š. pri Sv. Jakobu v Lj. Tu postal nadučitelj in vodja II. mestne deške š. Leta 1877 je bil imenovan za nadzornika v Lj. 1889 je bil upokojen in odlikovan z zlatim križcem za zasluge ter postal častni meščan Lj. Nato je še naprej poučeval brezplačno na Barju. B. se je učil glasbe v Idriji pri učit. Ant. Krašnarju (1835-1844), kot učitelj pripravnik v Lj. pa v c. kr. glas. š. (G. Mašek). Sodeloval je istočasno pri frančiškanskem zboru (Ant. Hilseher). Na vseh učiteljskih službenih mestih je bil tudi zborovodja in organist. Bil je 37 let organist pri Sv. Jakobu v Lj. in vodil zbor. Za časa službovanja v Lj. se je zavzemal ob Foersterju za cecilijansko reformo. B. je komponiral že od mladih let. Prve skladbe sta mu priobčila A. Vavken in K. Mašek v Ceciliji (II zv., 1859). B. je zložil 3 slov. maše, 4 *Tantum ergo*, 1 *Ave-marijo*, nad 30 lat. gradualov in ofertorijev. Najbolj znana je slov. maša *Oče večni v visokosti*. Posvetnih skladb ima malo. Objavljene so sledeče: *Solska mladina ob 600-letnici (1883)*, *Zloga, Koračnica za klavir (1868)*, *Rojakom, Paulmen-Polka, Concordia-Polka*. Leta 1871 je na učiteljskem zborovanju v Zagrebu prejel častno diplomu za skladbe. B.-jeve slov. cerkvene skladbe so blizu ljudskemu čustvovanju in, kakor Riharjeve, zelo priljubljene. Odlikujejo se po preprostem kompozicijskem stavku, živahnem ritmu in bogati melodioznosti. Najbolj priljubljena je božična Glej zvezdice božje.

Prim.: SBL I, 29-30; Rakuša, Slovensko petje v pretoklih dobah, Lj. 1890, 137-138, CG, 1899, 47-48, UT, 1899, 145, 153, 161; Laabacher Schulzeitung, 1899; A. Belar, Ob stoletnici rojstva skladatelja L. B. CG/LI; Ukmar-Cvetko-Hrovatin, Zgodovina glasbe, Lj. 1948; D. Cvetko, Stoletja slov. glasbe, Lj. 1964, 196, 202, 208; Stanko Trobina, Slov. cerkveni skladatelji, Mrb, 1972, 95, 99, 266; D. Cvetko, Zgodovina slov. glasbe, III.; M. Arko, Zgodovina Idrije, 241.

Ran.

BELCI Corrado, časnikar in politik Rojen v Vodnjanu v Istri 19. nov. 1926. Do umika Itali-

janov iz Istre 1947 je bil v Pulju časnikar. V Trstu je bil med leti 1957-63 pokrajinski tajnik KD in član vsedržavnega sveta KD. Kot tajnik KD se je izrekel proti asimilaciji Slovencev. Leta 1963 je bil izvoljen za poslanca KD v rimski parlament, v letih 1968 in 1972 pa ponovno potrjen. Od leta 1970-1973 je bil podtajnik ministrstva za zunanjo trgovino. 1. jun. 1972 je rimski parlament sprejel njegov zakon o kraških rezervatih. Ta zakon ščiti širok pas Krasa med Italijo in Jugoslavijo z namenom, da se ohranijo naravne značilnosti pokrajine. Skupaj s poslancom Škerkom je predlagal dopolnilni zakon za slovenske šole na Tržaškem in Goriškem. Zakon je bil sprejet 22. dec. 1973 s števil. 932.

Prim.: Camera dei deputati, Annuario parlamentare, VI legislatura, str. 15, Rim, 1974.

Sah

BELE Venceslav, pisatelj, r. 25. jul. 1887 v Višnjeviku učitelju Antonu in Frančiški Jakobčič, u. v Gor. 19. dec. 1938. Osn. š. v Gradnem in Oseku, kamor se je oče preselil, gimn. in bogoslovje v Gor. Posvečen je bil 26. jul. 1911. Služboval je kot kaplan in Crničah (1911-1912) in v Podmelcu (1913-1914), kot vikar na Ponikvah (1914-1922) in od aprila 1922 do smrti kot župnik in dekan v Kanalu. Že v bogoslovju je veliko pisal. V Č je prispeval štiri obširne razprave. Prva je temeljita študija o slogu Ivana Cankarja z naslovom *Cankar in biblija* (1909). Literarna vprašanja, ki so takrat zanimala javnost, obravnava v spisih *Nekaj literarnega* (1910), *Pismo o bibliji* (1911) in *Jezus v poeziji* (1911). V istih letih je v DS objavil sedem črtic z motivi iz resničnega življenja, deloma tudi iz osebnega doživljanja. Prva je bila *Lola*, iz življenja vaškega norca (1909), zadnja *Ko je umiralo leto* (1911). V DS 1909 je izšel zgodovinski spis *Ob grobu zadnjih Bourbonov*. V dobi 1911-1922 je objavljial malo. V DS je priobčil črtico z vojnimi ozadjem *Oče* (1917). Po vojni je stopil med sodelavce novoustanovljene Gor-M. Za njen prvi koledar (1920) je napisal pod psevdonimom Ponikovski »odlomek malenkostne tragikomedije v dveh slikah *Zvonovi in topovi*« v verzih. Istočasno je v prvem letniku

M (1920) objavil legendo v verzih *Detinsko blagovestje*. Ponudili so mu uredništvo M, a ni sprejel, ker da živi v gorah, daleč od kulturnega središča. Po prihodu v Kanal je rad prevzel uredništvo izdaj GMD, posebno koledarja. Bil je načelnik ožjega književnega oddelka GMD. Skupno s sodelavci Stankom Staničem, Filipom Torčoljem in Janikom Kraljem je zasnoval podoben književni načrt in tako zarisal smor vsem nadaljnjim Mohorjevim književnim izdajam. Uredil je prve tri koledarje velikega formata (1925, 1926, 1927). Zavedal se je, da mora ljudski koledar prinašati tudi leposlovje za širok krog bralcev. Zato se je vrnil k večerniški literaturi, ki razodeva manj pisateljske ambicije, a več razumevanja za želje bralcev. V KolGMD so izšle tri njegove povesti: *Dvakrat poročena* (1925), *Smrekov vršiček* (1926) in, po smrti, *Kovačev Jakob* (1939). V NašČ je priobčil več kratkih odrskih prizorčkov v verzih po Gregorčiču in Mešku (1925-1926). Uredil je Meškovo knjigo *Mladini* (Gor. 1927). Posvetil se je slovstveni analizi in zgodovini. Poglobil se je v Gregorčičevo ustvarjalno delo z razpravo *Olepševalne rime pri Simonu Gregorčiču* (M 1921). Odkril je sorodnost med Gregorčičem in nemškimi pesnikom Bodenstedtom, katerega je Gregorčič zelo rad prebiral. Razprava o tom je izšla po B.-ovi smrti v DS (*Simon Gregorčič in Mirza Schaffy*, 1944). V M in KolGMD je objavljial zgodovinske drobtinice in kratke življenjepisne zaslužnih mož (Mahnič, Janez Svetokriški, Fogar, Pagliaruzzi, Val. Stanič), v Družini pa *Slike iz nebeškega sveta* (1930). Gojil je tudi nabožno slovstvo. V ZbsvP je 1921 izšel njegov daljši referat *Duhovnik in sveto pismo* in v naslednjih letih še nekaj člankov. Pisal je razne verske članke. Leta 1934 je izdal šmarnice *Marijine rože*. Za mesečnik Svetogorska Kraljica (1938-1939) je po Črvovi knjigi (Sveta gora pri Gorici, Gorica 1883) priredil spis *Iz svetogorske zgodovine*, ki je izhajal obe leti. Za ta list je prispeval tudi pesmi in krajše članke. B.-ta je zanimala tudi cerkvena umetnost. V razpravi *Dva tolminska umetniška spomenika* (JAlm 1924) je opisal cerkvico sv. Justa v Koseču pri Drežnici iz prve pol. 16. stol. in cerkev sv. Danijela pri Volčah iz visokega srednjega veka. Leta 1953 je GMD ponatisnila nekaj B.-tovih povesti v knjigi *Smrekov vršiček*. Tudi *Zvonovi in topovi* so bili ponatisnjeni 1946 v zbirki Nova Talija zv. 41 pri Lukežiču. B. je ra-

bil psevdonime: Štefan Levkos, Ponikovski, V. Antonov in Višnjeviški.

Prim.: M. 1922, 15; ZbsvP 1922, 2, IV; 1924, 40, 41; Istra 1939, I., 6. l; France Bevk, V. B., DS 1939, 142-5; KolGMD 1940, 84-87; 1970, 83; a. k., Venceslav Bele, v knjigi Smrekov vršiček, 91-96; isti, M 1972, 6-7; KatG 1960, 1; 1966, 4; Klinec KatG 1960, 1; 1966, 4; Klinec GMD passim, zlasti 1956 s sl.

Ur.

BELIČIČ Vinko (Vincenc), pesnik, pisatelj, prevajalec, profesor. R. 19. avg. 1913 v Črnomlju; oče Andrej, ključavničar in posestnik, mati Katarina Petrič, kmečka hči z Otovca. Osn. š. obiskoval na Talčjem vrhu in v Črnomlju (1919-1927), gimn. v Novem mestu (matura 1934); na univerzi v Lj. študiral slavistiko; diplomiral je v febr. 1940. Od marca do junija 1938 študiral italijanski jezik in književnost na katoliški univerzi Srca Jezusovega v Milanu. Ljubljansko diplomno je nostrificiral 14. nov. 1962 na katoliški univerzi v Milanu; napisal je disertacijo »Anton Medved. Saggio letterario« (literarni esej). Usposobljenostni izpit iz slovenščine je opravil v Trstu v marcu 1963. Služboval je od 1942 do 1945 na uršulinski dekliški gimnaziji v Lj. Od 1945 dalje je profesor slovenščine na znanstvenem liceju »France Prešeren« v Trstu. V gimnazijskih, visokošolskih in medvojnih letih (do 1945) je sodeloval s pesmimi in črticami v Mentorju, Žaru (Žar je bil dijaški leposlovni list na drž. klasični gimn. v Lj. Izdajal ga je dr. Ferdo Kozak od 1929-30 do 1932-33. Vanj so pisali med drugimi tudi Jože Žabkar, Tine Logar, K. Truhlar), Mladiki, Domu in svetu, Slovencu, Straži v viharju (dol I. letnika je tudi uredil), Obisku, Slovenčevem koledarju, Slovenskem domu, Zborniku Zimske pomoči in še kje. Po letu 1945 sodeluje pri slovenskih zamejskih in zdomskih publikacijah, zadnja leta tudi pri Mohorjevem koledarju v Celju. Izdal je naslednje samostojne knjige: a. leposlovne: *Molitev na gori*. Povest. (Lj. 1943); *Češminov grm*. Zbirka pesmi. (Lj. 1944); *Kačurjev rod*. Črtice. (Gor. 1952); *Pot iz doline*. Zbirka pesmi. (Trst 1954); *Dokler je dan*, Črtice. (Buenos Aires/Trst 1958); *Nova pesem*. Črtice. (Buenos Aires 1961); *Gmajna*. Zbirka pesmi. (Trst 1967); *Med mejniki*. Črtice. (Gor. 1971); *Bližine in daljave*. Antologija lirike. (Trst 1973). *Nekje je luč*. (Trst 1975). b. strokovne: *Zgodovina slovenskega slovstva* za višje razrede srednjih šol. (Gorica 1946 - od začetka do

str. 83); *Slovenska lirski pesem*. (Trst 1950); *Slovenska čitanka za višje srednje šole*. II. del. (Trst 1947). Pripravil je *Občo zgodovino za višje srednje šole*, in sicer I. knjigo, ki ima naslednja poglavja: prazgodovina, antični Vzhod, Grčija. (Trst 1972). Tipkopis je na šolskem skrbništvu v Trstu, kjer čaka na natis kot učna knjiga. c. prevodi: Giovanni Papini: *Priče trpljenja Gospodovega*. Sedem evangeljskih legend. (Lj. 1940); Alessandro Manzoni: *Svete himne*. (Trst 1973). Prevod Manzonijevega *Adelchija* ima v rokopisu. O nekaterih teh so poročali časopisi v Sji ter v zamejstvu (Gorica, Trst, Celovec) in zdomstvu (Buenos Aires, Chicago, Sydney). B. je napisal predgovor h knjigam: Neva Rudolf, Južni križ. (Trst 1958), Rafko Dolhar, Pot v planine. (Trst 1965), Josip Kravos, Kuštrava glava. (Gorica 1972). Podrobna bibliografija vseh njegovih objavljenih stvari od srede leta 1945 do 31. decembra 1971 (str. 14) je v tipkopisu v Studijski knjižnici v Trstu, v NUK v Lj. in v Studijski knjižnici »Mirana Jarca« v Novem mestu. B. je od 1945 dalje priložnostni zunanji sodelavec Radia Trst A. Za radio je prevedel v tem času nad šestdeset dramskih del, od 1963 do 1972 je v petih ciklih (128 predavanjih) prikazal zgodovino slovenskega slovstva od začetka do 1945. Prevajal je tudi pesmi in prispeval lastno leposlovje ter sestavke iz domače in tuje literarne zgodovine. Psevdonimi: Hmelnički, Bogdan, BPFV, Vinko, Olaf Severni, Volkun Belopoljski (od 1929 do 1934 v Mentorju in Zaru), Andrej Judnič (v I. I. Mlade setve, Trst 1946).

Prim.: Ažman Enij: Vinko Beličič - 50-letnik. Lit. vaje 1962/63 217; Prof. dr. Vinko Beličič - pedesetletnik. Slovenska država (Toronto) 1. dec. 1963; Jevnikar Martin: Mladika 1968, 18-19; 1972, 17-18; J. Pogačnik: Slovensko zamejsko in zdomsko slovstvo. Trst 1972, 52 (s sl.); Viktor Smolej: Zgodovina slovenskega slovstva. VII. Slovstvo v letih vojne 1941-1945. Lj. 1971 (izd. Slovenska matica), 347-348. - Slika: Zbornik Zimske pomoči. Lj. 1944, 185; Mladika. Trst 1957, 166; 1973, 170; 1974, 97-8.

K-n

BELIN (BELLINUS, BELLINI) Julij, pisatelj, r. v Gorici 18. avg. 1592, u. v Gorici 19. nov. 1619. Grammaticalia in humaniora obiskoval v Gradcu (1603-08), tam tudi študiral retoriko (1608-09) in filozofski trčenij (1609-12), nakar je bil domači učitelj v plemiški družini Breiner (1612-14). V sept. 1614 je vstopil v jezuitski red na Dunaju

in po opravljenem noviciatu (1614-16) študiral teologijo v Gorici (1616-19), ni je pa končal, ker je zbolel in umrl. Še pred svojim vstopom v jezuitski red je v tisku objavil spis *Vita et mors illustris adolescentis Francisci Liberi Baronis de Breiner* (Graecii 1613).

Prim.: G. Mazzucchelli: Gli scrittori d'Italia, cioè notizie storiche, e critiche intorno alle vite, e agli scritti dei letterati I-VI. (A-B). Brescia 1753-63; N. Sotwel: Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu... Romae 1676; A. & A. de Backer: Bibliothèque des Ecrivains de la Compagnie de Jésus I. Liège 1853-61, str. 547; J. N. Stöcker: Scriptorum Provinciae Austriacae Societatis Jesu ab ejus origine ad nostra usque tempora. Viennae 1855, str. 25; C. Sommervogel: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: Bibliographie I. Bruxelles-Paris 1890, str. 1270.

Lc.

BELINGER por. **FERJANČIČ Gizela**, strokovna pisateljica, publicistka, urednica, r. 2. maja 1887 v Gor., oče Matovž, oskrbnik, mati Frančiška. Učila v Boljuncu itd. Protežno se je podpisovala kot Gizela Majeva, tako na knjigah kakor pod članki. Sprva je urejala goriško Slovenko, ženski list, ki pa je že po prvem in edinem letniku moral prepustiti mesto Jadranski in Ženskemu svetu. Za Slovensko ji je uspelo pridobiti nekaj dobrih sodelavcev (Pregelj je objavljial delo Dom matere Serafine, ki v ljubljanski Slovenki ni smelo iziti v celoti; Miran Jarc je prispeval prevod; prikazana je vrsta pomembnih žena, serijo, ki jo je kasneje nadaljeval Ženski svet, itd.). Pod psevdonimom Gizela Majeva je v Ženski svet 1927 prispevala vrsto vzgojnih in socioloških člankov, tako: *Svojeeglavnost, Psihopatična manjvrednost, Žena in zakon, Puberteta, Ločena žena*, dalje prevod iz dela it. pisateljice Matilde Serao (Molitev neveste na dan poroke). V naslednjem letniku, 1928, je prispevala leposlovje: *Zakaj ni uspehov, Dvoje pisem*; v 1929: *Članki, Težke ure*, idr. Osrednje mesto v njenem ustvarjanju pa zavzemajo knjige, ki jih je vse izdala Goriška Matica v svojih rednih knjižnih zbirkah. Te so: *Materinstvo* (1926), *Vzorna gospodinja* (1930), *Nova kuharica* (1931), *Telesna vzgoja otrok* (1932), *Duševna vzgoja otrok* (1934). Leta 1925 predavala o materinstvu na zaključku gospodinskega tečaja v Gor. Se posvečala prosvetni dejavnosti. O tem udejstvovanju je napisala članke: *Dekliški krožki* (Našč 1924, 35-6), *Ženskim telovadnum odsekom* (Našč 1924, 177-8).

Prim.: Bibliografije v zbornikih Luč; Slovenska žena 1926, 209; Zbornik Luč III/1928, 66-67; razni letniki KolGorM. Brj.

BELLI Krištof, zdravnik in politik, r. v Koprju 1818, u. v Koprju 1877. Gimn. obiskoval v Koprju (1830-36), filozofijo v Benetkah (1836-38), medicino pa na U v Padovi (1838-43) in tam dosegel doktorat iz medicine (1843). Bil je dolga leta okrajni zdravnik v Koprju in si priboril zaslug ob epidemijah 1848 in 1850. V letih 1870-74 je bil koprski župan (podestà), a 14. jul. 1870 in 4. nov. 1876 je bil izvoljen za deželnozborskega poslanca mesta Koper. Politično se je najprej opredelil za iredentizem kot prijatelj Carla Combija, pozneje se pa pridružil liberalcem. Pečal se je tudi s krajevno zgodovino. Objavil je v tisku doktorsko disertacijo o kožnih boleznih *Dissertatio inauguralis de zostere, quam ad medicam lauream obtinendam publicae disquisitioni submittit...* (Patavii 1843), a v rokopisu je ostalo delo: *Genealogia della famiglia de Belli*: lettere di Giacomo de Belli fu Aurelio al sig. abate Don Giacomo de Belli del fu Francesco.

Prim.: J. Nader, Medicinal-Schematismus der österreichischen Monarchie. Wien 1848; C. Combi, Saggio di bibliografia istriana. Capodistria 1864, 371; A. Favaro, Saggio di bibliografia dello studio di Padova 1500-1920. Venezia 1922; G. Quarantotto (Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria XLIII. Pola 1931, 97-220); M. D. Grmek (Starine JAZU knj. 43. Zgb 1951, 67-258, št. 298); M. D. Grmek, Hrvatska medicinska bibliografija I. Zgb 1955, 37; V. Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918. Lj. 1965, 409.

Lc.

BELTRAM Julij, politični delavec, r. na Vogrskem pri Gorici 5. mar. 1913. Oče Janez Silvester, kmot, mati Matilda Leban. Od 1934-37 interniran v Italiji zaradi protifašistične dejavnosti. Leta 1941 mobiliziran v delavski bataljon v Kalabrijo in na Sicilijo. Aktivno dela v OF, član KPJ od 1942; istega leta preide v ilegalo. Od dec. 1942 do maja 1944 sekretar OK KPJ za Slovensko Primorje. Od konca vojne do 1947 sekretar okrožnega komiteta Julijske krajine za Goriško in KP STO, sekretar okrajnega komiteta Koper in predsednik obč. lj. odb. v coni B STO, član izvršnega sveta LRS, član glavnega odbora SZDL, nosilec Spomenice 1941 in več drugih odlikovanj. Partizansko ime Janko.

Prim.: Kojekko I; EJ I, 28 (F. Se.); PrimN 1958, 9 (28. 11.), 3 (s sl.); Novak 212, 437.

Ur

BENCIC Dragomir, inženir, generalpolkovnik JLA, r. v Pulju 30. okt. 1911, u. 22. jun. 1967 v Zagrebu. V Pulju se je le rodil, od rane mladosti pa je živel v Lj. Tu je študiral v težkih razmerah; študij je moral večkrat prekiniti in se preživljati kot tehnik. Z NOG sodeloval od 1941, v NOV od 1942. Imel je več dolžnosti: polit. komisar bataljona v Dolomitskem odredu, I. istrske, nato 13. slovenske brigade, 14. divizije, 4. oper. cone in končno IX. korpusa. Po vojni v GO OF Slovenije, komandant jugoslovanskega odreda za Istro in Slovensko Primorje, po končani vojaški akademiji JLA načelnik gradbene uprave drž. sekretariata za narodno obrambo, pomočnik komandanta armade za politično-pravne zadeve idr. Odlikovanja: red narodnega heroja, red vojne zastave, red bratstva in enotnosti z zlatim vencem itd. Ilegalno ime Brkin.

Prim.: Tloneč, Marincek, VE I, 1958, 594; 1970², 552; (Branko Marušič), Goriški zbornik II, 1968, 107; Vanda Skodnik, Inž. D. B.-B., Delo IX/1967, 169, 2 (s sl. in parte).

Ur

BENCIC Franjo, sadjar, r. 10. apr. 1898 v Hrpeljah. Opravil je 6 razr. osn. š. Že takrat je kazal veselje do sadjarstva, ko je precepiljal divjake po senožetih in mejah, češnje na račeljiko, češplje in marelice na trnoslje, hruške na drobnice in jablane na losnike. Leta 1926 je šel v Jslu, 1928 se je naselil v Splitu (delal pri Zadrudni zvezi) in začel z vrtnarstvom; posebej ga je zanimalo, kako se bo kraška zemlja odzvala njegovim poskusom. Okoli 1930 je prvič spoznal delo Mičurina in od tedaj naprej je skušal Mičurinove rešitve uresničevati na svojem koščku zemlje. Veliko časa je posvetil vzgoji novih vrst in si tako v kakih 20 letih vzgojil okoli 2.000 cepljačev. Nekateri kraji v Dalmaciji od Splita do Zagore so doživeli pravo renesanso v sadjarstvu prav po njegovi zaslugi. Postal je tudi precej popularen v jugoslovanskem merilu, saj so ga v nekaterih člankih imenovali »slovenski Mičurin«. B. je važen kot empirik, ki mu je vzgajanje novih vrst rastlin nekak konjiček. Na kmetijski razstavi v Splitu (1955) je prejel 1. nagrado za vzgojo sadik. Na posvetovanju o krasu v Splitu (1958) (Savjetovanje o kršu) je razložil program za obnovo nasadov na Krasu.

Prim.: Prof. dr. France Adamič, Delež primorskih Slovencev v jugoslovanskem sadjarstvu... Srečanja (Nova Gorica) 1969, 20, 26; 67-letni Franjo Benčič, hrpeljski Mičurin, PDK 1965,

305 (24. dec.); Fr. Adamič, Slovenski Mičurin v Dalmaciji, Naš vrt II/1967, 7/8, 120-1 (s sl.).

Brj.

BENCIC Ivan, učitelj, r. 7. maja 1893 v Herpeljah, u. 11. nov. 1962 v Trstu. Od šolskega leta 1945/46 dalje je bil nadzornik slovenskih osnovnih šol na Tržaškem, to je v onem delu tržaške pokrajine, ki je bila pod zavezniško vojaško upravo do leta 1954. Uredil je Izvestje za šolsko leto 1947/48, in sicer del za osnovne šole, nato pa še samostojna Izvestja za slovenske osnovne šole na STO za šolska leta: 1949-50, 1950-51, 1951-52. Pozneje Izvestje za osnovne šole ni več izšlo.

Šah

BENCINA Danilo, publicist, kulturni in narodni delavec, r. 7. mar. 1911 v Trstu, oče Mihael, delavec, mati Marija Marc. Dovršil je pet razredov slov. osn. š., tri razr. ital. srednje š., tri razr. industr. š. A. Volta (1929) in posebni tečaj elektrotehnike v isti š. (1930). V letih 1926-1940 je bil zaposlen kot elektrotehnik pri raznih podjetjih v Trstu, od 19. okt. 1940 do 12. sept. 1943 v zaporih in internacijah (Coroneo, Ventotene, Monteforte Irpino). Pobegnil je k ameriški vojski južno od Salerno, od tod je šel v Gravino, kjer so se zbirali jugosl. prostovoljci, od 7. jan. 1944 do 15. jul. 1948 je bil v NOV in JLA, v kateri se je udeležil kot oficir vseh borb III. prekomorske udarne brigade od Dalmacije in Mostarja do Trsta in Tržiča (Monfalcone). Za to je bil odlikovan z redom in medaljo za zasluge za narod. Od 1. apr. 1949 do 31. jan. 1951 je bil upravnik elektrotehničnega podjetja ELTE v Izoli, od 1. febr. 1951 do 15. okt. 1971 tajnik uredništva PDK. V pokoju živi v Trstu. Od 1936 do 1940 je sodeloval v slov. ilegalni liter. v Trstu (skoraj v vseh listih in brošurah, ki jih navaja Milan Bolčič v članku O štempiharski literaturi, JKol 1952, 118-120, pogosto sam). Leta 1937 je v Biblioteki za pouk in zabavo objavil pesem *Zadnja nada*, v glasilu primorskih emigrantov Istra, XII, 1940, št. 17 pa pesem *Tržaški bori* (ponatis v PDK 3.9.1972). Od 1943-45 je sodeloval v bataljonskih listih III. prekomorske udarne brigade (iz števil. 3-4) bataljonskega lista je ponatisnil PDK dne 4. julija 1973 pesem *Kralj Matjaž*). V JKol 1954 je izšla *Iskra pod pepelom*, 1962 *Brezžična zveza med celicama št. 5 in 6*, v TV 14, 1964, št. 40 *O pokojni Vojki Smuc*, v št. 51 *O pok. Francu Naberniku*, za

drugo revijo slov. popevke Trst 64 je zložil pesem *Totocalcio* (uglasbil Ubald Vrabec). Največ je sodeloval v PDK: od 10.9.1949 dalje je izhajal podlistek: *Kako sem bil dvakrat ameriški padalec*, 27.11.1949 *Pot do tvojega doma* (ponat. iz batalj. listov 1945), 26.11.1950 *Zadnje srečanje z Vojko*, 28.1.1951 *Nekaj več o štempiharjih*, 24.2.1951 *Iz nacističnih vrst v partizanske odrede*, 4.3.1951 *Obletnica III. prekomorske udarne brigade*, od 15.3.1951 dalje podlistek *Pot do naše zastave*, 8.3.1952 *Mlade borke*, 16.12.1971 *Spomini D. Benčine*, 4.7.1973 *Ko so puške počivale*. V reviji Dan, 1973, št. 6 *V prvem desantu*. V letih 1936-40 je bil B. med glavnimi organizatorji slov. kult. in športnih prireditev v ilegali v Trstu (14.11.1965 je Olga Ban v PDK opisala ono teh športnih prireditev). V letih 1955-57 je bil kot odb. PD Ivan Cankar z gled. igralko Emo Starc in drugimi pobudnik in organizator otroškega pevskega zbora in otroških nastopov z igrami in petjem v dvoranah stadiona Prvi maj, Ivan Cankar in v gledališču Ristori v Kopru. Psevdonimi: Čin-Čaj, C. C., Dan, Ben-Dan, Danilo Korenikov, D. B., Štempihar.

Prim.: Milan (= Milan Bolčič): Danilo Benčina petdesetletnik, PDK XVII, 7. III. 1961, št. 56, 4 s sl.; M. B. (= Milan Bolčič): Danilo Benčina čestdesetletnik, PDK XXVII, 7. III. 1971, št. 56, 2 s sl.; vprašalna polja; Milan Bolčič: O štempiharski literaturi, JKol 1952, 118-120.

Jem.

BENCINA Martin, uradnik, publicist, r. 3. mar. 1904 v Trstu, u. 6. jun. 1958 v Lj. Dokončal realko v Lj. (kjer je bil sošolec Srečka Kosovela). Sodeloval je pri mesečniku literarnega krožka Lepa Vida predvsem s poezijami (npr. *Priroda moli*, 1922, *Uvod* iz cikla Primorska, 1922) in bil tudi upravnik prve številke. Po maturi je obiskoval abiturientski tečaj na Trgovski akad. v Lj. in se nato zaposlil na lj. Kreditni banki. Po 1945 se je zaposlil na ministrstvu za finance, kasneje postal inšpektor na Narodni banki v Lj. Poleg tega je bil do smrti honorarni predavatelj na ekonomski fakulteti v Lj. Sodeloval je pri reviji Umetnost, predvsem s članki s področja umetnosti, npr.: *Zbiraj slovensko grafiko!* (1936/37), *Rafaël Santi in Benvenuto Cellini* (1938/39), *Exlibris Mihe Maleša* (podpisan s kratico M. B-a, 1938/39), *O ilustriranju literarnih del* (1939/40), *Risbe Ivana Cankarja* (1939/40), in s prevodi, npr. Slikarska šola v Fontainebleauju (René Huyghe, 1939/40).

Prim: Ustni vini: Marija Benčina, Lj.; Alfonz Gspan: Neznani Sročko Kosovel, v PiČ, 1973, V, št. 2-12.

V-č

BENEDETIĆ Filibert, pesnik, dramatik, esejist, prevajalec, r. 17. febr. 1935 v Tržiču (Monfalcone). Oče Jožef, delavec v ladjedelnici, mati Zofija Kocina, oba iz Goriških Brd. Po it. osn. š. (4 razr. 1942-46) obiskoval 5. razr. slov. osn. š. v Tržiču. Sprejemni izpit za srednjo šolo opravil v Gor., (po dogovoru so vsi dijaki iz Tržiča šli na srednjo š. v Trst); 1946-47 obiskoval sr. š. v Trstu, od 1949-1953 pa učit. v Gor. Filozofsko fakulteto (Facoltà di lingue e letterature straniere) obiskoval v Benetkah od 1954, vendar je na koncu 3. letnika prekinil zaradi težkega socialnega stanja. Doktoriral s tozo *Uprizarjanje ruskih del v trž. slov. gledališču 1902-1973*, (1973). Vojaščino služil v Neaplju in Bariju (1959/60). Od 1960-1964 nezaposlen. S štipendijo Sklada Borisa Kidriča bil v Lj. (1963-64), kjer je pod patronatom ljd spoznaval kult. in gledal. življenje Slje. Od 1964 zaposlen pri SGT kot tajnik (že 1954 prišel honorarno v trž. gled.; nastopil v Pregarčevi drami *Odločitev*; od marca do junija 1959 nastavljen v gledališču kot upravno osebje), od 1967 ravnatelj. Pesmi je začel objavljati v dijaškem almanahu *Mladi vzori* (psevdomim Miroslav; *Pogled na Tržič, Glej... in mladosti ni več*, Gor. 1953, 8, 25), nadaljeval še v Soči, JKol, PDK, Tokovih, Perspektivah, Sodobnosti. Pisal je še v Asterisco, Umana, Il Goliarda, Scena (Novi Sad), Delo, Večer itd. Izdal pesniško zbirko *Razpoke* (Trst 1966). Nekaj malega je pisal tudi prozo. Kot dramatik je napisal dvodejanko *Ne vedno kakor lastovke* (premiera v trž. gled. 23. 2. 1967), ki obravnava primorsko izseljenstvo. Igra je izšla tudi v knjižni izdaji. Delno v Kapljah 1967, 144-20. Drama v dveh dejanjih os *Pravila igre*, ki obravnava problem urbanizacije. V tisku je izšel konec I. dej. ljudske igre *Petrova vrnitev* (PDK 1965, 115, 17). Skupaj z Miroslavom Košuto in ob gradivu Albina Bubniča je napisal dramski tekst *Rižarna* (upriz. trž. gled. 1975). Tesno na gledališko dejavnost je vezana pretežna večina njegovega esejističnega dela. V njem največkrat obravnava gledališke probleme, skrb za priznanje statusa gledališča in ureditev delovnih pogojev ter mesta, ki naj bi ga gledališče imelo v sklopu it. gledališč. B. je tudi prevajal; iz španščine (Clarín, Lorca, Unamuno); iz it. (Saba,

Ungaretti); iz rušč. (novele Tolstoja), iz poljšč. (Różewicz). Prevodi so bili le v manjši meri tiskani, pretežno brani na RAITrsta in RTVLj. Kot publicist je 1974 ob Mednarodni konferenci o manjšinah pripravil poročilo *Zapisi iz kulturne zgodovine Slovencev v Italiji* (cikl. razmnoženo). Je sodel. in član literarne redakcije Enciclopedia monografica del Friuli-Venezia Giulia, v katero je prispeval razpravo *Gli Sloveni* (vol. I, p. 2, str. 753-754). Prav tako član uredn. odb. knjige *Od fašističnega škvadrizma do pokolov v Rižarni* (Trst 1974), v kateri je napisal II. pogl.: *Zatiranje Slovencev in Hrvatov*, str. 47-70. Zastopan v *Živem Orfeju* (1970), v *Zboru Rusi most* (1967), s sl.

Prim: j. t. [Josip Tavčar], PDK 1966, 49; Drago Košmrlj, Delo 1966, 61, 6; France Pibernik, Sodobnost 1961, 2, 215-7; France Filipič, Dialogi 1966, 7/8, 447-8; Jože Koren, LD 1966, 54, 7; Igor Tuta, Zaliv 1966, 2/3, 103; V. D., M(Trst) 1966, 59-60; M. Jevnikar, M(Trst) 1968, 77; SGL I, 47 (Viktor Smolej); Mladina 1970, 39; Pogačnik, pass.; JKol 1975, 14-5; Večer 1970, 70; SB 1953-.

Brj.

BENEDIK Drago, dermatovenerolog, r. 6. avg. 1909 v Trstu, u. 23. marca 1974 v Lj. Oče Karlo, strojevodja, mati roj. Rurk. Gimn. z maturo končal v Lj. 1930, med. fak. absolviral 1936, zaradi bolezni promoviral šele 1941 v Zgbu. Od leta 1941 do 1945, v vmesnimi presledki, delal na internem oddelku Splošne bolnice Lj. Aktivist OF od 1941. Od 1942 do jan. 1944 živel ilegalno na Primorskem, največ v Trstu, kjer je vodil saniteto in zdravljenje partizanov in ilegalcev. Jan. 1945 so ga aretirali domobranci. Mučen. Zaradi fingirane slaboumnosti oddan v umobolnico, kjer je bil do maja 1945, ko je nastopil službo na dermatološki kliniki v Lj. Od 1947 kot asistent. Specialistični izpit iz dermatovenerologije opravil 1951. Organizacijsko sodeloval pri gradnji in opremljanju nove klinike. Od 1948 član komisije za pregled in oceno strokovnih knjig na srednjih medicinskih š. Leta 1946 sodeloval pri ustanovitvi enoletne š. za bolničarje, tu tudi predaval. 1948 je bil na zdravljenju v Švici, kjer se je istočasno tudi strokovno izpopolnjeval. Največ je delal na polju zatiranja spolnih bolezni in pomagal organizirati antivenerično službo v Sloveniji. Leta 1950 organizacijsko in terapeutsko vodil akcijo za zadušitev kožnih trihofitij na Kočevskem in Črnomaljskem. Imel je številna predavanja iz venerolo-

gije po radiu, po šolah in drugod. Leta 1949 je napisal brošuro *Spolne bolezni*.

Prm.: ULjBB, 1957, 371; podatki Centralne medicinske knjižnice v Lj.

Brj.

BENEDIK-KMET Majda, zdravnica, asistentka na pediatrični kliniki v Lj., družbena delavka, r. 10. apr. 1918 na Colu. Oče Herman, nadučitelj, mati Julijana Kos. Maturirala v Lj. na realki (1938), medicino študirala v Lj. in Zgbu, od 1945 v Bgdu in spet v Lj., kjer je promovirala l. 1948. Kasneje se specializirala v pediatriji, iz te specialistični izpit v Zgbu (1954). Njeno ožje področje dela in raziskovanja je otroška hematologija; organizirala je na pediatrični kliniki v Lj. laboratorij za diagnostiko koagulopatij v otroški dobi, statistično pa obdelala etio-patogenezo otroških malignih bolezni in vodi tovrstno diagnostiko in terapijo koagulopatij. Strokovno se je v hematologiji izpopolnjevala v Zgbu, Bgdu ter v Amsterdamu (1957). Udeležila se je simpozija o opeklinah SZD (1955), II. kongresa pediatrov Jsle v Ohridu (1955), simpozija o prehrani otroka (Lj. 1957; imela dva referata), 8. hematološkega evropskega kongresa na Dunaju (1961), I. sestanka transfuziologov Jsle v Portorožu (1963) ter isto leto VII. kongresa pediatrov Jsle v Portorožu (z dvema referatoma), VI. kancerološkega simpozija SRS (1966). Bogata je tudi njena predavateljska dejavnost na podiplomskih tečajih iz socialne pediatrije, v pediatrični sekciji in seminarjih (nekateri teh vodila v letih 1959 in 1960). Na osnovi dela *O etiopatogenezi otroških levkemij* je bila 1966. leta izvoljena za asistentko, l. 1966 pa na osnovi dela *Organizacija antihemofilne službe v SRS za docentko pediatrije*. Kot eden od avtorjev je sodelovala pri publikaciji *Preventivni rad u terapijskoj medicini*, Beograd 1962 (njen prispevek je izšel z naslovom *Profilaksa anemije u djetinstvu*). S prispevki je sodelovala v Jubilejnim zborniku medicinske fakultete v Ljubljani 1954-55, Jugoslovanski pediatriji, Zdravstvenem vestniku, Medicinskem glasniku (Bgd), Zborniku VII. kongresa pedijatarja Jugoslavije in Zborniku III. kongresa slovenskih zdravnikov (Medicinski in družbeni vidiki hemofilije) 1973. V NOV je sodelovala od 1942 kot aktivistka, od 1943 kot aktivna udeleženka. Bila je v partizanskih bolnišnicah na Rogu, nato v kirurški ekipi XV. divizije, VII. korpusa NOV do konca vojne,

po njej pa poslanka rep. zbora skupščine SRS in podpredsednica za zdravstvo in socialno politiko.

Prm.: krstne matice; ULjBB II, 481-2; Kojeko 2, 71; Raziskovalna skupnost Slovenije. Sklad Borisa Kidriča. Poročilo o delu za 1973, III, 37.

Brj.

BENEDIKT XV. (Giacomo Della Chiesa), papež, r. v Pegli (Genova) 21. nov. 1854, oče markiz Giuseppe in mati markiza Giovanna Migliorati. Končal pravne študije na univerzi v Genovi (1875). Ko je stopil v duhovniški stan, je študiral še kanonično in mednarodno pravo. V Rimu bil gojonec zavoda Capranica in nato Accademie dei Nobili ecclesiastici. Ord. 1878. Tajnik nuncijskega v Madridu (1883-1887); z njim prešel v Rim v drž. tajništvo. Od 1907 do 1914 nadškof v Bologni, tega leta ga Pij X. imenuje za kardinala. V konklavu od 31. avg. do 3. sept. 1914 izvoljen za papeža. Cerkev je vodil v najtežjih letih drugega desetletja našega veka in med prvo svetov. voj. Umril 22. jan. 1922. Potegoval se je za izmenjavo ujetnikov (1914), izmenjavo zaprtih civilistov (1915), sprejem ranjencev in bolnikov v Švico (1915), ujetnikov-očetov več kot štirih otrok (1916), za srbske begunce, katerih družine so ostale v domovini (1916), ukinitve dejavnosti letalstva izven vojnih območij (1916), prepoved represalij in deportacij oseb (1917), proti rekviziciji zvonov, onečaščenju grobov vojakov. Za primorske Slovence in Hrvate, ki so po prvi svetovni vojni pripadli Italiji, pa je B. posebno važen zaradi nekaterih dejanj in stališč, ki so ga res pokazala kot očeta vseh. Bil je »edini izmed vladarjev, ki je dvignil svoj glas za naše teptane brate v Primorju.« (DS 1922 51). Predstavniki slovenske duhovščine, zbrani v Zboru svečnikov sv. Pavla (Unio sacerdotum S. Pauli), in predstavniki hrvatske duhovščine v Istri so mu 6. marca 1920 izročili posebno tiskano spomenico »Memorandum cleri jugosloveni territorii ab Italis occupati Suae Sanctitati Benedicto Papae XV. in audientia diei 6. martii 1920. a speciali deputatione ejusdem cleri praesentatum« (tisk tiskarne Edinost v Trstu, 24 str., vel. osmerke). Poleg tega memoranduma je do B.-a prišel tudi pismeni glas trž. škofa A. Bartolomasijskega (glej članek), na katerega je B. odgovoril s pismom (2. avg. 1921), v katerem

obsoja lašistična in druga nasilja nad slovenski mi in hrvaškimi duhovniki ter pritisk na slov. in hrv. vernike glede jezika v cerkvi in krščanskega nauka: »... v imenu Naše papeške oblasti (moramo) obžalovati, da se iz nezdravih političnih nagibov tako hudo in tako neizmerno kršita pravica in človečnost...« (izvirni tekst v AAS 1921); Acta Curiae Episcopalis Tergestino-Justi-nopolitanae 1921, n., pril.). V kakšnem posameznem primeru pa je le omogočil spremembe na škodo Slovanov v Slovenskem Primorju (prim. L. Cermelj, Slovenci... str. 193).

Prim.: GorS 1920, 23; 1922, 4 b, 5; DS 1922, 2, 49-51 s sl. (F. Grivec); Enciclopedia italiana (Treccani), vol. VI, Roma 1929, 1949², 614-5 (F. Cr.-Filippo Crispolti); F. Barbalič, Vjerska sloboda...; Danilo Kilen, Neki dokumenti...; Saba-Castiglioni, Storia dei papi, II, 2 ed. Torino 1957, 698-710 (s sl.); Enciclopedia cattolica; L. Cermelj, Slovenci in Hrvatje..., Lj. 1965, 193, 197-99, vsebuje prevod pisma A. Bartolomasiju; isti, Life-and-death Struggle... 2. ed. Lj. 1945, 107; isti, La Minorité slave en Italie, 2 ed. Lj., 1946, 127-131 latinski izvirni tekst pisma A. Bartolomasiju); Gatterer 677-679, 682.

Brj.

BENIGAR Andrej, istrski narodni buditelj, r. v Trnovem pri Ilirski Bistrici 8. nov. 1842, u. v Trnovem 22. apr. 1926. Gimn. obiskoval v Gor. (1857-59) in na Roki (1859-63), a je po končanem šestem razr. zaradi sodelovanja v političnem izgedu ob zaključni slavnosti (v jun. 1863) bil izključen iz gimn., nakar je nekaj časa bil v službi pri davčnem zaupniku Janezu Kalesterju. Ko je ta 17. dec. 1864 umrl, je ostal brez službe in brez sredstev. Vstopil je v frančiškanski red, a je kmalu po končanem noviciatu na Trsatu (1865-66) spoznal, da to ni poklic zanj. Po izstopu je študiral teologijo v Gor. (1866-69) in bil ord. 18. sept. 1869 za poreško-puljsko škofijo. Služboval je kot kaplan v Pulju (1870-74), kot provizor v Marčani in Nedeljščini (1975-80), kot duhovni pomočnik v Kanfanaru (1880-90) ter kot župni upravitelj v Valturi (1890-95) in Filipanu (1895-1903). Nato je bil župnik v Filipanu (1903-13) in po upokojitvi je pomagal prijatelju župniku Franu Gorcu v najtežjih letih v Baderni (1913-21). Zadnja leta je preživel v Trnovem (1921-26). Bil je goreč buditelj narodne zavesti v Istri in odločen bореc proti iredenti in italijanašem. S škofom Jurijem Dobrilo, dekanom Petrom Studencem in kuratom Jakobom Volčičem, posebno pa s prijateljem Franom Gorcem je sodeloval

pri različnih prosvetnih, gospodarskih in političnih akcijah istrskega narodnega preporoda. B. je napisal tudi dve narodni pripovedi (Glasnik slovenski IX, Cle 1866, 105-06; XI. Cle 1868, 25-26; Slovenska čitanka za drugi razred srednjih šol, II, Cle 1891, 165-66; 1901, 164-65; Slovenska čitanka za tretji razred srednjih šol, III, Cle 1892, 17-18).

Prim.: Naša sloga 1882 (16. febr.); 1883 (16. okt.); 1885 (17. sept.); 1901 (23. apr.); Status personalis et localis unitarum dioceseon Parentinae et Polensis pro anno 1885, Parentii 1885, 17, 38; 1891, 25; 1892, 25; 1894, 25; 1895, 27; 1896, 30; 1897, 30; 1898, 30; 1899, 33; 1900, 35; 1901, 37; 1902, 38; 1903, 38; 1904, 38; 1905, 38; 1906, 38; 1907, 45; 1909, 45; 1910, 54; 1911, 55; 1912, 59; 1913, 59; Status... pro anno 1914, Tridenti 1914, 28; 1915, 29; 1916, 14; 1918, 14; 1919, 14; 1920, 16; 1921, 16; 1922, 40, 45; 1924, 47; 1926, 47; 1928, 45; K. Glaser IV, 257; MohBibl., 279; Janez Trdina, Zbrano delo, XII, Lj. 1959, 322, 482, 545; B. Milanović, Hrvatski narodni preporod u Istri, II, Pazin 1973, 326.

Lc.

BENIGAR Ivan, šolnik, r. 29. jan. 1845 v Trnovem pri Ilir. Bistrici, u. 20. dec. 1920 v Radečah. Oče Jurij, mati Neža Majdič. Gimn. je študiral na Reki, v Karlovcu in Zgbu, matematiko in fiziko pa na Dunaju, kjer je že 1870 izdal delo *Über Diffusion von Gasgemengen* v Sitzungsber. Wien. Akad. Math. natw. Ol. Bd. 62. Leta 1872 je prišel na gimn. v Vinkovce, 1876 pa v Zgb, kjer je služil do upokojitve (1914). V izvestjih gornje-grajske gimn. je 1885 priobčil zgod. njenega fizikalnega kabineta v dobi 1850-84. Kot šolnik je bil splošno priljubljen, med dijaštvom znan samo kot »Janez«.

Prim.: knjstne matice; SBL I, 31; Lilok, Slov. v tujini službujoči šolniki, 1935, 21, 34, 62; Znameniti i zaslužni Hrvati ter pomena vredna lica, 1925, 26.

Spac.

BENINI Ivan Vincenc (Glanvincenzo), zdravnik in pesnik, r. 15. avg. 1774 v Koprju in tam u. 12. jun. 1814. Latinsko š. obiskoval v Koprju, gimn. v Trstu, medicino v Padovi. Kot zdravnik je najprej služboval v Dalmaciji (Zadar), nato v Pulju in Koprju, kjer je bil od leta 1795 proto-medik za Istro. V Koprju je bil član plemiškega sveta in arkadije (nastopni govor kot Cleofilo Sminteo). Posebno je zaslovel po svojih pesniških prevodih Horaca. Objavil je: *Elogio del più artuoso uomo italiano del secolo sedicesimo...*

Venezia 1784, *Osservazioni sulla terminazione del C. R. Collegio di Sanità della città di Pola intorno ai mezzi di render possibilmente salubre l'aria di quella città*, Capodistria 1799; ponatis: *L'Istria III*, Trieste 1848, *I capi d'opera di Alessandro Pope tradotti e corredati di critici discorsi di note e di rime*, Venezia 1804.

Prim.: Da Rio, *Giornale dell'Italiana Letteratura VII*, Padua 1804, 249; XLIX, Padua 1819, 174; *Nuovo Osservatore di Venezia*, 15. jul. 1814; J. S. Ersch-J. G. Gruber, *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste I*, Leipzig 1822, 31; F. Beltrame, *Biografia di Gianvincenzo Benini*, Venezia 1844; C. Wurzbach I, 272; C. Combi, *Saggio di bibliografia istriana*, Capodistria 1864, 67, 384; G. Garollo, *Dizionario biografico universale I*, Milano 1907, 238; M. D. Grmek, *Hrvatska medicinska bibliografija I*, Zgb 1955, 37.

Lc.

BENKO iz Sočerge, stavbar in kamnosek iz 15. st. iz Sočerge, ki je s sodelovanjem mojstra Jakše, prav tako iz Sočerge, zgradil razsežno onoladijsko cerkev sv. Janeza Krstnika v Predloki pri Črnem kalu (1461); (primerjaj glagolski napis). Prezbiterij je poligonalen z mrežastim gotskim svodom, čigar rebra se naslanjajo na konzole v zidu. Okna so bila spočetka krožasta. Dve leti mlajše je drugo B.-ovo delo cerkev sv. Antona v Vrhu pri Buzetu (1463), ki pa ni več ohranjena v prvotni obliki, ker je bila v 19. st. od tal obnovljena. Z glagolskimi črkami se je direktno podpisal na dve kustodiji in to v omenjeni cerkvi v Vrhu pri Buzetu (1463) in v zgoraj omenjeni cerkvi v Predloki (1461). Ti dve kustodiji nam kažeta v konceptu, razporedu figuralike in okrasnih okvirov, da je njegova izvirna polihromacija spomin na poliptihe beneške gotike. Dovršena tehnika obdelave kamna in poklicno znanje kažeta, da je bil v svoji obrti odlično podkovan, nevesče plastično oblikovanje figuralike pa govori zanj kot likovnega naivca.

Prim.: B. F. [= Branko Fučić], B., ELU 1, 327; isti, EJ 1, 441; Ciril Velepič, *Kulturni spomeniki Slovenske Istre*, Varstvo spomenikov 1949, 116; B. Fučić, *Srednjovjekovno zidno slikarstvo Istre*, Rijeka 1955, 12 (s.v. Predloka, Kustodija iz god. 1466); Emilijan Cevc, *Srednjeveška plastika na Slovenskem*, Lj. 1963, 213-4.

Brj.

BENSA Fran Ksaverij, r. 1679 v Solkanu, u. 1750. V letih 1712-14 je sodeloval pri zatiranju kuge

na Dunaju. O tom je tudi napisal posebno knjigo *Historia relato pestis annis 1712-1714 Austriam et conterminas partes infestantis*, Vindobonae 1717.

Prim.: B. & I. Marušić, M. A. Plencič, *Solkan 1967*, 4/5; Sreč 1972, 33/34, 43; StudG 1975, 71, 84; mlhška knjiga Solkan.

Brj.

BENSA Stefan, ravnatelj nadškofijske pisarne, kapiteljski sholastik, r. 5. apr. 1839 v Stmavru kmetu Jakobu in Mariji Ana Pintar, u. 2. jan. 1900 v Gor. in pokopan v Stmavru. Srednje š. in bogoslovje v Gor. Po mašniškem posv. (20. dec. 1851) je bil kaplan in učitelj v Slovrencu pri Moši (1852-1853) in v Stanjolu (1853-1854) ter kaplan v Kanalu (1854-1855). Novi škof Andrej Gollmayr ga je jun. 1855 poklical v Gor. za nadškotovega kaplana (1855-1861) in kanclista v škofijski pisarni (1856-1858). Kasneje je bil tajnik na ordinariatu (1858-1861) in hkrati tudi nadškotov osebni tajnik (1858-1861). Gollmayr je brž spoznal B.-ovo vestnost, upravno sposobnost in marljivost in mu poveril vodilno vlogo v škofijskih uradih: bil je kancler (1861-1871) in zatem ravnatelj ordinar. pisarne (1871-1900); konzistorialni svetovalec (1861-1900), kanonik (1871-1896) in potem sholastik metropolitnega kapitlja (1896-1900), preds. cerkvenega sodišča (1880-1894). V svojem 44-letnem službovanju na škofiji je bil B. ožji sodelavec treh nadškofov: Gollmayra, Zorna in kard. Missie. Vsi važnejši uradni dopisi v lat., nemšč., ital. in slovenščini so prišli izpod njegovega peresa ali vsaj po njegovih navodilih. Sestavljal je škofijske letopise (šematizme) in liturgične direktorije, sodeloval pri FoliumGor, sestavljal zapisnike škofovskih konferenc. Kadar je bil škof odsoten, je kot delegat vodil škofijske posle. Nadškofje so mu izkazovali polno zaupanje. Za volike zasluge je bil odlikovan z viteškim križcem Franca Jožefa (1895). Veliko je storil za ustanovitev deškega (Werdenberškega) semenišča Andreanuma v Gor.: bil je tajnik (1857) in zatem okonom pri odboru za odprtje semenišča. Zavod so odprli najprej v Marušičevi hiši v ul. Seminario, nasproti bogoslovju (1858), nato v Coroninijevi palači na Cingrofu (1860) in končno v lastni hiši v ul. Cristo (1869). B. je moral kot vodja semeniške uprave skrbeti za nabirke v škofiji, za nakup stavbe v ul. Cristo, za vzdrževanje proforskega zbora in dijakov. Kasneje je ostal le član semeniščnega upravnega sveta. Bil je tudi član skrbništva (kuratele) pri Goriški zastavljalnici in posojilnici

(Monte di pietà). Kot zaveden Slovenec je B. tesno sodeloval s sošolcem Andrejem Marušičem pri narodnoosveščevalnem delu. Ker niso slov. duhovniki v Gor. našli razumevanja niti pri slov. kat. društvu Circolo Cattolico (Katoliška družba goriška) in niti ne pri slov. političnem društvu Soča, so aprila 1872 ustanovili poseben pripravljalni odbor, ki so ga sestavljali St. Bensa, Ivan Kumar, dr. Ivan Hrast, Jože Marušič in dr. Jos. Gabrijevčič. Ta odbor je ustanovil kat. tednik Glas (od 18. 6. 1872 do 30. 5. 1873) in kat. narodno-politično društvo Gorica (1. 3. 1873). V času, ko je B. vodil škofijske urade, se je začelo tudi slov. uradovanje, tako da je bila slov. stranaka lahko postrežena v slovenščini. Lep B.-ov portret hranijo na domu pri Bensovih v Štmavru.

Prim.: NadškAGor, arhivalije; SematGor 1851-1900; SBL I, 341; ZD 1861, 72; 1869, 134, 398, 424; Domovina 1869, 134; Glas 1872, 18. 6. in 5. 7.; A. Červ, Sv. gora, Gor. 1883, 138; FoliumGor 1897, 54-64; 77-80; Claricini, 350-352; A. Marušič, Moja doba in podoba, Gor. 1898; Eco 1900, 3. an 5. 1.; S. Rutar, Dnevnik, Trst-N. Gor. 1972, 99.

R. K.

BERBUČ Alfonz Marija Jožef, nabožni pisatelj, duhovnik, r. 6. febr. 1892 v Kanalu ob Soči uradniku Aleksandru in Jožefi Favetti, u. 3. jul. 1957 v Sempetru pri Gorici. Osn. š. je obiskoval v Ajdovščini in Gor. (1899-04), gimn. v Gor. (1904-12), bogoslovje na U v Innsbrucku (1912-17), kjer je bil posv. v mašnika 15. jul. 1916. Ko se je po kobariškem zlomu fronta umaknila na Piavo, se je B., ne da bi diplomiral, vrnil v Gor. (1917). Služboval je kot kaplan v Kanalu (1918-20) in v Črnicah (1920-25), kot vikar v Stomažu (1925-28) in kot župnik v Sempetru pri Gorici (1928-57). Dopisoval je v V in ZbsvP. Kot sotrudnik GMD je izdal molitvenik za odrasle *Molimo*, ki je doživel več izdaj (1931, 1936, 1944, 1955), in molitvenik za mladino *Z Bogom* (1940, 1948, 1958, 1965). Pripravil je za tisk evangelijsko harmonijo *Blagovest*, ki je ležala v zapuščini dr. Josipa Ličana: I. del je izšel 1939; II. del 1940 je bil zaplonjen. Bil je odbornik KTD in podpreds. GMD (1939-47). Sredi vojne marca 1944 je kot podpreds. GMD sklical preostale od-

bornike in tako obnovil družbeno delovanje. Bil je soustanovitelj lista Slovenski Primorec (1945). V Sempetru je po prvi vojni sezidal novo cerkev, oskrbel orgle in zvonove in visoko dvignil versko življenje. Bil je goreč duhovnik, mož globokega notranjega življenja. Za duhovnike je več let vodil mesečne duhovne obnove na Kostanjevici. Nadškof Margotti ga je pritegnil tudi k osrednjemu škofijskemu vodstvu in mu poveril službe škofijskega voditelja Apostolske zveze duhovnikov, sinodalnega spraševalca (1941), člana komisije za cerkveno umetnost (1942). Ko je bilo 1946 obnovljeno malo semenišče v Gorici s slov. gimn., je B. postal spiritual in prof. verstva v malom semenišču ter prof. moralne teologije za slov. bogoslovce v velikem semenišču.

Prim.: SematGor 1938, 1942; NadškAGor, arhivalije; ZbsvP 1920, 173, 195; 1924, 47, 62; Katg 11. 7. 1957; KGMD 1959, 156; Klinec GMD, 192.

R. K.

BERBUČ Ivan, šolnik, politik, r. 2. nov. 1845 v Selu pri Batujah kmetu Jožetu in Mariji Ani Vouk, u. 9. dec. 1924 v Gorici. Gimn. študiral v Gorici (1858-66). Bil je skupno s sošolcema F. Oblakom in Ign. Gruntarjem pobudnik »bese-der«, ki je bila meseca januarja leta 1865 v Sempetru pri Gorici na čast V. Vodnika. Na dunajski U je diplomiral iz matematike in fizike. Služboval je na sred. š. v Gradcu, Lj. in Pazinu (1874-1880) ter od 1881 kot prof. matem. in fizike na realki v Gor. Pisal je v LZ in v SN in bil pozneje sourednik Soče in Gorice. Že 1889 je kandidiral v dež. zbor za okraje Gor., Kanal in Ajdovščina, izvoljen pa je bil 1895 z Blažem Grčo v gor. okraju. Vrsto let (1902-1913) je bil član dež. odbora in deloval pri finančnem odseku in pri komisiji za pogozdovanje Krasa. Prisvojil si je vpogled v deželno upravo in dosegel, da je pobiranje užitnine prišlo v državne in doloma v deželne roke. Zaradi zaslug na gospodarskem področju ga je več slov. občin imenovalo za častnega občana. Skupno z A. Gregorčičem in H. Tumo je 1900 postal član odsoka za dež. šolski zalog in 1902 član dež. šolsk. sveta. Politično je vedno sodeloval z A. Gregorčičem in pripadal stari struji. Na občnem zboru Gor.

ljudske posojilnice 1899 je B. nastopil proti H. Tumi in narodno-napredni stranki, ki se je polastila donarnega zavoda. Ko je A. Gregorčič ustanovil Centralno posojilnico, je B. postal sprva član upravnega sveta in kasneje načelnik. Bil je soustanovitelj Šolskega doma. Bil je velik prijatelj pesnika Simona Gregorčiča. Ob pogrebu mu je na Goriščeku v imenu Goričanov spregovoril poslovilne besede. Ob ustanovitvi Slovenske ljudske stranke (SLS) na Goriškem (25. nov. 1907) je B. postal član strankinega vodstva (A. Gregorčič, dr. Pavletič, Grča, Berbuč, Pavlica, Dermastja in posl. Fon). Ob razkolu SLS 1913 je B. ponovno kandidiral v dež. zbor, pa ni bil več izvoljen. Po italijanski zasedbi Gorice 16. avg. 1916 se je tudi B. umaknil z ostalimi begunci v Lj., kjer je Krek ustanovil Posredovalnico za goriške begunce s slov. in it. odsekom. Sl. odsek so vodili prof. Berbuč, dr. Pavletič in pevski župnik Budin, it. pa A. Fogar. Pozneje je B. bil član Odbora za obnovo Goriške. Na pobudo dr. Korošca, ki je sept. 1918 prišel v Gor. in Trst, sta se osnovala na Primorskem dva ločena pododbora Narodnega sveta, prvi za Goriško, drugi za Tržaško. V goriškem Narodnem svetu je bil za predsednika dr. K. Podgornik, za podpredsednika pa prof. I. Berbuč.

Prim.: PrimL 1907, št. 48; 1908, št. 12 in 34; 1913, št. 15 in 29; SN 1924, št. 282; GorS 1924, št. 94; SBL I, 33; Fr. Oblak, Dr. Karol Lavrič in njegova doba, Gorica 1906, 22; KolGorM 1922, 21 (s sl.); Gabršček I in II, pass.; Tuma, pass.; Erjavec, 139.

R. B.

BERČE Lojze, gospodarstvenik, časnikar, r. 2. jul. 1898 v Dornberku posestniku Antonu in Rozaliji Budin, živi v Trstu. Obiskoval je osn. š. v Dornberku, slov. gimn. v Gor. in promoviral v nov. 1922 na visoki šoli trgovinskih in gospodarskih ved (Istituto superiore scienze economiche e commerciali) v Trstu. Kot časnikar je bil urednik E v Trstu (1923-26) in hkrati, nekaj časa, tudi odgovorni urednik Malega lista; dopisnik S za Julijsko krajino in Italijo (1926-31); zatem v uredništvu S v Lj. (1931-35) in hkrati urednik Ponedeljskega Slovenca za rubriko o sl. narodnostnih manjšinah. Od sept. 1935 do apr. 1941 je bil referent za manjšinska vprašanja v Centralnem presbiroju v Bgdu; od jan. 1945 do dec. 1946 delal v Institutu za mednarodne probleme v Bgdu; od dec. 1946 do sept. 1947 v uredništvu PDK kot urednik gospodarske rubrike; od sept.

1947 naprej glavni urednik tednika Gosp. v Trstu. Kot publicist se je med obema vojnama ukvarjal predvsem z manjšinskimi problemi in gospodarstvom ter pisal v JAlm in po zadnji vojni v JKol ter v Sd. V Bgdu je napisal več brošur v srbohrvaščini: *I oni su naša braća* (o koroških Slovencih) in *Carniola italiana?*; študijo L. Trnjegorski *Jugoslovenske manjine u inostranstvu; Budućnost Trsta u svetlu njegove prošlosti* (Bgd 1948). V Bgdu je izdajal mesečnik Ravnopravnost (1938-41), ki se je ukvarjal s položajem narodnih manjšin, in pisal tudi v bgd Politiko ter v praške Lidové listy. Bil je sodelavec tržaških Razgledov in v njih npr. prikazal osebnost pisatelja Jamesa Joycea. Pseudonimi: L. Trnjegorski, -ski, L. T., L. B., -lb.

Prim.: Osebn. podatki; Gatterer 1211; Novak 32, 120; Gosp. 26. 7. 1957; PDK 1968, 151; 1969, 231. R. K.

BERČE Rafael, predmetni učitelj, r. 9. mar. 1905 v Dornberku kmetu in dolgoletnemu županu Francu in Frančiški Bavcon, padel v boju v Zoljanah pri Našicah (Hrvaška) 7. jan. 1945. Na meščanski šoli v Ljutomeru, kjer je učil, je vodil jadralno skupino, ki je izdelala vrsto modelov in jadralno letalo »Prlek«. Iz internacije, kamor so ga poslali Nemci, se je vrnil febr. 1942 in odšel na Kočevsko, kjer je sodeloval s partizani. Ponovno zajet od Italijanov, je bil odpuščen v Padovo, kjer je dočakal kapitulacijo, nakar je odšel med partizane na Hrvaško.

Prim.: Ravbar 19 (s sl.).

Brj.

BERDON Ivan, vaški načelnik in župan v Ricmanjih pri Trstu v času cerkvenega razkola (1899-1910), r. 7. dec. 1850 v Ricmanjih in tam u. 17. nov. 1916. Bil je glavni sodelavec duhovnika Antona Požarja, ki je v cerkveno življenje v Ricmanjih vpeljal grško-katoliški obred v staroslovenskem jeziku. Ricmanje so bile tedaj pod župnijo Dolina. Da bi župnik ne odnašal v Dolina razne duhovske datjave in dohodke ricmanjske cerkve, so Ricmanjci zahtevali, naj Ricmanje z Logom postanejo samostojna župnija. Ker ni trž. škof Šterk ugodil zahtevi, so Ricmanjci javili okrajnemu glavarstvu v Koper, da odstopajo od kat. latinskega obreda in sporočili grško-kat. škofu Juliju Drohobeckemu v Križevcih na Hrvaškem, da pristopajo k unijatoma s staroslovenskim obrednim jezikom. Gibanje so poleg

duhovnika Požarja vodili vaški načelnik Ivan Berdon, učitelj Josip Valentič in prejšnji srenjski načelnik Peter Hreščak. Ker je Požar brž uvedel staroslovensko bogoslužje, ga je trž. škof odstavil in izrekel interdikt nad duhovnijo. Odsej je župan B. vodil civilne poroke, pokope in celo molil pogrebne molitve. Iskal je tudi stike s pravoslavniimi škofi. Ker je bil zatožen, da je opravljal duhovniška cerkvena opravila, se je moral zagovarjati na sodnji v Kopru, na prizivnem sodišču v Trstu in na kasacijskem na Dunaju. Bil je oproščen. Tu ga je zagovarjal lj. župan in slov. pisatelj Ivan Tavčar. Ricmanjska zadeva je imela močan odjek v domačem in tujem tisku. »Češki svet« je priobčil slike civilnega pogreba, civilne poroke in B.-ovo sliko. Končno se je zadeva zaključila s tem, da je škof ustanovil samostojno župnijo v Ricmanjih, Ricmanjoi pa so z B. na čelu preklicali svoj izstop iz kat. Cerkve. Župan B. je bil sicer kmet, a zelo nadarjen in značajan. Ustanovil je pevsko društvo Slavec in mu dolga leta predsedoval.

Prim.: PDK 1947, 742, 4, s sl. civilnega pogreba; Z. Jeliničič, Cerkevni spor v Ricmanjih, JKol 1954, 115-119; A. Kosmač, 70 let župnije v Ricmanjih, KolGMD 1975, 54.

K-ač

BERGANT Hubert, orgelski mojster, r. 13. sept. 1934 v Kamniku. Oče Hubert, trg., mati Mara Roš. Gimn. obiskoval v Kamniku (matur. 1953), akademijo za glasbo v Lj. (diplom. iz klavirja 1959, iz orgel 1960 ter iz umet. zgod. 1964). Postdiplomski študij iz orgel končal 1963. Kasneje diplomiral na dunajski akad. za glasbo in upodabljaajočo umetnost pri prof. A. Heillerju in Hansu Haselboecku. Bil ravnatelj glasbene š. v Sempetru pri Gorici, predaval predmet umetniška vzgoja (zgodovina glasbe-umetnostna zgodov.) na gimn. v N. Gor. (1964-71). Je docent na glasbeni akad. v Lj. Z redno koncertno dejavnostjo je začel okt. 1967 (Miren pri Gor., Gor., Lj.), kasneje je nastopal redno vsako leto v Lj., v več mestih v Italiji (Trst, Gor., Videm, Fogliano, Aosta, Gradež, Conegliano, Borca di Cadore, Rimini, Torino, Sulmona) in drugod po Evropi (Dunaj, Innsbruck, Coventry, Stams, Gracéc); posebne omembe vredna je njegova turneja po Sovjetski zvezi (Tallin, Riga, Leningrad, Odesa, vse 1972). V Sloveniji je imel koncerte sam ali z drugimi (Lovro Matačić itd.) v Mrbu, na Bledu, v Piranu. Novem mestu, Novi Gorici

(bazilika na Sv. gori), v Mirnu (na Gradu), dalje v Dubrovniku pri glagolski maši v okviru Dubrovniških poletnih iger, v Grožnjanu, Zagrebu. Večje turneje je opravil tudi 1975 (Verona, Trento, Tallin, Riga, Baku, Moskva, Leningrad, Lvov, Pees, Vilno, Metek, Coventry, Dunaj, Pariz). Snemal je za RTV Lj., Novi Sad in Trst. V Gor. je večkrat nastopal pri Sv. Ignaciju in v stolnici. V svojem repertoarju je poustvarjal dela starejših mojstrov Marchanda, Couperina, Ciarambaulta, Frescobaldija, Merula, Gabriellija, Cavazonija, Zipolija, Schlicka, Frobergerja, Buxtehudeja, Pachelbela, Krebsa, Bruhnsa, Czernihorskega, dalje dela Bacha, Händla, mojstrov romantike Mendelssohna, Francka, Regerja, Widorja, Boelmanna, ter modernih Langlaisa, Alaina, Heilerja, Hindemitha in drugih. Od Slovencev je poustvarjal dela Stanka Premrla, Matije Tomca, Slavka Osterca, L. M. Skerjanca, Ubalda Vrabea, Primoža Ramovša, Vremška in drugih. Pisal je o sodobnih glasbenikih (Srečanja VI/1972, 37/38, 55-7).

Prim.: Vesta časopisnih poročil ob vsakem koncertu; tako italijanski tedniki in dnevniki: Gazz., Picc., Messaggero Veneto, turinska La Stampa, lj. Delo, PrimN, PDK, NL, KatG, VoceI. Posebej velja omeniti: Reiner Puschnig, Farbiges Orgelspiel, Neue Zeit (Graz) 2. dec. 1972; -pp, Ein guter Part, Kleine Zeitung (Graz), 2. dec. 1972; g. p., Intorno a Bach. Successo dell'organista jugoslavo H. B., La Stampa (Torino), 16. febr. 1973; jložel klorenl, Orgelski koncert orkestra GM s solistom H. B., PDK 11. mar. 1973; Leon Engelman, Virtuoz orgelskih barv, Delo (Lj.) 14. mar. 1973; KatG 1975, 37, 2; MuzE², Zgb 1971, 179 (Janec Sivec); koncertni sporedi, osebni podatki).

Brj.

BERLOT Anton, kulturni delavec, duhovnik, r. 12. jan. 1860 na Vrhu pri Kanalu kmetu Mateju in Katarini Brezavšček, u. 15. apr. 1940 v Gor. Študiral v Kanalu in Gor., ord. 17. avg. 1884. Bil je kaplan v Podmeltu (1884-1891), kjer je pri oskrbovanju kužnih bolnikov težko obolel; vikar in učitelj v Srednjem nad Kanalom (1891-93), župnik na Vogrskem (1893-1908), župnik in dekan v Kanalu (1908-1921). Po vstopu Italije v vojno, 24. maja 1915, je moral tudi B. skupno z verniki v begunstvo. Provezel je (15. okt. 1915) skupno z Ivanom Jarcem, Cirilom Vugo in Franjom Črničkom dušno oskrbo begunskega taborišča v Gmündu ob češki meji, kjer je bilo 5.000 Slovencev, ki so v velikem številu pomrli od lakote

in boleznih, in zatem taborišča Bruok ob Litvi, kamor so bili Slovenci in Hrvati iz Gmünda premestili. Nadškof Sedej je 29. sept. 1921 poklical B.-a v Gorico za stolnega kanonika; imenoval ga je še za cerkv. sodnika (1927) in prosinodalnega spraševalca (1928). Ker je B. slovel kot trezen gospodarstvenik, mu je nadškof poveril vodilno mesto v odboru za upravo škofijskih semenišč (marca 1922); skupno s kan. I. Valentinčičem je bil 1929 izvoljen v upravni odbor Centralne posojilnice. Politično je pripadal novi struji: na občenem zboru Sloge 20. jan. 1898 je ponudil tesno sodelovanje PrimL s Slogo, katero je tedaj vodil A. Gregorčič. Ko si je nova struja 1913 osnovala svojo samostojno polit. stranko, je bil B. izvoljen v njeno vodstvo. Po prvi vojni je kot stolni kanonik prevzel vodilne položaje pri številnih slov. ustanovah in jih skušal rešiti pred fašističnim zatrtjem; bil je odbornik KTD, član starešinstva in blagajnik ZbvsP, preds. upravnega odbora zavoda Alojzijevišče (1927-1940). Ko je prefekt Dompieri 28. okt. 1930 razpustil odbor Alojzijevišča, imenoval komisarja in tako dejansko zasegel zavod, je bil B. prvi med podpisniki protestne spomenice na papeža Pija XI. Veliko je storil za GMD: kot soustanovitelj je bil brž spočetka izvoljen za preds. nadzornega odbora (1925) in kmalu nato za preds. upravnega odbora (1927-1940). Dobrih 13 let se je boril, da bi preprečil prisilni razpust knjižne ustanove: posredoval je pri cerkv. in polit. oblasteh v Gor. in v Rimu in v veliki meri dosegel, da je založba sicer v skrócnem obsegu delovala tudi pod fašizmom in se ohranila do boljših časov. Zelo se je zavzemal tudi za proganjane slov. duhovnike, npr. avg. 1936, ko je gor. kvestor vodil preiskavo in klical na zaslišanje celo vrsto duhovnikov (Kunčiča, Breitenbergerja, Gregorca, Ign. Lebana, Zamarja, Štrancarja, C. Sedeja) zaradi verskega pouka v slovenščini. V spomenici nadškofu Margottiju (24. 8. 1936) je B. pisal: »Za nas duhovnike je zadeva rešena: držimo se naravnega prava, zakonika, stoletnega kat. izročila, nauka papeža Pija XI., ki je rekel, da je naravna in nadnaravna pravica staršev, da imajo njihovi otroci verski pouk v materinim jeziku. Pripravljoni smo, da raje sprejmemo mučeništvo, kot da bi izdali ta kat. načela!«

Prim.: NadškAGor., PrimL 1913, 24. 6. in 27. 9.; Slovenski begunski koledar za leto 1917, Lj. 1917, 98; ZbvsP 1921, 149; 1926, 110; 1927, 107; Gabršček I, 451; II, 52, 522; Klincev GMD, 157 (s sl.); Slov.

Alojzijevišče v Gorici, 70-letnica, Gor. 1961, 10; Slov. Alojzijevišče v Gorici ob 80-letnici, Gor. 1972, 16. Hum.+ R. K.

BERLOT Anton, etrurolog, r. 13. jun. 1897 pri Stari mitnici v Livarski ulici v Trstu. Oče Janez iz Morskega. V družini sedem otrok. B. je študiral v Trstu nemško realko. V vojni 1915-17 na gor. fronti. Po vojni štud. agronomijo. Carinski uradnik. Prof. v Piranu in Vipavi. Svoje zanimanje je posvetil vrstam dejavnosti (glasbi, slikarstvu, tudi pesništvu), največ pa etruskologiji. Z dobrim poznavanjem literature o etrusčanščini (Mommsen, Carossen, Decke, K. O. Müller, Herbig, Josef Krall, Cortson, Denis, Trombetti, Palatino, Mayani itd.) se je tudi lotil dešifriranja nekaterih napisov, npr. galskega »De la Vaison« na kamniti plošči v Avignonu, nato dveh etruskih napisov na nekem nagrobniku v Perugi (Cippo di Perugia). Vse te je razložil na podlagi slovanske oz. indoevropske etimologije. Okoli leta 1930 je v Ptujju videl Kodarjevo knjigo *Tabulae Staroitalij Slovjanske*. Svoje izsledke je po drugi vojni poslal znanstvenikom tudi v Rusijo, kjer vlada zanje zanimanje. Njegovo študijo o etrusčini *Eine Studie der Sprachen der Rassen oder der Etrusker*, Zürich (Burlet und Co. 1966, 196 str.+ tabl. 4") je izdal mecen Mirko Robin-Roš. Razstavo svojih del je priredil v N. Gorici 1973.

Prim.: Gustav Guzej, Skrivnost etrusčanske pisave. Poliglot Anton Berlot je sestavil razlago o izvoru etrusčine, Delo 1968, 245 (7. IX.), 21 (s sl.); Anton Berlot, K poročilu: Etrusčina razkrita, Delo 1971, 150 (5. VI.), 22; J. S., Pogovor s prof. Berlotom, pesnikom in etruskologom, Novi list 1971, 832, 6; Jože Vetrovec, Etrusčani in Daniken, Tovariš 1972, 5 (7. 11.), 42-4 (s sl.); Ob razstavi del T. B., PrimN 1973, 44, 8. Brj.

BERNETIC (BERNETTI) Marija (Marina), politična delavka, r. v Trstu 14. marca 1902 v delavski družini. L. 1918 se je vključila v delavsko sindikalno gibanje ter se udeležila stavk. Že 1919 je sodelovala pri protifašističnem gibanju, ko so fašistične skupine napadle Delavsko zbornico, delavske knjižnice in krožke ter slovenske ustanove. L. 1921 je vstopila v KPI. Dobila je nalogo vzpostavljati zveze in voditi korespondenco. Po ukinitvi časopisov Il Lavoratore in Delo, ki sta bili glasili KPI, se je skupaj z drugimi tovariši bavila s tiskom letakov in časopisov, ki so bili razmnoževani na oiklostil. Obravnavala je tudi probleme iz ženskega sveta. Poverili so

ji nalogo, da deluje med ženami in mladino. To dejavnost je vršila pod imenom Tatjana. L. 1922 je bila aretirana. Sodišče jo je obsodilo na dve leti ječe in dve leti posebnega nadzorstva »zaradi organizacije podtalnega gibanja in protifašistične propagande«. Po prestani kazni je nadaljevala protifašistično delovanje. V decembru 1931 je bila spet aretirana. Prišla je pred posebno sodišče, a je bila v aprilu naslednjega leta oproščena obtožbe; dobila pa je opomin za dve leti. Ob deseti obletnici pohoda na Rim ji je bila preostala kazen zaradi amnestije odpuščena. V novembru 1932 je postala član zveznega komiteja KPI. Ker jo je iskala OVRA, je 1933 pobegnila v Francijo. Pod imenom Anna Ferri je politično delovala v Parizu, zlasti med italijanskimi ženami. L. 1936 je z Marino Sereni sodelovala pri reviji *Noi donne*. Udeležila se je mednarodne konference za mir v Bruslju, kjer je nastopila v imenu italijanskih žena. O njenem nastopu je poročala revija *Noi donne*. V tistem času je delovala tudi v Združenju za pomoč borecem in otrokom Španije. L. 1937 jo je KPI poslala v Italijo, da bi vzpostavljala zveze v raznih mestih ter organizirala protifašistične skupine. Dve leti je ilegalno hodila čez mejo. L. 1939 jo je v Genovi zajela fašistična policija. Na kvesturi v Genovi so jo en mesec kruto mučili. L. 1940 jo je posebno sodišče obsodilo na 16 let zopora. Predsednik Tringali Casanova, ki jo je drugič sodil, je besno vzkliknil: »Zaman jo sprašujemo! Ne bo odgovorila!« V septembru 1943 se je iz zopora v Perugi vrnila v Trst. KPI ji je poverila vodstvo ilegalnega dela v eni izmed mestnih četrti. Iz tistega časa nosi ilegalno ime Marina. Proti koncu novembra 1943 jo je OVRA aretirala in odpeljala v znano Villa Trieste, kjer so jo zloglasni Colotti in njegove tolpe zasliševali in mučili. Tovarišem je uspelo, da so jo z bistrournim posegom osvobodili. Po prihodu iz zopora je spet pričela s političnim delom v zveznem komiteju KPI. Ker so jo iskali SS, je maja 1944 šla v partizane. Tu se je bavila s politično vzgojo najprej v bataljonu Alma Vivoda in nato v Tržaški brigadi; obe enoti sta delovali v Julijski krajini. Nato so jo poslali v notranjost Slovenije, kjer so vadili in opremljali italijanske novince. Kot odgovorna oseba za italijanske partizanske enote pod poveljstvom glavnega štaba je večkrat posredovala pri tem štabu. Dne 17. decembra je bila med ustanovitelji brigade Fontanot. Za njeno partizansko dejavnost ji je regionalna ko-

misija Treh Benečij dala čin poročnika. Dne 1. maja 1945 se je vrnila v Trst. Bila je članica mestnega odbora KP Julijske krajine. Sodelovala je pri ustanovitvi ženskega gibanja Zveza anti-fašističnih it. in slov. žena v deželi. Kot voditeljica U.D.A.I.S. se je 1946 udeležila mednarodnega sveta žena v Pragi, 1948 kongresa Mednarodne zveze žena v Budimpešti in 1949 v Moskvi. Govorila je o položaju italijanskih in slovenskih žena na Tržaškem ozemlju pod anglo-ameriško vojaško upravo. Takrat je še imela priimek *Ber-netta*; pod lažimom ji je bil uradno poitalijančen. Od 1945 do 1948 je bila članica regionalnega odbora KP Julijske krajine. V letih 1946 in 1947 je bila članica PNOO, ki je imel sedež v Ajdovščini. Ko je bila 1947 ustanovljena KP za STO, je postala članica centralnega odbora; imela je odgovornost za obrambo slovenskih narodnih pravic. O tem predmetu je napisala več člankov v *Lavoratore* in *Delo* (glasili KP za STO). Napisala je tudi članek o »Bojih Slovencev in Hrvatov proti fašističnemu zatiranju«, ki ga je objavil »Almanacco Triestino« 1955. L. 1955 je bila izvoljena v občinski svet v Trstu, v katerem je ostala do 1964. L. 1954 so italijanska, jugoslovanska, angleška in ameriška vlada podpisale Londonski memorandum in Trst se je z delom Julijske krajine vrnil pod italijansko upravo. KP za STO je postala avtonomna federacija KPI. B. je postala članica vodstva tržaške federacije. Od 1965 dalje pa je članica centralne kontrolne komisije KPI (PCI). L. 1963 je bila izvoljena v poslansko zbornico. Pri volitvah 1967 se je kandidaturi odpovedala. Od 1963 dalje je članica regionalnega odbora PCI dežele Furlanija-Julijska krajina, federalnega odbora v Trstu ter je predstranko odgovorni urednik lista *Delo*, ki je regionalno glasilo KPI (PCI) v slovenskem jeziku. Poleg tega je članica pokrajinskega vodstva ANPI in pokrajinskega vodstva ANPPIA ter članica državnih svetov teh dveh organizacij.

Prim.: vprašalna pola; *Apih*, Italia 381; PDK 1959, št. 10

Ur.

BERTOK Josip st., učitelj na Koprskem, r. 11. sept. 1877 v Bertokih pri Koprju, doštudiral učiteljske v Koprju 1898, u. v Borštu pri Trstu 5. apr. 1955. Služboval v Bertokih (Prade), v Kubedu in v Ospu. Bil je eden od živahnih prosvetnih delavcev na Koprščini, potem ko so se po 1880 začela ustanovljati zlasti pevsko-bralna

društva tudi v tem skrajnem delu domovine. Pod fašistično vladavino, ko so mnogi učitelji morali sprejeti službeno premostitev v notranjost Italije, je B. moral proti svoji volji v predčasni pokoj tudi zaradi bolezni. Na Koprskem so takrat delovala sledeča prosvetna društva: Zrinski v Dekanih, Ilirija v Pobegih, Zvezda v Koprju, Samo v Bertokih, Volarič v Čežarjih, Svoboda pri Sv. Antonu (Pridvor), Skala v Kubedu, Neodvisnost v Marezigah, Straža v Truškah, Slovenija v Srednjih Skofijah, Istrski grmič v Spodnjih Skofijah, Domovina v Ospu, Straža na Plavjah, Lilija v Beki pri Klancu in druga. Med osnovnošolskimi učitelji so pri prosvetnem delu na vasi sodelovali zlasti sledeči: Ivan Kuret, Josip Valentič, Ivan Mahnič, Josip Pečarič, Josip Bertok ml., Fran Jereb, Fran Venturini, Silvester Cerut in drugi.

Prim.: PDK 1955, 80, 2; 84, 2; NL 1955, 46, 4, K-ač

BERTOK Miran, družbeno-politični in gospodarski delavec, r. 16. maja 1912 v Trstu. Oče Anton je bil tovarniški delavec, vojni ujetnik v Rusiji in politični aktivist, mati Antonija Vatovec. V osn. š. hodil v Trstu, po preselitvi družine v Slavonskem Brodu in Lj., kjer je dovršil tudi dve leti meščanske š. (1926). Bil je trg. vajenec in pomočnik v Metliki, nato v Lj., kjer je 1938 odprl lastno trgovino. Vključil se je v delavsko gibanje, bil je član Svobode, Rdeče pomoči itd. Po razsulu Jslse se je pridružil NOB, stopil 1941 v KPS, kot član Slov. narodne pomoči organiziral ilegalne prevoze iz Lj. v partizane in spremenil svojo trgovino v skladišče Slov. nar. pomoči. 12. sept. 1943 je odšel k partizanom, kjer je bil politični komisar čete v Dolomitskem odredu in Vojkovi brigadi, namestnik polit. komisarja bataljona in brigade v Vojkovi brigadi, od 25. maja 1944 polit. inštruktor CK KPS na Staj. in Kor. Po vojni je bil v ministrstvu za trg. v Lj. in Bgdu, 1951 pri Upravi javne varnosti, 1955 ravn. Tehnoimpex, 1957 se je preselil v Koper, kjer je bil preds. obč. odb. SZDL, nato podpreds. skupščine obč. Koper, 1958-62 preds. skupščine obč. Koper, od 1962 do upokojitve ravn. Kreditne banke Koper. Sedaj živi v Koprju in je član sveta krajevnne skupnosti ZKS, delegat obč. zveze za telesno kulturo, član upravnega odbora Republiškega kreditnega sklada za gradnjo športnih objektov in član raznih krajevnih ustanov. Tudi je rezervni major JLA.

Prim.: Stanko Petelin, Kronika Vojkove brigade, Lj. 1963, 81, 185, 193 op. 55; Albert Kulun, Miran Bertok - šestdesetletnik, PDK 2. jun. 1972, št. 131, 3 s. sl.

Jem.

BESEDNJAK Angel, organizator delavstva, narodni heroj, r. 16. okt. 1914 v Rihembergu (danes Branik). Oče Jožef, kmet, mati Frančiška Bizjak. Izhaja iz znane narodno zavedne družine. Leta 1928 je emigriral v Jugoslavijo v Mrb. Tu je kot marksistično usmerjen ilegalno deloval in se boril za pravice delavcev. Leta 1934 se je zaposlil kot ključavničar v delavnici državnih železnic. Kot član partije od 1936 je postal sekretar delavniške komunistične celice in sekretar četrttega komiteja. Po okupaciji 1941 je takoj odšel v ilegalo, nato pa v partizane. Padel je 1. nov. 1942 kot komandir v Lesičjem pri Brežicah. Po njem je imenovano Delavsko kulturno umetniško društvo v Mrb., naslednik Železničarskega glasbenega društva Drava. Na rojstni hiši v Braniku ima spominsko ploščo.

Prim.: DKUD Angel Besednjak..., Maribor 1970, 6, 26-7. S sl.

Brij.

BESEDNJAK Engelbert, politik, časnikar in publicist, r. 14. mar. 1894 v Gor., u. 21. dec. 1968 v Trstu; pokopan v Mirnu. Oče Jožef iz Rihemberga (zaselek Besednjaki na Brjah) je bil krojač, mati Jožefa Jež s Trnovega, perica in likalka. Osn. š. in nemško gimn. (1904-13) obiskoval v Gor., pravo na Dunaju, kjer je doktoriral 1920. Zaradi težkih družinskih gospod. razmor se je kot srednješ. med počitnicami udingal kot natakarski vajenec. Navezal je stike z novim rodom krščansko-socialnih javnih delavcev na Goriškem, na Dunaju sodeloval v kat. akadem. društvu ter navezal stike s krogom okoli poslancev dr. Kreka in dr. Korošca. Kot visokošolec je bil 1913-1914 tajnik goriške Kršč. soc. zveze, ki je povezovala 124 kat. prosv. društev. Leta 1919 ga je Jz. Cankar poklical v Lj. h glavnemu uredništvu S, dec. 1920 pa sta ga Wilfan in Šček povabila na Primorsko za glavnega urednika E v Trstu. Njegovi odločni in strogo logični članki v slov. listih in revijah (SMI) so

vzbujali splošno pozornost. Iz Trsta se je preselil v Gor. in bil na osnovi kr. odloka 19. nov. 1921 imenovan za člana izrednega deželnega odbora za Goriško in Gradiščansko obenem z dr. A. Gregorčičem, H. Tumo, Ign. Križmanom in županom K. Trevnom. Pri deželni upravi je dal več gospodarskih pobud, zlasti za uporabo vodnih sil (gl. JAlm 1923, 52). Prevezel je glavno uredništvo GorS (1922-1924) in bil v vodstvu Kršč. soc. zveze. Ko je prišlo do razkola v polit. društvu Edinost, ki ga je v Trstu vodil Josip Wilfan, in so si Goričani osnovali samostojno polit. društvo Edinost za Goriško (13. jul. 1922), je bil B. izvoljen za podpreds. in kmalu nato za preds. Tajnik pa je bil Josip Bitežnik. Pri drugih državnoz. volitvah 6. apr. 1924 je bil izvoljen za poslanca v rimski parlament skupno z J. Wilfanom in Jos. Srebrničem (1924-1929). Njegovi govori v parlamentu, zlasti govora dec. 1924 in 13. maja 1926 so imeli evropski pomen. Govor 3. apr. 1925 o gospodarstvu v Julijski krajini je izšel v posebni brošuri: *La questione economica della Venezia Giulia*. Fašizem je konec 1928 zatrl še poslednji slovanski tisk v Italiji. Z osebnim nastopom pri Mussoliniju je B. dosegel, da so smeli pod njegovim uredništvom izhajati v Gor. slov. tednik *Novi list*, hrvatski tednik *Istarski list* in družinski mesečnik *Družina* (apr. 1929-nov. 1930). Goriški prefekt Sergio Dompieri je proti koncu 1930 sporočil B., da bo zaplenjena vsaka številka teh glasil, ki bi še nadalje izšla, zato so glasila prenehala izhajati. Po sklepu Vrhovnega sveta gor. kat. prosv. organizacij (KTD, polit. društvo Edinost, Kmečko-delavska zveza, Zbor svečenicov sv. Pavla) je Besednjak skupno z J. Bitežnikom odšel na Dunaj in bil sprejet v vodstvo Kongresa evropskih narodnih manjšin (Kongress der organisierten nationalen Gruppen in den Staaten Europas) ter prevzel predsedništvo Zveze manjšinskih časnikarjev (Président de l'Association internationale de la presse des Minorités Européennes). Kongresu evropskih manjšin (1925-1938) je ves čas predsedoval dr. Josip Wilfan. B. se je udeležil že prvega kongresovega zborovanja v Ženevi 1925 in v odličnem govoru *Za mir med narodi* (19. okt. 1925; kot tisk izšla pri ZT v Gor.) zahteval kulturno avtonomijo in manjšinsko zaščito za vse evropske narodne manjšine. Na kongresovem zborovanju v Ženevi 1930 je B. (4. sept.) kritiziral Briandov predlog o federaciji evropskih držav, ker ni vseboval garancij za narodne

manjšine. Na Dunaju je B. zbiral poročila o slov.-hrv. manjšini v Italiji, dostavljal vsem tujim državnim zastopnikom periodičen litografirani vestnik o položaju Slovencev in Hrvatov v Italiji in sodeloval pri izdajah kongresovih »Sitzungsberichte« in pri knjigi »Die Nationalitäten in den Staaten Europas« 1931 in dodatku 1932 (str. 52). Sestavil je preko 80 strani obširno *Spomenico o položaju slovenske manjšine v Italiji* in jo po kard. Hlondu dostavil vatikanskim krogom in drugim cerkvenim dostojanstvenikom. Z Dunaja se je B. umaknil v Beograd in tu kot neuradni svetovalec in posrednik za manjšinske zadeve zastopal koristi slovenske manjšine v Italiji. Leta 1950 se je vrnil v Trst in prevzel vodstvo pri Slov. kršč. socialni zvezi. Ustanovil je 1954 *Novi list* in zagovarjal »manjšinsko politiko«, ki naj temelji v krepki narodni zavesti in v dobrih odnosih z domovino. V *Novem listu* je začel objavljati (7. 8. 1958) spomine na Virgilija Ščeka pod naslovom *Voditelju in huditelju naroda, Virgiliju Ščeku v spomin*. Gre za prikaz politične zgodovine primorskih Slovencev po prvi svetovni vojni. Smrt mu je iztrgala pero iz rok. Dne 21. febr. 1969 so v poslanski zbornici v Rimu počastili spomin poslanca Besednjaka: sožalne izraze so izrekli: slov. trž. poslanec Albin Škerk, minister Gui v imenu vlade ter poslanec Zaccagnini.

Prim: SBL I, 35; M III, 127 (s sl.); GorS 1922, 21. 6.; 18. 7. 1924, 14, 2; 18.2; 1.4 (s sl.); JAlm 1923, 52; 1925-30, 102; Compte-rendu de la première conférence des Groupes nationaux organisés des Etats Européens en 1925 a Genève, 51; Slovenci v desetletju 1918-28, Lj. 1928; Gabršček, II, 564; Čermelj, Life; Proces, 47, 49, 50, 51, 69, 95; Slovenci 35, 39, 133; NoviL 1954, št. 3; 1958, št. 215 (11.9); 1969, št. 1 (3. 1. s sl.), št. 726 in 734; R. Jurčec, Skozi luči in sence II, Buenos Aires 1966, 529, 645, 580, 585; Gatterer, 447, 451, 467 in 1208; Pdk 1968, 22.12., 24.12.; 1969, 44; KatG 1969, št. 1; H. Močnik, Spomini in izkustva, Gor. 1971, 34-35; Kacinova, 242, 402; Milanović II, 509 (s sl.); MSE, 161; M(Trst) 1974, 7; M. Breclj, Besednjakovi dopisi Bevku, NoviL 1974, št. 972-997 10. 1.; 17. 1.; 24. 1.; 31. 1.; Čermelj, Life 1945².

R. B.

BEVK Blaž, pesnik in prevajalec, duhovnik, r. 30. jan, 1865 v Čeplezu (Cerkno), vulgo pri Zaposkarju, u. II. avg. 1929 (popravi podatek v SBL) na rojstnem domu. Oče Janez, kmet, mali Marjana Likar. Bil je najstarejši od 11 otrok. Prva dva razr. lj. š. obiskoval v Cerknem, 3. in

4. v Idriji, gimn. ponekajkrat menjaje kraje, v Gorici, Trstu, Celovcu in Boenu. Bogoslovje v Gor., čeprav ga je kot eksternist začel že v Boenu. Ord. 8. sept. 1890 (popravi podatke v SBL). Služboval kot kaplan v Komnu (1890-91) in Podmelcu (1891-93); kot upravitelj pri Sv. Luciji-Most na Soči (1893-94) in v Jagerčah (1894-96), kaplan v Prvačini (1896-97), vikar in učitelj v Zapotoku (1897-1900), kurat na Banjščicah (1900-1902). Leta 1902 začasno zaradi živčne bolezni in 1905 stalno upokojen bival na Policah. Po prvi svetovni vojni živel na ozemlju tržaško-koprške škofije. Vmes bival na različnih krajih kot suspendiran duhovnik. Umrli preveden. Leta 1895 prosil za vstop v Nemški viteški red. Bil sprejet, a ni vstopil. B. je od 1908 do 1916 izdal celo vrsto obsežnejših in manj obsežnih knjižic (vse v samozaložbi) prevodov, predvsem iz antičnih klasikov, in svojih izvirnih pesmi. Štetje serij, zvezkov in snopičev je sila nepregledno, pravi odraz težkega duševnega stanja avtorja. Vse kaže, da je skušal numerirati vsako polo, ki jo je izdal, in da torej visoke številke ob knjigah pomenijo število dotakratnih pol. Vsi zvezki prinašajo prevode, prepesnitve, zraven pa izvirne pesmi. *Le Domorodni glasi* (1915-1916) so izvirna poezija. Literarna kritika se ob tolikšnem B-ovem produciranju sploh ni ustavljala, ker je spoznala, da je vse njegovo delo zapечатeno s prevajalčevo duševno boleznijo in da so torej prevodi »literarno brezpomembni« (Grafenauer). Po nekakšnem kronološkem redu pa so si sledili tako: *Pesmi* (1908), *Poezije* (1909), *Zbirka poezij* (1910), *Ilijada* (1911), *Klasiki* (1911), *Odi-seja* (1911), *Opevi* (1911), *Soneti* (1911), *Spevi, Zbrani spevi* (1911), *Šmarnice* (1911), *Zbirka poezij* (1911), *Encida* (1912), *Izbrani spevi* (1912), *Pesnitve I* (1914), *Domorodni glasi* (1915), *Domorodni glasi*, 2. pomn. izd. (1916). Ohranil nam je tudi zapis Gregorčičeve pesmi Mlinarju (prim. Simon Gregorčič, Zbrano delo, 2. knj., Lj. 1948, 168 in 384).

Prim.: SomatGor; Ivan Cankar, Humor v hudih časih (o Domorodnih glasih), SN 1915, 3. X; Zbrani spisi XIX, 1936, str. 51; SBL I, 36 (Grafenauer); FoliumGor 1929, IX, 72 (metočni podatki o posvečenju in smrti); Kronika Jare Sv. Lucije na Mostu. Spisal in sestavil Alojzij Čarli, 1878 (in kasnejši podatki C-jevih naslednikov), str. 156; Plesničar; Mara Podmni-Debeljuh, JKol 1972, 91; podatki župa. urada v Cerknem (sept. 1973).

Brj.

BEVK Davorina (pri krstu Martina), rojena Bratuž, publicistka, učiteljica, r. 14. nov. 1894 v Gorici, u. 18. avg. 1971 v Lj., pokopana na pokopališču v Solkanu. Oče Martin, delavec, mati Terzija Makarovič. Slov. žensko učiteljske končala 1915. Leta 1916 je opravila usposobljenostni izpit v Lj. Med vojno (1915-18) učiteljvala v Istri, od 1919 do 1926 na Spodnjem Vipavskem. Leta 1923 bilo izbrana za goriškega delegata za Zvezno zborovanje. Kasneje premeščena v Piemont v kraj Carema, 1926 v Bukovico, nato v Brda. 1927 se vrnila v Gor. Tesna sodelavka Franceta Bevka od 1927. Z njim v zvezi bila tudi zaprta. Od razpada Italije 1943 do konca vojne v partizanih. Po vojni družbena delavka. B-eva je bila pevka in slikarka-amaterka, (ohranjena so nekatera njena slikarska dela), tu in tam se je ukvarjala tudi s publicistikjo. Sodelovala je pri KolGM, pri Zborniku Luč, v samostojni knjigi je izdala delo *Ljubi moj domek* (s psevdonimom Martina Seljak, GM 1933). Za leto 1936 je bila napovedana njena knjiga *Mičes v hiši*, ki pa ni izšla. Po Bevkovi smrti mu postavila na svoje stroške nagrobni spomenik na solkanskem pokopališču, tu pokopana v skupni grobnici ob možu in njuni zgodaj umrli hčerki Jemici.

Prim.: Ročni zapisnik... 1914-5, 117; UL 1923, 118; KolGM 1935, 124; Surov napad fašističnih elementov na stanovanje predsednika PNOO, PDK 1946, 253; F. Bevk, Mrak za rešetkami, Koper 1958, 43 passim; PDK 1971, 194, 3 s sl.; PrimN 1971, 34, 10 parte; Maks Hožič, PrimN 1971, 35, 1+6; B. Gerlanc, Delo 1971, 261, 20; Delo 1971, 240, 7 (zahvala); Delo 1971, 225, 11 parte; B. Gerlanc, Beseda v spomin Davorini, Bevkovi življenjski sopotnici, IdrR, 3, 154-60 s sl.; isti, D. B.-B., JKol 1972, 75-7 s sl.; M. Breccelj, Deset Bevkovih posvetil ženi Davorini, Obala 1973, 18, 41-2.

Brj.

BEVK France, pisatelj, pesnik, dramatik, prevajalec, urednik, bibliograf, publicist, družbeni delavec, r. 17. sept. 1890 v Zakojci, u. 17. sept. v Lj. Iz bajtarske družine. B-ovi predniki so se na Bukovo priselili iz doline ob Idriji. Spočetka so bili polgruntarji

tov pogreb okt. 1941. Okt. 1942 spet zaprt v Gor., kjer ostane do 10. sept. 1943. Odide v partizane. Po Goriški fronti se premakne na Vojšičico, samotno kmetijo pod Oblakovim vrhom. Od novembra 1943 član AVNOJ. Prav tako je leta 1943 izbran za predsednika Pokrajinskega odbora OF za Slov. prim. Kot zastopnik Slov. prim. je izvoljen za člana SNOS v Črnomlju. Od febr. 1944 član IO OF. Tu je poverjenik referata za prosveto, jeseni 1944 pa za preds. za Slov. prim. in Trst. Marca 1945 se vrne na Primorsko. Po končani vojni postane v Trstu predsednik SIAU. Od maja do okt. 1946 je v Parizu kot član posebne delegacije PNOO za Trst in Slov. prim. na mirovni konferenci. Od 1947 je v Lj. kot podpreds. Prezidijske ljudske skupščine LRS. V naslednjih letih je večkrat izvoljen za republiškega in zveznega poslanca v Bgdu. Tu je preds. komisije za izenačevanje teksta zakonov pri zvezni ljudski skupščini, član glavnega odbora in predsedstva SZDL Slovenije v Lj. in član glavnega odbora SZDL v Bgdu. Dvakrat je bil v jugosl. parlamentarnih delegacijah; enkrat na češkoslovaškem in enkrat v Turčiji (1953). Kot delegat Ljudske prosvete Slov. je potoval v Colovce (1954). Privatno je obiskal Italijo, Francijo, Grčijo in Bolgarijo. Za svoje delo in življenje je prejel vrsto priznanj, odlikovanj in nagrad. Najpomembnejše so: Red dela I. stopnje, Red zaslug za narod I. in II. stopnje, Red narodne osvoboditve, Zlata značka svobode. Književne nagrade: Mladinska Matica za Pastirce (1935), Prešernova nagrada za Tončka (1948), nagrada Mladinske knjige za Otroška leta (1949), Prešernova nagrada za celotno življenjsko delo (1954), nagrada Mladega pokolenja v Bgdu (1960), Nagrada AVNOJ (1968). Leta 1950 postane preds. Društva slovenskih književnikov, od 1952 do 1962 II. podpreds. SM; častni član občine Idrija (1960), častni član občine Nova Gorica (1970); odlikovan z bolgarskim redom »Cirila in Metoda I. stopnje« (1967), leta 1968 dobi povest Pestrna priznanje »Zlata knjiga«, 1969 pa isto priznanje Mali upornik. Od 1953 je redni član umotniškega razr. SAZU. Po njem je imenovana Bevkova bralna značka, Goriška knjižnica v Novi Gorici (1970) ter vrsta šol in drugih javnih organizacij. Ljubezni do knjige se je B. navzel doma. Tu se je srečal z »omarico polno Mohorjevih knjig« (prim. Začudene oči), še preden je znal brati, ko pa je znal še pisati, je pri dvanajstem letu že »napisal in ilustriral svojo prvo knjigo« (prim.

Otroška leta). Od 15. leta dalje pa je pošiljal razne prispevke v novičarske liste, sodelovanje, ki se je potem razširilo na skoraj vse pomembnejše slovensko revijalno in dnevno časopisje, tako (za podrobnejšo navedbo letnikov prim. LPJ I, 231-2) A, V, PrimL, Alfa, Pripravnik, Zora-Prvi cveti, DS, DP, Zk, Mnt, NČ, S, Ska, Njiva, Naša moč, Večerni list, Jugoslov. žena, M, GorS, NoviR, E, Čuk, LZ, Trije labodje, JAlm, KolMD, ŽS, NG, Jaselec, KolGorM, NR, Mladinski list, Sodobnost, Slovenska družina, Prijatelj, Žena in dom, Žika, Razori, ZbLuč, BZPZ, PDK, SlovP, PrimP, PrimKG, Mladi puntar, Učiteljski svetovalec, Mladi rod, LdP, Tovarj, Pionir, Obzornik, Novi svet, Svoboda, NOja, Borec, KolPK, KolSlovK, NŽ, LD, MladP, Mladina, Ljudska prosveta, Najdihojca, SlovJ, KJoL, NSd, Za naše bralce, Enajsta šola, Večer, Matajur, Mlada njiva, Bori, Galeb, 7 dni, Rodna gruda, Socialistična misel, NRazgl, Sodobna pošta, Delo, Vjesnik, Naši pioniri itd. S prevodi njegovih del pa skoraj v vseh vidnejših jugoslovanskih periodičnih tiskih. Čeprav se je časovno najprej pojavil s prozo, je vendar za njegovo vstop v slov. lit. areno značilna njegova poezija. Tako najprej v litograf. Alfi, kakor v Zori in posebej v DS, če prispevkov v V in A tu ne jemljemo v poštev. Iz B.-ovega pisma Finžgarju iz leta 1912 zatrdno vemo, da je že to leto imel pripravljeno pesniško zbirko *Srebrni smeh* (prim. KolGMD 1976), ki pa ni izšla in je po vsej verjetnosti to prva redakcija Pastirčkov pri kresu in plesu iz 1920. Se pravi, da je prav po vzoru »moderne«, posebej Župančiča in Cankarja (ta je obiskal gor. višješolce: Iga Grudna in druge v 1. desetletju), usmerjal svoje prve literarne korake, tako da je istočasno pisal tudi za mladino (liriko in dramatiko; prim. Veseli god, 1912). V mladokatoliški krog okrog Zore in DS stopi B. okoli leta 1910. Takrat se je v Gor. gibal v družbi Resa, Volikonje, Lovrenčiča, ki so bili v tesnih stikih z Izid. Cankarjem. Kmalu pa zadobi prve kontakte z Meškom in Finžgarjem, katerim pošilja svoja dela v oceno. Njegova lirika te dobe kaže opazne znake slovenske moderne, posebno Župančiča in Murna. Kasneje pa se s sledovi impresionizma priblija v ekspresionizmu z močnim deležem socialnega poudarka, ki se najbolj očitno pokaže v domačijski liriki, se pravi v motiviki iz Brd in Tolminske, nekako rahlo sledeč Gradnikovi tovrstni liriki. Epigonstva se najprej reši v ljubavni in erotični

liriki, v kateri ustvari nekaj zares lepih pesmi, obenem pa dovolj jasno nakaže svojo precej svojeverstno in zagonetno duhovnost, ki se bo kasneje spopadala z naturalizmom. Svojo liriko izda B. šele po vojni v zbirki *Pesmi* (1921). Čeprav je kasneje še posnil, tega ni več zbral v knjigo, saj je poezija počasi prepuščala mesto prozi, ki je že do tedaj vztrajno spremljala to njegovo ustvarjanje. Zadnje B.-ove pesmi zasledimo še v letu 1927. V prozi začenja s črtico, s sliko. V osnovi skoraj vsemu temu pisanju stoji prelom starega sveta in novi svet, ki se poraja, nekak obračun z vojno in z vsem, kar je v človeku zločinskega. Tu in tam je čutiti še njegov borbeni nacionalizem. Do posebnega vrha bo ljubezen do rodne zemlje in slovenskega jezika preklopela skoraj dvajset let kasneje v *Kaplanu Martinu Čedermacu*. Izbor proz tega časa je Bevk podal v dveh zbirkah *Faraon in Rablji*. Po teh črticah se loti B. obširnejših tekstov (novele, povesti, romani). Vsebinsko se v teh širših zasnovah zvrsti nekaj zaključenih motivnih krogov. V prvi dobi prevladuje motiva meščanskega sveta, kasneje se vedno močnejše oglašča domačijska motivika, ki je lahko postavljena v sodobnost, še največkrat pa použita v širših epskih zasnovah zgodovinskih tekstov. Tej se v drugi povojni dobi pridruži najprej vrsta del, ki obravnavajo dobo fašizma na Primorskem, torej tista dela, ki jih B. ni mogel napisati zaradi cenzure, dokler je živel v okupirani Primorski. Potem pa pridejo dela z narodnoosvobodilno tematiko, čeprav je čutiti, da se razen nekaj redkih izjem zgodovinskih tekstov, B. docela predaja pisanju za mladino in ponatiskovanju že objavljenih del bodisi v obliki Izbranih spisov, ki jih zasnuje kar v dveh serijah (Izbrani spisi, 1-12, Bevkovo izbrano mladinsko delo, 1-15), bodisi samostojno, razširjene ali popravljene. Čisto posebej stoji, čeprav tesno vtakano v njegovo ustvarjanje, tisto avtobiografsko gradivo, s katerim je v različnih obdobjih posegel v svoje življenje in nam podal iz njega zaključena obdobja. Vanj je zajel svoje življenje od rojstva do leta 1947 (*Začudene oči, Tatič, Moja mati, Otroška leta, Zlata voda, Stuzenj demona, Beg pred senco, Pot v neznanu, Mrak za rešetkami, Pot v svobodo*). Meščansko življenje, ki ga začne B. odkrivati, je slika sveta, ki ga je pisatelj spoznal v svoji mladosti. Dela s to tematiko so v bistvu obtožba sveta, stanja, reda in brezizhodnosti (*Muka gospe*

Vere, Mati, V zablodah, Gospodična Irma, Mrtvi se vračajo, Človek brez krinke, Žerjavi, Tuje dete, Kamnarjev Jurij, Domačija idr.). Deloma se v teh delih prepletajo še vedno vojne ali povojne razmere, težka socialna podoba dežele, ki je ne ugonablja le revščina povojnega razdobja z vsem, kar ta prinaša, marveč tudi nove razmere in novi gospodarji. Toda pravega, resničnega B. moramo iskati v tekstih s podeželsko tematiko. V njih prihaja do izraza vsa njegova velika ljubezen do domače zemlje, do ljudi, ne glede na čas, ki ga ta dela prikazujejo. Tu postaja B. zares samosvoj, osebni. Kar opisuje, je zajeto iz osebne izkušnje, je izročilo rodov in je tudi up in skrb in bodrilo, da se zemlja in ljudje ohranijo tudi v težkih razmerah raznarodovanja (*Smrt pred hišo [Ljudje pod Osojnikom], Hiša v strugi, Jakec in njegova ljubezen, Krivda, Jagoda, Vedomec, Železna kača, Žerjavi, Dedič, Veliki Tomaž, Gmajna, Ubogi zlodej, Huda ura, Samote, Bajtar Mihale, Domačija, Mlini življenja, Povesti o strahovih, Greh pogoniča Izidorja* idr.). Seveda ni njegova domačijska snov zožena le na pokrajino, ki ga je rodila, na svet cerkljanskih in tolminskih hribov, tudi mediteranski del naše dežele, Goriška, Tržaška in Slovenska Benečija so našle v njem svojega opisovalca. Iz tega hotenja in snovi se je tudi v B.-u razrastle obsežen ciklus zgodovinskih povesti in vrsta drugih, ki se nanj navezujejo (*Julijan Sever, Kresna noč, Vihar, Stražni ognji, Soha sv. Boštjana, Pravica do življenja, Znamenja na nebu* [I. *Krvavi jezdec*, II. *Skorpijoni zemlje*, III. *Črni bratje in sestre*], *Umirajoči bog Triglav, Človek proti človeku, Viharnik, Tolminski punt*). Tem stoje najbližje besedila, ki so zgodovina našega časa. V času fašistične okupacije se je B.-u prenekateri dogodek ponujal in bi ga bil rad upodobil; dobil je prenekateri namig, kaj bi kazalo napisati (poškodba spomenika na Krnu; usoda intelektualca Slovenca, ki se poroči z Italijanko, itd. Prim. še napovedi v raznih KolGM, nmp. Volkovi). Toda marsikaj ni dozorelo, marsikaj pa zaradi nacionalne stiske ni moglo iziti. Vendar se eno določilo v B.-ovem opusu posebno visoko nad vse, *Kaplan Martin Čedermac*, podoba duhovnika, ki se mora boriti s cerkveno in posvetno oblastjo, da lahko svojim ljudem reši jezik in jih s tem ohrani slovenstvu. To je prava visoka pesem primorski duhovščini, ki je desetletja reševala tudi slovenstvo na skrajnem zahodu slovenske

ga etničnega ozemlja. Po zadnji vojni je nastalo nekaj del, ki slikajo ta čas pod fašizmom: tako *Tonček, Črni bratje, Tuja kri, Črna srajca*. Iz medvojnega ter povojnega sveta je novela *Slepa ulica*, zraven pa še zbirka novel *Krivi računi*. Ogromno poglavje zase je B.-ovo *mladinsko* delo. To je nastajalo še prej, preden je sploh začel pisati za odrasle. Prvi mladinski teksti so prispevki v A in v V. Kmalu nato je za potrebe odra napisal *Veseli god* (tekst za Slomškovo proslavo), ki je istočasno prvi B.-ov tekst v samostojni knjižni objavi. Tudi drugi je mladinski: *Pastirčki pri kresu in plesu* (ki so po vsej verjetnosti spočetka nosili naslov: *Srebrni smeh*). Sledi *Tatič* in leta 1925 in v tem času več slikanic z verzji ter otroške igrice *Bedak Pavlek*. V tridesetih letih se rodi nekaj najlepših B.-ovih mladinskih del: *Luček in njegov školec*, *Luček išče očeta*, *Kozorog*, *Tovariša*, *Čarovnica Čirimbara*, *Grivarjevi otroci*, *Pesterna*, *Plešimož*, skratka pretežni del najlepšega in umetniško najboljšega, kar je napisal za otroke. Po vojni se tem delom pridružijo povesti s tematiko NOB: *Mali upornik*, *Smeh skozi solze*, *Ognjeni krst Gregca Petelinčka*, *Pikapolonica*, *Učiteljica Breda*, *Vanka partizanka*. Poskusil se je B. tudi v svojevrstni hagiografiji; v zaporu 1926 je napisal *Brata Frančiška*. Po tematiki bi semkaj sodile tudi njegove *Legende*. Uredniška nuja in založniška potreba so včasih vodili B.-u pero tudi po izvornih tekstih, ki niso leposlovnega značaja. Iz dobe med obema vojnama je en sam tak primer (*Lepo vedenje*), po vojni pa se tovrstno blago množi (*Obnašaj se spodobno*, *Pazi na glavo - glava ni žoga*, *Pacek in packa*, *Luna*). Sem štejemo tudi vrsto potopisov za mladino, s katerimi je hotel otroka voditi z odprtimi očmi skozi vse slovensko etnično ozemlje in mu ob spomenikih in znamenitostih razgrinjati slovensko zgodovino in kulturo (*Pisani svet*, *Ob morju in Soči*, *Rož*, *Podjuna Zila*). Obdelal je tudi dve biografiji (*V spomin narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku*, *Knjiga o Titu*). B. je tudi ustvarjal na polju dramatične vse svoje življenje. Njegova prva objava sploh je pravzaprav odrsko delo (*Veseli god*). Napisal je trodejaniko *Invalid*, onodejaniko *V kaverni* (prvotni naslov V globini), potem dramo *Kajn*, štiridejaniko *Krivda* (prvotno Sence greha ali Matemin greh ali celo *Smrtne poteze*), komedijo iz meščanskega sveta *Partija šaha*. Obsežnejše je B.-ovo dramsko ustvarjanje za

mladino. Prvi taki teksti se pojavijo v manjšem obsegu že v knjigi *Pastirčki pri kresu in plesu*, v *Bedaku Pavleku* je 5 dramskih tekstov (*Skrb in smrt*, *Kraljič in služabnik*, *Neubogljivi*, *Dobrota je sirota*. V V je izšla *Čudežna skrinjica*. Dramatiziral je dve svoji prozni deli: *Tonček*, *Vanka partizanka*. Več igrice je napisal za ročne lutke (*žive in nežive ter za premakljivi oder*): *Resnica v oči hode*, *Kmetič in volk*, *Trbuč in razhojnik*, *Teliček Rjavček*, *Lenuh Poležuh*. Poskusil se je tudi s filmskim scenarijem *Se bo kdaj pomlad* (za film Trst). Drugi so dramatizirali kak njegov tekst (*Grabnar*, *Kaplan Martin Čedermac*, *Za našo grudo*, dramatizacija *Zastave v vetru*). Po vsej verjetnosti je izgubljen libreto, ki ga je B. napisal na temo Prešernovega Krsta za Kogojevo opero *Črne mase*. Med B.-ovimi prevodi so taki, ki jih je narekovala potreba in želja založništva ali odrov, nekaj pa je takih, za katere se je odločil, zavedajoč se umetniške vrednosti besedila, ki ga je prevajal. Taki so: Reymontova *Tomek Baran*, *Pravica*; *Orszeszokove* *Kmetavzar*, *Vazova Hadži Ahil* in *Pod jarmom*, *Čapkov Hordubal*, *Poljski pripovednik*. Ker je GM ali Luč hotela dati v roke bralcem pretežno dela slovenskih pisateljev, je B. poskrbel, da je prevajal (tudi z Budalovo pomočjo) tekste iz vseh vidnejših slovenskih slovstev. Prev. je tudi več iger in mladinskih del. Kot urednik je pripravil *Enodejanke*, izbor slov. mlad. poezije *Malčki in palčki*, *Mlada Zora*, zbirko nar. pripov. pesmi. Urejeval pa je *Mladost*, *M*, *Čuk*, *GorS*, *NašG*, *Razgl*, *Koledarji* *GM*, *Luč*, *Glavni seznam knjig narodne knjigarne*, *Čukov koledar*, *Spomini na partizanska leta 4*, *Narod se je uprl*, izbor proze *NOB*, *Fejgel*: *Ob obratu stoletja*. Bil je soustanovitelj *Nove založbe*, *Gregorčičeve založbe*, bil v uredniškem odboru *MK*, *založbe Lipa*. Vse to delo s knjigo ga je nekje nujno prisililo, da je postal tudi bibliograf. V zbornikih *Luč* je leto za letom nizal bibliografske popise primorskega tiska za posamezna leta ali obdobja (za leta 1918 do 1936; gl. *Zbornik Luč* I-IV, VI, VIII, IX, XI). B. je uporabil več psevdonimov in šifer, med njimi: *Fr. Serafin Bogdanov*, *Serafinov*, *Jablanko*, *Radoslav Bevk*, *Rado*, *R. B.*, *Volarjev Franco*, *Seljan Seljanovič*, *Esar Vano*, *Fran B.*, *Radoslav B.*, *Ivan Bežnik*, *Jože Jeram*, *C. Cej*, *Tone Čemažar*, *Franče Seljak*, *Jernej Jereb*, *Pavle Sedmak*, *Jenko Jermol*, *Čuk*, *Ivan Lesjak*, *Jože Gorički*, *Ivan*

Seljčan, Jan K-s, Janka Spaka, Francesco Bevk. Posamezna B.-ova dela so bila velikokrat ponatiskovana, saj je pisatelj nesporno najplodovitejši pisec, kar jih je bilo doslej med Slovenci. K ponatiskanju je veliko pripomogla posebna okoliščina, da so namreč nekatera dela izhajala kar rodno v dveh izdajah: enkrat za bralce na Primorskem, drugič za one v Jugoslaviji. Izredno veliko ponatisov so doživele posebno njegove mladinske knjige, te pa zato, ker so bile predpisane za šol. čtivo. Širši izbor B.-ovega dela je izšel štirikrat: *Izbrani spisi* v 3 knjigah (od predvidenih 6) pri Jugoslovanski knjigarni od 1934 do 1937, *Izbrani spisi* v 12 (od predvidenih 15) knjigah od 1951 do 1965 pri DZS, *Izbrano delo* v zbirki Naša beseda v 3 knjigah, pri MK vse 1969. Seveda so posamezna B.-ova dela prišla v vrsto izborov in antologij, slovenskih, jugoslovanskih in tujih. Pot v svet so B.-ova dela kmalu našla v številnih prevodih. Do leta 1970 so izšla že v okrog devetdesetih samostojnih knjigah, ogromno pa je število prevodov po revijah, zbornikih in časnikih. Preveden je bil doslej v srbsščino in hrvaščino, makedonščino, bolgarščino, češčino, slovaščino, poljščino, ruščino, nemščino, litavščino, italijanščino, angleščino, danščino, madžarščino, albanščino, turščino, tadžiščino, japonsščino, esperanto, romunščino, francoščino, kitajščino, ukrajinščino in še v kak jezik. B.-a so portretirali L. Spazzapan, F. Gorše, B. Jakac, A. Černigoj, R. Hlavaty, M. Pregelj, L. Perko, B. Kos, G. A. Kos, V. Pilon, in drugi, nekateri po večkrat. Boris Kalin je napravil portret na solkanskem pokopališču in kip v Novi Gorici. Nekaj B.-ovih pesmi je uglasbenih: *Pri čevljarju* (uglasbil Ferdo Juvanec), *Rajanje* (Pavle Kallan), *Rajanje* (Danilo Bučar), *Prsti* (Pavel Sivic), *Otroci zibljejo* (Peter Lipar), *Brbr-cvik* (V. Ukmar). Po nekaterih delih so bili posneti filmi ali TV oddaje: Kaplan Martin Čedermac, Pastirci, Črni bratje. B.-ovo delo so doslej izpneje popisali: F. Dobrovoljc, Literarno delo F. B. v prevodu, Bori 1955; F. Koblar, B.-ova dela, Novi svet 1950; A. Budal, F. B., Razgledi 1950; isti, Bibliografija F. B., Tedenska priloga PDKa, 1950; M. Uršič, F. B. - bibliografija, Letopis SAZU, V, 1952; M. Breclj, B.-ova bibliografija, I, 1960; B. Gerlanc, Popisi in zapisi, Bevkova knjiga, 1970 (2 izd.); isti, B.-ova bibl., IdrR.; M. Breclj-F. Dobrovoljc, LPJ I, 231-6; M. Breclj, Vestnik založbe Lipa, 1960-1968.

Prim: (za popolno bibliografijo člankov in ocen do 1966 glej citirano LPJ I, str. 231-6; tu navajamo le izbor pomembnejših zapisov in kritik o Bevku in njegovem delu in še to samo slovenskih): F. B. ostane v zaporu, S 1926, 29. V.; A. Sirok, Pri F. B., NG 1927, 5-10; S. Škerl, Pisatelj in knjige, Luč 1934; F. B. konfiniran, NL (Buenos Aires) 1934, 24. III.; A. Oevirk, Pregled slov. lit. od 1918-1938, LZ 1938, 595; V. Pavšič, Pogled na povojno dramatiko, LZ 1938, 421-3; 1939, 593-4; F. Vodnik, Slovensko leposlovje v letih 1918-1938, F. B., M 1938, 430, 468; A. Budal, O F. B., LZ 1940, 281-5, 384-8; T. Diebeljakl, Ob 50-letnici F. B., DS 1940, 509-10; A. Slodnjak, Ob 50-letnici F. B., Obzorja 1940, 446-9; u. J. Udovičl, Petdesetletnica F. B., Slovenija 1940, 20. IX.; F. Koblar, F. B. Ob šestdesetletnici, NS 1950, 865-79, 969-85, 1078-96; A. Budal, F. B., Razgledi 1950, 433-50, 530-58 in separat; Č. Sinkovec, Srečanje s F. B., Mladinska revija 1950-51, 405-10; Osk. Hudales, F. B., NOja 1950, 547-9; A. Budal, Usode knjig F. B. pod fašizmom, LdTd 1950, 8. XII.; F. Vodnik, Ob šestdesetletnici F. B., 1950, 27. IX.; O. H. udalesl, Prešernov nagajeneec F. B. in njegovo delo, Večer 1954, 10. II.; A. Budal, Nezmanjšana plodovitost pisatelja F. B., PDK 1957, 23. VI.; L. Legiša, Ob Bevkovi sedemdesetletnici, NS 1960, 919-22; Pogovor s književnikom F. B., Borec 1960, 466-7; I. Potrč, Srečanje z B., Otroci in družina 1960, 268-9; B. Gerlanc, F. B. založnik in knjigar, Knjiga 1960, 289-294; T. Pavšič, Počastili smo velikega rojaka, IdrR 1960, 97-100; I. J. Že Dolenc, F. B. sedemdesetletnik, Književni glasnik MD 1960, 14-5; M. Šega, Ob jubileju F. B., Delo 1960, 15. IX.; V. Oevirk, Partizansko srečanje z očetom F. B., Delo 1960, 17. IX.; B. Magajna, Ob sedemdesetletnici F. B., Vestnik Lipe 1960, 13/14; P. A. Ogarev [Pagon], Pisatelj F. B. za sedemdesetletnico, PDK 1960, 18. IX.; B. Borko, Jubilej F. B., Književne novine 1960, 7. X.; B. Gerlanc, Nekaj B. spominov na založništvo in knjigarstvo v Trstu in Gor., PDK 1960, 13. IX.; M. Breclj, Dramatika F. B., GLGorGl 1960-61; G. Hafner, F. B. sedemdesetletnik, NO 1961, 10/12; F. B., Moja pisateljska pot, JiS 1961-62, 1-5; B. Pahor, Gaugin, Pasolini in Kaplan Čedermac, PDK 1962, 10. VI.; M. Kuncj, Čutiti življenje. Naš pogovor s F. B., Večer 1962, 29. IX.; Beseda ustvarjalcev. F. B., Knjiga 1965, 105-6; SB 1945.

Brj

BEVK Gabrijel, glasbenik, organist, zborovodja. Roj. 12. febr. 1881 v Cerknem, u. 17. okt. 1950 prav tam. Oče Franc, kmet in organist, mati Marija Močnik. Pri hiši se je reklo Pri Migovcu. Osn. š. v Cerknem (1887-1894), orglarska šola Cecilijanskega društva pri Glasbeni matici v Lj. (1897-1899); tu ga učili A. Foerster, F. Gerbic, M. Hubad. V času šolanja se zaposlil pri Mestni hranilnici ljubljanski. Po vrnitvi v Cerkno bil nameščen pri Ljudski posojilnici in hranilnici,

obenem pa imel v trgu samostojno trgovino. Organist in pevovodja v Cerknem od 1900-1950, polnih 50 let. Bil je vrsto let pevovodja društvenega zbora in vodja godbe na pihala ter tamburaškega orkestra (do razpusta društev 1927). Po zlomu Italije je spet vodil na novo organizirani pevski zbor; upokojen je bil v 60. letu starosti na podlagi njegovega dela pri omenjeni hranilnici. Skladal je cerkvene in svetne pesmi, največini za zbor, tudi za šolske nastope, prigodnice ipd. Nekatera njegova dela so prinesle takratne glasbene publikacije, vse v smislu preureditve cerkvene glasbe, se pravi cecilijanskega petja. V času B.-ovega delovanja sta bila na Cerkljanskem zelo vplivna in goreča cecilijanca župnika Adolf Harmel in Janez Kokošar. Tako smemo tudi B. šteti med cecilijanske prenovitelje cerkvenega petja na Cerkljanskem. Med ohranjenimi uglasbitvami je skladba *Zlatomašniku Piju X.* iz 1909 ter nekaj drugih. B. je zaradi zvestobe slovenstvu bil pod Italijo preganjan in zaprt v Trstu in Kopru.

Prim.: Matične knjige v Cerknem; osebna sporočila pokojnikovega sina Cirila (tudi glashenika) in hčanke Gabrijele; Trobina 134.

Zo.

BEVK Slavko, tigrovec, narodni, politični in gospodarski delavec, r. 9. jun. 1909 v Cerknem, u. 17. sept. 1970 v Kopru. Oče Gabrijel je bil kmet, mati Antonija Peternel. Obiskoval je nižjo realko v Idriji in dovršil znanstveni licej v Vidmu (1929). Že kot študent je bil član TIGR na Goriškem. Nov. 1929 so ga aretirali in ga na prvem trž. procesu — z Bidovcem, Marušičem in drugimi — obsodili na 5 let ječe in 3 leta političnega nadzorstva (1930). Tri leta ječe je preživel v Castelfrancu (do 14. nov. 1932), vrnil se je za 14 dni domov, ko so ga poklicali k vojakom in ga dodelili posebnemu bataljonu v Cagliari. Ko je prišel od vojakov, so ga konfinirali za 5 let na otok Ventotone, nato v Potenzo in Nocero Inferiore (Salerno). Tu je ostal do 1939. Da bi se izognil stalnemu preganjanju, se je leto pozneje preselil v Jugoslavijo. Po razpadu v Jugoslavije so ga takoj aretirali in odpeljali v konfinacijo v Isernio (Campobasso), kjer je ostal do kapitulacije Italije. Peš se je vrnil domov na Cerkljansko (14. nov. 1943) in se vključil v narodno-osvobodilno gibanje. Opravljal je razne funkcije: član rajonskega odbora OF za Cerkno kot prosvetni referent, nato vojaški in zdravstveni,

poleg tega je delal pri sovernoprinorskem okrožju kot pooblaščenec komisije za upravo narodne imovine (KUNI), nato pri goriškem okrožju kot referent za industrijo, pri poverjeništvu pokrajinskega NOO v Ajdovščini, nazadnje kot predsednik KUNIja do razpustitve 1947. Eno leto je bil pooblaščenec sklada za pomoč vdovam in sirotam ter gospodarsko oškodovanim po fašističnem nasilju v Kopru. Po letu 1948 je vodil več gospodarskih in trgovskih ustanov in podjetij v Kopru.

Prim.: Podatki njegove vdove; Aula IV, 159; Vekoslav Spanger: Bazoviški spomenik, Trst 1965, 81, 113-138 (opis procesa in obsodba); Sergij Lipovec: Trnova pot bazoviškega obsojenca (Razgovor s tovarišem Slavkom Bevkom), PDK 29. avg. 1970, 5; Radivoj Pečar: Umrl je Slavko Bevk, obsojenec na bazoviškem procesu, PDK 27. sept. 1970, 3 s. sl.; ob smrti PrimN, Koper 25. sept. 1970.

Jem.

BEVK Stanko (Stanislav), šolnik, r. 2. maja 1875 v Šentvidu pri Brdu (Kamnik) v učiteljski družini, u. 29. febr. 1956 v Lj. Osn. š. v Litiji in Lj., kjer je maturiral na gimn. Prom. na Dunaju za dr. filozofije; študije je nadaljeval na zoološki postaji v Trstu ter na počitniških tečajih za prirodoslovje na U v Gradcu in Innsbrucku. Najprej je služboval kot suplent v Celju, nato v Kranju; 1902 je prišel v Idrijo, kjer je 1904 postal ravnatelj nižje mestne realke, 1905 ravnatelj višje realke. Bil je v svojem času najmlajši ravnatelj v Avstriji. V Idriji si je zelo prizadeval za svojo šolo in za njen slovenski značaj. 1917 ravnatelj II. drž. gimn. v Lj., 1. febr. 1921 je postal vodja prosvetnega oddelka pri pokr. upravi v Lj. 31. jul. 1926 je bil upokojen iz strankarskih razlogov. Po 9. maju 1945 spet reaktiviran kot šef odseka za visoke šole v ministristvu za prosveto Slovenije; 1946 je bil upokojen. Od 1946 do 1952 je bil honorarno še v službi v Prirodoslovnem muzeju v Lj. Ustanovitelj in več časa predsednik odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu v Lj. Ustanovitelj Gibanja za varstvo prirode, soustanovitelj Omnitološkega observatorija v Lj. in deset let njegov predsednik. Soustanovitelj in dolgoletni urednik revije Lovec in Ribiško-lovskega vestnika. Bil je vse življenje strasten lovec in ribič in je prav zaradi tega posvetil večji del svojega poljudno znanstvenega pisanja lovu in ribištvu; napisal je nad 3.000 strani. Objavljal

je v: *Arbeiten aus d. Zoolog. Institute (Wien-Triest 1899)*, *Izvestje realke v Idriji (1903, 1904, 1908, 1910, 1914)*, Lovce, SN, itd. Napisal je tudi celo vrsto knjig: *Botanika, Prirodopis, Zdravilne rastline, Vretenčarji iz Slovenije, Lovski vodič, Domače živali in njihov izvor*, itd.

Prim.: Gabršček, II, 69; IdrR 1956, 1, 59; SPor 1955, 100; Tov. 1955, 20, 451-454 (s sl.); Lovce 1955, 50-1 (s sl.); Lovce 1956, 1, 1; SPor 1956, 53 (4. 3. 1956); Ribič 1956, 3, 49 (s sl.); Proteus 1956, 284 (s sl.); SBL, I, 36.

Spac.

BEZJAK Janko (Ivan), šolnik, r. 15. apr. 1862 pri Sv. Trojici v Halozah, u. 29. nov. 1935 v Mrb. Studiral je gimn. v Ptujju in Mrb. do 1891, U v Gradcu, napravil izpit iz klas. filologije, nemščine in slovenščine; doktoriral 1897. Služboval najprej na učiteljskišči v Mrb., nato prof. na II. drž. gimn. v Lj., kjer je postal okt. 1908 začasni vodja, dec. 1910 pa ravnatelj; dec. 1911 je dobil mesto gimn. ravnatelja v Gor in naslov vladnega svetnika; okt. 1913 je prevzel ravnateljstvo slov. gimn. v Gor; 1914 postal v Lj. nadzornik srednjih š. Pisal in priobčeval je razprave o didaktiki in metodiki osnovnega šolstva, o slovnici in slovniškem pouku, o estetskih vprašanjih; pisal je tudi učbenike za osn. in srednjo š. ter za učiteljskišča. Zanimal se je tudi za slov. literarno zgod. Nekaj del: *Literarna študija o Jenkovih poezijah (LZ 1899)*, *Slomškove pesmi in basni (Gabrščkova Knjižnica 1896)*; več razprav v P od 1894 do 1906 in v Pedagoškem letopisu (1903-1904); objavil je tudi življenjepis Fr. Lovca (DS 1917). Spisal je še *Nemško vadnico za nižje razrede srednjih šol (1924)* in več razprav v nemščini.

Prim.: SBL I, 37; EJ I, 493; P 1935-36, 90; Gabršček II, 466; Prizadovni šolniki na Slovenskem, Slov. š. muzej, Lj. 1972, str. 20.

Spac.

BEZLAJ-KREVEL Lida, zgodovinarica, publicistka, r. 2. apr. 1943 v Lj. Oče France, prof., akademik, mati Jimina Ružková. Maturirala v Lj. 1962. Na fil. fakult. lju študirala zgodovino (a predmet) in etnologijo (b predmet). V času študija honorarni sodelavec SAZU in demonstrator pri prof. Meliku. Od 1967 v Novi Gorici kot vodja oddelka NOB v Goriškem muzeju. Leta 1971 diplomirala. Od 1971 ravnateljica Goriškega arhiva v Novi Gorici. V samostojnih brošurah izdala *Za Vojkom (Nova Gorica 1968)* ter *Razvoj*

narodnoosvobodilnega gibanja v Brdih in Benečiji po kapitulaciji Italije (Nova Gorica 1969). Poleg tega je objavljala članke o NOB na Primorskem, Trinku, Cuffolu, delavskem gibanju, o arhivu in muzeju v Novi Gorici, o Cankarjevem nacionalnem programu, o taboriščnih ilegelnih in drugih publikacijah.

Prim.: Osebni podatki; PrimN 1975, 16, 9 (s sl.). Brj.

BEŽEK (BESCHECK) Anton, zdravnik, r. 5. jan. 1814 v Postojni, u. 26. jul. 1855 v Ilir. Bistrici. Najprej je začel s privatno zdravniško prakso, nato pa se je potegoval za mesto obč. zdravnika v Kranju. Z vladne strani ni našel nasprotovanja pod pogojem, da bi zdravil revne ljudi brezplačno. Zataknilo pa se je, ko je bilo treba poskrbeti za stalno dotacijo fonda za zdravnikovo plačo, proti čemur so bili župani kranjske okolice, češ da okrajna blagajna ne bi zmogla novih izdatkov. Nenaklonjeni so bili B.-u tudi kranjski kirurgi, posebno Perg in Pirc, ker bi s prihodom fakultetno izobraženega zdravnika ne smeli več zdraviti notranjih bolezni. Zaradi težkih družinskih razmer se je ponujal, kjerkoli je videl kak kos kruha. Leta 1849 se je potegoval za mesto ordinarija v garnizijski ali kaki drugi vojaški bolnišnici, a so ga odklonili kot delnega invalida (manjkala mu je podlakot leve roke). Zaposlili so ga le ob epidemijah v kranjski okolici. Leta 1855 je na poziv oblasti odšel na Notranjsko, kjer je razsajala kolera, za katero je kot žrtev poklica tudi umrl (vzrok smrti v mliški knjigi naveden kot Baubruch). Lenka Prešernova se v svojih spominih na brata pesnika spominja, da je B. zdravil tudi Prešerna v njegovi smrtni bolezni.

Prim.: Krstne matice v Postojni in smrtno v Ilirski Bistrici; Tomo Zupan, Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika, popisuje, Celje 1933, 32; Josip Zontar, Pomembni kranjski zdravniki preteklosti, Kranjski zbornik 1970, 345 (napačen mesec smrti); Simoniti 112.

Brj.

BEŽEK Rupert, pravnik, r. 7. jun. 1858 v Postojni, u. 17. maja 1903 v Lj. Oče Jožef, davčni uradnik, mati Jožefa Karolina Schmutz. Brat Viktorja Bežka (gl. članek). Na gimn. v Lj. (dovršil 1877) se je zanimal zlasti za grščino. Hotel se je posvetiti študiju klas. filologije; ker mu razmere tega niso dopuščale, je vstopil v računski oddelok kranjskega dež. odbora. Ker

je bil zelo izobražen v muziki in estetiki, je pisal v tem času koncertne in gledališke kritike za SN in Laibacher Zeitung. Kasneje se je posvetil pravnim vedam na Dunaju, 1884 je vstopil v pisarno notarja Hofmanna v Radovljici in potem v pisarno dr. Burgerja v Kočevju. Bil je notar v Trzinu (1890), Žužemberku (1892), Slični (1897) in Višnji gori, slednjič od 1902 v Lj. Tu je zopet pisal gled. kritike za SN. Bil je juridično zelo izobražen; pisal je juridične razprave tudi v drugih jezikih, v SP in Zeitschrift für Notariat u. freiwillige Gerichtsbarkeit.

Prim.: SBL I, 38; LibBapt župnije Postojna. Spac.

BEZEK Viktor, pedagog, jezikoslovec, urednik, r. 10. jul. 1860 v Postojni davčnemu uradniku Jožetu in Joželi Schmutz, u. 19. dec. 1919 v Lj. Obiskoval je osn. š. v Radovljici in Lj., gimn. v Lj., in univerzo dve leti na Dunaju, nato v Gradcu, kjer je študiral klasično jezikoslovje in slavistiko. Prof. izpit je napravil v Gradcu 30. okt. 1890. Medtem je poučeval kot suplent na gimnaziji v Gorici (1886-87). Po kratkem bivanju v benedikt. samost. v St. Pavlu na Kor. suplent na gimn. v Nov. mestu (1888-89), v Lj. (1889-92), glavni učitelj na ženskem učit. v Gor. (1892-94). Ko je 5. maja 1894 naredil v Lj. izpit za mešč. š. iz I. skupine, je bil glavni učitelj na učit. v Lj. (1894-95) in nato na ženskem učit. v Gor. (1895-1904). Avstrijske oblasti so 1875 odprle v Kopru nemško moško učiteljsišče s tremi oddelki: slov., hrv. in it. B. je 1904 postal ravnatelj tega učit. in je hkrati poučeval v nemškem jeziku pedagogiko za vse skupine (1904-09). Ko je bil 1909 slov. oddelek moškega učit. premeščen v Gor., je B. postal ravnatelj novega slov. mošk. učit. v Gor. in prof. pedagogike v slov. jeziku vse do vstopa Italije v vojno (sept. 1909-maj. 1915). B. se je z družino umaknil v Lj. in vodil zaposlovane tečaje za goriške učiteljsiščnike. Po končani vojni se je vrnil v Gor., doživel težka razočaranja zaradi izgube službenega mesta in se junija 1919 vrnil v Lj., kjer je živčno zlomljen kmalu nato umrl. V Kopru in Gorici je bil B. član in kasneje preds. izpraševalne komisije za osn. in mešč. š.; član dež. šol-

skega sveta za Istro in pozneje za Goriško-Gorišansko in torej dež. šolski nadzornik za slov. osn. š. na Goriškem. Bil je odbornik Slov. šol. matice in Pevskega in glasb. društva v Gorici. B. se je udeleževal na raznih področjih javnega življenja. Bil je urednik LZ (1895-1899) in sodelavec pri pedagoško-znanstveni reviji Popotnik. Uveljavil se je kot jezikoslovec, kulturni zgodovinar in pedagog. Kot jezikoslovec: *Jezik v Mat. Ravnika* (Izvestje novomeške gimn. 1889); *Slovniki razgovori* (LZ 1891); *Kako pišimo staroklasična imena?* (LZ 1892); *Zaščitnikom Levčevega pravopisa v preudarek* (LZ 1901). Kot kulturni zgodovinar: *Ruska biblioteka in naši prevodi slov. izvirnikov* (DS 1891); *O slov. gimnazijah in njih letošnjih izvestjih* (DS 1891); *Vodnik v novi izdaji* (DS 1891); *O Levstikovih zbranih spisih* (LZ 1892, 1893); *Prinos k slov. knjižstvu* (LZ 1893); *S potovanja v Jenó* (LZ 1901). Kot pedagog: *Die deutsche Sprache als Unterrichtsgegenstand auf der Unterstufe slovenisch-utraquistscher Gymnasien* (Zeitschr. f. österr. Gymn. 1891, Supplementheft); *O slov. in nemških čitankah na naših srednjih šolah* (LZ 1898); *O formalnih in didaktičnih stopnjah in pa o razvijajoče-upodablajočem pouku* (P 1903; članek je povzročil lit. pravdo o formalnih stopnjah); *Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom* (Lj. 1916); *Občno ukoslovje z umoslovnim uvodom* (Lj. I 1917, II 1919). Pripravljal je še delo *Zgodovina pedagogike*, ki pa ga ni dokončal. B. je bil pravi prenovitelj šolskih programov; poudarjal je, naj se ustanovijo strokovne šole, pouk naj ne vadi samo spomina, ampak tudi razum in voljo, tako da vzgoji značajce. »Modrijanov in genijev je svet poln, značajev pa šteje le malo!»

Prim.: SBL I, 38; SN 1920, 18., 20. in 21. jan.; Bezjak, *Občna zgodovina vzgoje in pouka*, Lj. 1921, 242; Gabršček II, 7, 146; Delo 1959, 19. 12.; 1960, 10. 7.; Prosvetni delavec 1960, 28. 9.; PDK 1960, 16. 6.; Sodobna pedagogika 1961, 197-202; KatG 1961, št. 10-14, 16-17; Janko Furlan, *Spomini s koprskoga učiteljsišča*, JKol 1965, 177; H. Močnik, *Spomini in izkustva*, Gor. 1971, 63; MSE 163; Bežkova številka Popotnika (1920) ur. dr. K. Ozvald, Vsebinska: A. Mikuž, Nekaj spominov na prijatelja B.; Fr. Govekar, B. ur. ped. pedagog; E. Gangl, *Sonata o borbi*; I. Bezjak, B. v pravdi za »formalne stopnje»; S. Dolar, B. didaktik; K. Ozvald, Nekoliko merila za pravično ocenjevanje B-ovega Vzgojeslovja; -p, V B. pa učiteljski zbor; F. B., Moj ravnatelj; Jak. Zupančič, B. v družbi prijateljev in znancev; Fr. Göstl, B.-ova bolezen in smrt. Mk.

BIANCHI Walter, slikar in umetniški oblikovalec, r. 24. jan. 1897 v Ajdovščini. Oče Anton, uradnik, mati Ivana Joehmann. Osn. š. od 1904-08, pripravnic 1908-09, tri gimnazije (1909-12), končal gor. realko, na katero je prestopil leta 1916, in sicer v Gradcu. Leta 1919 se vpisal na lju filoz. fakulteto (naravoslovno). Studiral skupaj z Jugom in Bartolom. Naslednja štiri leta je bil na dunajski U, študija ni zaključil. Prvič se je podal v Pariz leta 1927 in tu ostal sedem mesecev ter drugoval z Vl. Bartolom v bohemi, ter z Mrakom. Nekaj pred tem je bil v kraju Riccione za tajnika v hotelu. Kasneje je spet bil v Riccione. Po družinskih zvezah je prišel v Švico, se tu priučil izdelovanja senčnikov za vaze in luči in s tem delom se je v Parizu kmalu uveljavil ter delal za različne naročnike. Senčnike je načrtoval in jih ročno koloriral. Razstavljeni so bili na svetovni razstavi leta 1937 v Parizu. Po 1939 se je vrnil v Ajdovščino, bil še prej v Berlinu. Od 1943 bil tolmač v okrovališču pri Sv. Justu v Gor. Po 1945 odšel v Lj., delal v gledališki slikarni. Postal član Društva likovnih oblikovalcev. Slikati je začel že v realki, vendar je do samostojne razstave prišel razmema pozno leta 1954, ko jo je priredil v Mali galeriji v Lj. Iz časa drugovanja z Vl. Bartolom je njegova oprema Bartolove knjige Al Araf (1935), v knjigi ga pisatelj označuje kot »prijatelj Walter«. Protožno delal v akvarolu in gvašu, tihozitja in cvetlice.

Prim.: Vojko Tkavec, W. B. razstavlja, LdP-B 1954, 82, 5, Mlesesnel Janez I, Homo novus v Mali galeriji, LDK 1954, 78 141 z reprodu.; Pilon, Na robu, Lj. 1965, 8 (omemba družine).

Brj.

BIASUTTI (BLAZUTIC ?) Dominik, tiskar v Vidmu, po rodu morebiti iz Beneške Slovenije; prva polovica 19. stol. Natisnil tudi nekaj slovenskih knjižic, tako: A. U.: Čudna medeica (medaljica) presvete Divice Marije... Na prodaj per Stefanu Bittesneck v Gorici. 1838. m. 8° str. 20; (Gaspere Pasconi): Kratka povest od božice poti na sveti gorci nad Solkanam blizu Gorice. Od izdavanja, poznejšiga podrenja in zopet ponovljenja cerkve. Iz laškiga prestavljena. 1843. 8° str. 29 italijanski izvirnik je izšel 1746 v Bonetkah; Brumna družba Dušam v Vicah vedno pomagati. Iz laškiga prestauljena. 1847. 12° str. 33.

Prim.: Plesničar, emote 21, 29, 39.

Brj.

BIDOVEC Ferdo, narodni junak, bazoviška žrtev, r. 4. febr. 1908 v Trstu, ustreljen 6. sept. 1930 na strelišču v Bazovici, pokopan pri Sv. Ani v Trstu. Oče Janez, trgovec, mati Italijanka Antonia Vianello. Osn. š. obiskoval v Zirovnici na Gorenjskem (očetovem rojstnem kraju), v Lj. in v Trstu, kjer je 1923 končal osmi razr. in dvoletni trg. tečaj. Od petnajstega leta dalje sodeloval v mladinskih društvih. Bil je član dijaškega prosv. športn. društva Nicolò Tommaseo, kjer se je udeleževal kot organizator in športnik. S Franjem Marušičem je prirejal izlete mladine, ki so bili pretveza za narodno delo. Skupaj sta delovala tudi po ukinitvi vseh društev (1927). Kasneje je bil poklican k vojakom, od koder se je vrnil jan. 1929. Označen kot politično nezanesljiv že pred odhodom v vojake, mu je to nakopalno stalno nadzorovanje s strani fašistične oblasti. V tem času je bil sprejet v glavni odbor organizacije Borbe. Sodeloval je pri požigih italijanskih otroških vrtcev, polaganju bombe v tiskarno lista Il Popolo di Trieste, požiga šole v Lokvi na Krasu, bombe pod Svetilnik zmage v Trstu, itd. Ko so zaprli vrsto njegovih tovarišev, se ni umaknil, temveč je še hodil posredovati za njihovo izpustitev (Zvonimirja Miloša). Aretiran 15. apr. 1930. Po večmesečnem zaporu prišel pred posebno sodišče za zaščito države (Tribunale speciale), ki je za to priložnost zasedalo v Trstu in na skupnem procesu obsodilo celo vrsto protifašističnih delavcev. Sodišče je zasedalo od 1. do 5. sept. 1930. B. je bil obsojen na smrt z ustrelitvijo skupaj s tremi tovariši. Obsodba je bila izvršena 6. sept. 1930 ob 5,40 zjutraj na bazovskem strelišču. V zaporu in ob obsodbi se je junaško vedel ter še hrabril tovariše. Hip pred ustrelitvijo je vzklikal Jugoslaviji in svobodi.

Prim.: NL 1930, 36, 3-5; 37, 3-7; Bazovica. Ur. J. Goričar, Maribor 1931 (zbornik člankov, ki jih je o procesu objavil svetovni tisk); PDK 1945, 98, 1-2 (s sl.); Srečko Šuman, PDK 1945, 99, 1; Drago Pahor, V pesti nam je stisnilo roko gorjč, v: Bazovica, 6. IX. 1930 - 6. IX. 1970, Trst 1970, 5-10 (s sl.); Vekoslav Španger, Bazoviški spomenik, Trst 1965, 59, 74, 76, Iz knjige Aula IV, Trst 1970, 26-33 (s sl.); Pavla Hočvar, Pot se vrje, 1969, 116-118 (s sl.); Tragična smrt bazoviških žrtev kot skupine je našla odmev v literaturi,

umetnosti in glasbi, prim.: Pavel Golta, 6. IX. 1930 (Odmevi 1930), št. 4; Alojz Gradnik, Septembrskim žrtvam, Večni študenti, 1938, 56; Karel Sirok, Umrl je Jezus; Kakó je bilo tebi, Marija, pri sreči takrat, Kapelica 1935, 48-51; Igo Gruden, Ljubka Sorli, Bazoviškim žrtvam v spomin, 1931, in dr. V umetnosti: Albert Sink, Lojze Spacal in vrsta drugih do spomenikov in znamenj iz zadnjih časov (v Bazovici, v Semedeli pri Kopru, itd.), pa tudi v glasbi: Vstajenje Primorske, uglasb. Rado Simoniti, besedilo: dr. Lev Svetek-Zorn, Jadranski koledar, Zgb 1936, 186-7 (objava B.-čeve proze *Blažekove sanje* in pesmi *Kmetič*) s sl.; Gatterer, 513, 540. Brlj.

BIDOVEC Ivan, narodnoobrambni delavec, r. v Trstu 12. nov. 1906. Oče iz Zirovnice na Gorenjskem, mati Italijanka Antonia Vianello. Številna družina (10 otrok) je imela trgovino z živili. Slovenska zavest je bila v družini visoka, čeprav je bil zakon mešan. Osn. š. v Lj. na Ledini (1912-16), tam klas. gimn., bogoslovje v Gor. (ord. 1931). Služboval v Podgradu, v Dolini, v Hrenovicah in končno v Bazovici. Kot »nevarnega slovansko-komunističnega agitatorja« so ga fašisti zaprli leta 1936 v Coroneu, nakar je bil obsojen na pet let konfinacije. Nekaj mesecev je preživel na Tremištih, potem pa do konca vojne v Bergamu (do jeseni 1945). Že kot bogoslovec se je udeleževal tudi na kulturnem polju, pisal je v interni glasili Kladivar in Človek z višin (lista je tudi kot dober karikaturist ilustriral). Na svojih prvih službenih mestih je skrbel za slov. jezik, slov. knjigo in ohranitev slov. duha in zavesti. Po tragični smrti brata Ferda je postal fašistom še bolj trn v peti in so ga zato obsodili na konfinacijo. Po vojni se je tudi politično angažiral; sodeloval je pri političnem boju za priključitev Slovenskega Primorja k Jugoslaviji. V manifestaciji 27. marca 1946 je bil tudi telesno napaden in poškodovan pri Rusom mostu v Trstu (prim. sliko v *The Julian March*, Lj. 1946). S sobratoma Milošem in Piščancem je nesel Zavezniški vojaški upravi spomenico o slovenskem značaju Istre. Določen je bil za izvedenca na pariški mirovni konferenci (namesto njega je kasneje šel Gabrijel Piščanec). Udeležil se je kongresa OF v Lj. Leta 1948 se je posvetil pedagoškemu poklicu na gimn. v Sempetru pri Gorici, od 1951 do 1963 v Studijski knjižnici v Novi Gorici (od 1952 kot upravnik). Pisal je tudi priložnostne članke v Primorske novice. V tisku je izšel odgovor, ki ga je dal za knjigo intervjujev s primorskimi duhovniki. NoviR 1922 objavil B.-evo pesem *Pridni Solar*.

Prim.: Razgovori in članki. Primorska duhovščina za Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo, Trst 1946, 3-7 (s sl.), Marijan Breccelj, Ivanu Bidovcu ob odhodu v pokoj, Goriški knjižničar 1/1963, 1/2, 79-81. Brij.

BILC Franc, leksikograf, nar. buditelj, r. ok. 1786 v Bistrioi pri Trnovem, u. v Harijah 5. maja 1824. Studiral v Lj. gimn. (1801-1805), I. kurz filozofije (1805-1806), teologijo (vpisan za trž. škotijo). Ord. 1812, kaplan v Tomaju (1812-1815; popravi v SBL), v Trnovem in nato do smrti ekspozit v Harijah. Po Krasu je za Vodnika nabiral besede, baje jih je do 1810 nabral že 20 pol. Mislil je na prenovo slov. pravopisa, hotel je, da bi se rabil »Y« za oster in blagoglasen vokal, da bi se tako pisalo npr. ljubesy, tyrta. Zlagal je tudi pesmi, elegijo na Vodnikovo smrt (1819). Kot »slavist« je bil v pismenih stikih z Vodnikom, Kopitarjem, Ravnikarjem. Njegova literarna zapuščina je bila po nevednosti njegove dedinje povečini uničena.

Prim.: SBL I, 39-40; Kjuder 225. R. K.

BILC Janez, pesnik, duhovnik, r. 7. jan. 1839 v Trnovem pri Ilirski Bistrici in tu u. 13. jul. 1906. Oče Jožef, mati Sankta Koprivec iz Trsta. Osn. š. obiskoval v Trnovem, nižjo gimn. v Lj. (1851-1855), višjo na Reki (1855-1859), kjer ga je učil tudi Trdina. Bogoslovje je opravil v Lj. (1859-1863). Pred mašniškim posvečenjem je težko zbolel in bil posvečen šele 1. avg. 1864. Nekaj časa služboval v domači župniji, dve leti preživel na knežjem gradu na Planini in nekaj časa na Wagensbergu. Nato je prišel za dušnega pastirja v Lozice v Vipavski dolini (1869-1872). Zopet so se pojavili znaki stare bolezni in stopil je v pokoj. Zatem je bival v Trnovem (1872-1906). B. je pisal v vezani in nevezani besedi. Začel je pisati pesmi in sestavke o svojem rojstnem kraju, o Notranjski in Istri ter o Čičariji. Opisal je še Cernico in Reko. Zbiral je tudi ljudske pregovore ter manj znane besede za Wolfov slovar in narodne vraže za Navratilovo zbirko. Bilčeve pesmi so večinoma nabožne vsebine in prigodnice, opevajo tudi ljubezen do domačega kraja, do domovine, narave itd. Učil se je pri Vodniku, nekaj tudi pri Prešernu in Vilharju. Pesmi so večinoma preproste po vsebini in obliki. Poznejše pesmi in popravljene starejše pričajo tudi po obliki o pesnikovem napredku. Prve pesmi je priobčil v N (1856) in ZD (1857), pozneje še v SG, S, Drobot., UT, v Janežičevih Cvetnikih in nazad-

nje v DS. Epske vsebine je pesnitev *Tarbula, krščanska junakinja* (kot odtisk iz ZD je izšla 1899, prvič 1868). Napisal je tudi povest iz domačega življenja *Sveti večer*, za MD pa povest *Slovenski drvarji*. Leta 1864 so izšle njegove nabožne in posvetne pesmi v zbirki *Prvenci* (Janežičovo Cvetje). Veliko je tudi prevajal, zlasti lat. cerkv. himne; prevedel je tudi Mažuraničevo *Smrt Smail-Age Čengića*, legendarno pesnitev *Sveta družina* Poljaka Zaleskega ter dve povesti Kr. Schmida. Lastnoročno spisano kroniko hrani župnijski urad v Ilirski Bistrici; tu je tudi Bilčeva ulica, ob kateri stoji njegova rojstna hiša.

Prim.: SBL I, 40; ZD 1882, 165, 173, 182, 189, N 1892, 22; DS 1906, 506; Avtobiografija DS 1907, 251; KGM 1922, 38 (s sl.); Kjuder 12

Spac.

BIROLLA Gvidon, slikar in ilustrator, r. 12. jun. 1881 v Trstu, u. jun. 1963. Oče Feliks je bil trgovec, doma iz Pazina, po očetu italijanskega, po materi hrvaškega rodu. Mati Antonija Sink iz Škofje Loke. B. je bil sedmi od osmih otrok. Po očetovi smrti se je druž. pres. v Šk. Loko (1884). Gimn in nato Obrtno strok. š. obisk. v Lj., od 1902 do 1907 na Dunaju. Graf. poskus. š. (Graphische Versuchsanstalt) ter naposled Akademijo za upodabljaljoče umetnosti (Ch. Griepenkerl). Nato se vrnil v domovino in slikal na Škofjeloškem. Po bratovi smrti je prevzel apnenico v Zagorju in kasneje v Kresnicah. Po 1917 opustil slikarski poklic vse do 1939, ko se je vanj vrnil. Po 1945 je spet začel z industrijo, pa se znova, in tokrat dokončno, posvetil slikarstvu in knjižni ilustraciji. B. je bil na Dunaju soustanovitelj slikarskega kluba Vesna (vanj so spadali tako slovenski kakor hrvaški slikarji, ki so tedaj živeli, študirali in ustvarjali na Dunaju, tako: S. Šantel, M. Gaspari, F. Klemenčič, M. Koželj, A. Šantel, S. Peruzzi, H. Smrekar, I. Kerdič, T. Krizman, I. Meštrovič), ki je imel v svojem umetniškem programu vsebinsko osamosvojitve slovenske narodne umetnosti, predvsem z upodabljanjem tipično slovenske snovi. Vesnanom je bilo slikarstvo, kot po drugi strani govornica ali pesem, sredstvo za zblíževanje med ljudmi, zato so se skušali v

vsem približati slov. gledalcu. Tako so zapustili sliko slov. zemlje in njenih ljudi, ki je prepešnje-na resničnost tistega, kar je imelo desetletja potem izginiti, oziroma postati muzejski predmet. B. se je prvič predstavil na Jugoslovanski umetnostni razstavi v Bgd 1904 (med 4 razstavljenimi slikami je bila tudi »Tam za turškim gričom...«). Iz te prve dobe so olja H krstu, Kmetica, Portret učitelja Gašperina, Cerkev na gori pa cela vrsta akvarelov in risb, npr. Vasovalci, Mlin, Bradati mož, Hiša v Gostečah, Glava starca s klobukom, Kmečka šupa, Koči, Glava deklice iz Škofje Loke, Seničica, Stara Fužina. V dobi po prvi vojni pa je ustvaril še: Vaška pot, Zimska nedelja v Zagorju, Zima v Puštalu, Zenska glava. Po 22 letih »slikarskega molka« je B. nadaljeval svojo slikarsko pot, kjer jo je bil pustil, le da je postal sedaj še bolj izrazito samosvoj, tako v slikah Koledniki, Harfist, Lastovičje gnezdo, Jutro v planinah, Zima v Puštalu, K maši, Begunci, Vaški podobar, Kmetška koč, Predmestje v Škofji Loki. Dokončno vrnitev k slikarstvu pa pomenijo olja Stara Fužina, Mlin v Veštru, Jesen v Škofji Loki, Gorajte ter zgodovinske slike, izdelane po naročilu Mestnega muzeja v Lj., Splavarji na Savi, Brodarska postaja Prusnik na Savi, Turki pred Ljubljano. Pomembno je delo B. na polju knjižne ilustracije in opreme, saj prištevamo njegovih 19 ilustracij (ostalih 22 je izvršil Gaspari) v knjigi Pravlјice Frana Milčinskega (1910) med vrhunce slovenske mladunske ilustracije. Med zadnjo vojno je ilustriral Gregorčičevo pesnitev Oljki (1944), po vojni pa nad 20 knjig, pretežno mladinskih, med njimi: Širok, Trije bratje in trije razbojniki; Milčinski, Mlada Breda in druge pravljice; Vuga, Skorenjček Matevžek; Bevk, Tovarša; Savli, Brezen; Erben, Lonček kuhaj; Möderndorfer, Koroske pripovedke; Pravlјica o Dravi; Sedem let pri beli kači; Repoštev; Finžgar, Triglav, Iveri in Leta moje mladosti; Irske pravljice; Aškerčeve Izbrane pesmi, Zupanc, Kamniti most; Milčinski, Desetnica in druge pravljice; Bevk, Tovarša - Jagoda; zraven pa še: Gregorčič, Izbrane poezije (1961), Bor, Uganke, Mohorjev koledar 1962 (oprema, mesečna zaglavja), Jurčič, Jurij Kozjak in Deseti brat. Kolektivno razstavo ob sedemdesetletnici je priredila Narodna galerija v Lj. (1952).

Prim.: B. G., SBL I, 40-1; F. Sl-tel, NE I, 1927, 210; Stane Mikuz, Doživetje pri slov. slikarju B., Obisk 1942, 2/3, 44-5; J 1944, 211, 3;

Umetnostni zbornik 1, 1943, 149 z repr.; F. Sijance in E. Justin, G. B., *Tovariš* 1951, 17, 268; isti, Tržičan G. B., slikar našega kmečko-folklornega, PDK 1951, 237; -a [Karel Dobidal, G. B.: Turki oblegajo Ljubljano, LdP 1951, 156; isti, Slikar G. B., Pionir 1951/52, 9, 279-81, isti, NS 1952, 5, 468-74; LDK 1951, 94; LdP 1952, 15; NOja 1952, 6, 393-6; MbV 1952, 87; Beseda 1951/52, 9/10, 472-3; Slikarju G. B., KolMD 1952, 60; Cletomir! Slin-kovec!, Razgovor s slikarjem B., *Tovariš* 1952, 24, 400+408; Asta Znidarčič, Svet slikarja B., SPo 1952, 83; Gvidon Brunolla. (Uvod: Jelisava Copic.) Lj. 1952 (katalog) s Smrekarjevo karikaturu in sliko); JČČ (= Jelisava Copic), B. G., EJ 1, (1955) 582; France Zupan, G. B. in Maksim Gaspari, v Mali galeriji, SPo 1955, 110; Avtoportret na Slovenskem, Lj. 1958, 60-1; K. D. I = Karel Dobidal, B. G., ELU I, (1959), 383 z repr.; France Stele, Umetnost v Primorju, 1960, 99, 112 z repr.; G. B., NRazgl 1960, 20, 471; K. Dobida, G. B., NRazgl 1961, 15, 470; -ne I = Jože Dolenc, G. B., Književni glasnik MD 1961, 2, 14-6; z ilustr.; Andrej Pavlovec, Ob visokem jubileju, Glas 1961, 123; Slikar G. B., Loški razgledi 1961, 103-111; Bogdan Pogačnik, Mlin in živopisec, Delo 1961, 161, 6; France Planina, Slikarju G. B. v spomin, Loški razgledi 1963, 211-3; -re, 80 let G. B., PDK 1961, 142; [Jože Dolenc] V hvaležen spomin, Književni glasnik MD [1963], 2, 16-25, Maksim Gaspari, G. B., Rodna gruda 1963, 233; isti, Umrl je slikar G. B., Delo 1963, 148; Luc Menaše, B., Likovna revija 1963, 7/8, VI; Jože Zupančič, G. B. - slikar slovenskih starosvetnosti in zasavske soteske, Večer 1963, 8. jun., Bogdan Pogačnik, Umrl je slikar G. B., LD 1963, 146; Jože Zupančič, B. po sili apnemčar, po sruu pa slikar, PDK 1963, 139; Emilijan Cevc, Slovenska umetnost, Lj. 1966, 173, 178-9; Menaše 232; MSE I, 170.

Brj.

BIRSA Karel, odvetnik in politik, r. 5. nov. 1894 v Gor., u. 17. maja 1957 v Gor. Oče Peter je bil gostilničar v Podturnu, mati Karolina Križman. V Gor. je obiskoval deško vadnico, nemško gimnazijo (1905-1913) in maturiral z odliko 10. jul. 1913. Vpisal se je na dunajsko U in 24. dec. 1920 promoviral na pravni fakulteti. Služboval je kot odvetnik v Ajdovščini (1921-1943) in se sept. 1943 preselil v Gor. Tu je po vojni služboval kot prof. telovadbe na slov. učiteljskišči (1946-1950) in zatem kot prof. slovenščine, lepopisja in zemljepisa na strokovni š. (1950-1956). V Gor. se je pridružil Slov. demokratski zvezi in se udeleževal tudi kot politik. V goriškem občinskem svetu, kamor je bil izvoljen 1952, je nastopal s tehničnimi govori in predlogi; izvoljen je bil na listi SDZ tudi v drugič 1956, a se zaradi bolezni ni mogel udeležiti niti ene seje novega občinskega sveta.

Prim.: NL 1957, 155 (23. maja, str. 5); KatG

1957, 21 (23. maja), PDK 1957, 117, str. 4; Stiligoj, SDZ v Goric, pass. (s sl. str. 55).

Mk.-Hum.

BIRSA Mario, ljudski pesnik, r. 21. apr. 1897 na Pristavi pri Novi Gorici delavcu Jožefu in Mariji Vouk, u. 9. dec. 1969 v Gor. Slovensko osn. š. je obiskoval v Gor. Med prvo svet. vojno je bil na raznih bojiščih. Leta 1921 se je v Ajdovščini poročil z Nemko Ido Wratinschitz. Zaposlen je bil kot kovinar v goriški tovarni strojev SAFOG. Pesnikovati se je resno lotil šele po zadnji vojni. Val slov. navdušenja in sprostitve, ki se je dvignil po dolgem fašističnem zatiranju, je tudi njemu sprostil duha. Oglasil se je najprej v Pastirčku (1950/51) in mu ostal zvest do smrti. Kasneje je objavljaj tudi v KGMD (prim. letnike 1960-1964), v KatG (letniki 1954-1966). Pretežno se je podpisoval kot Tugomir. V rkp. zapuščini je ostal zvezek pesmi, ki predstavlja dve v sobi zaključeni zbirki z naslovoma: *Iz teme v svit* ter *Od zore do zvezd*; pesmi so bile večinoma objavljene. Delal je tudi v prosveti. Po 1. vojni pri društvu Mladika. Športni trener za težko atletiko v Stražicah; od vsedržavne športne zveze prejel visoka odlikovanja. Udeleževal se je tudi olimpijskih tekem kot metalec kopja.

Prim.: Kazimir Humar, Ljudski pesnik Mario Birsa-Tugomir, KGMD 1971, 161-3 (v članku tudi B.-ove pesmi); KatG 1954, št. 15, 43, 51; 1956, 13; 1965, 52, 49, 69; 1966, 14, 51; NL 1970, 775.

Brj.

BIRSA Mirko, internist, r. 15. dec. 1924 v D. Radgoni Josipu, učitelju, in Vilmi Hartman. Gimn. v Mrbu. Maturiral v Lj. 1943. Medicino v Pragi 1945. Po resoluciji informbiroja moral zapustiti Prago, nadaljeval v Zgbu in 1951 promoviral. Specialistični izpit opravil 1958 v Lj. Primarij od 1966. Od 1952-53 delal v Bosni, nato v Mrbu. Od 1962 izredni učitelj na Višji stomatološki šoli v Mrbu za predmet Interna medicina in nalezljive bolezni. Istočasno predaval na Šoli za medicinske sestre v Mrbu. Od 1972 predstojnik internega oddelka Splošne bolnice Koper, od 1974 spet v Mrbu. Med vojno je bil 1941 zaprt v Mrbu zaradi sodelovanja v akciji proti okupatorju. Prešel nato z družino v Lj., tu leta 1942 aretiran in interniran v Trevisu in Padovi. Maja 1944 aretiran od gestapa, poslan v Dachau in Leitmeritz. Po vojni se družbeno-politično udeleževal, bil poslanec Socialno zdravstvenega zbora Skupščine SRS (1963 in 1964). Odlikovan z redom za hrabrost ter z redom zaslug za na-

rod s srebrno zvezdo. Napisal je celo vrsto razprav iz interne medicine, med njimi: *Vrednost določanja uropepsinogena pri želodčnih boleznih* (z M. Houška), 1955; *Kronične diareje*, 1958; *Sodobna terapija pneumonij in njene nevarnosti*, 1958; *Problematika gastroduodenalne razjede*, 1961; *Funkcionalna preventiva emfizema*, 1964; *Profesionalna bronhialna astma*, 1969, itd. Izdal je tudi sknpta, učbenike in strokovne knjige: *Interna medicina in infekcijske bolezni za stomatologe*, 1969; *Nekaj poglavij o pljučnih boleznih*, 1964; *O boleznih prebavil*, 1969; *Dihalne vaje in kronična obolenja pljuč*, 1969. Izvršil je več eksportiz za tovarno zdravil Pliva v Zgbu. Pisal je še v ČPZ, PV, TT, Delo, ZdrV, Medicinski glasnik (Bgd), Pro medico (Lj), Tuberkuloza (Bgd).

Prim.: Osební podatki; Splošna bolnica Koper - 20 let, Koper 1973, 85, 90, 93.

Brij.

BIRSA Nevin, pesnik, r. 25. avg. 1947 v Braniku (Rihemberk). Oče Gabrijel, ključavničar, mati Egidija Kodrič. Osn. š. v domači vasi in v Šempetru pri Gorici, gimn. v Novi Gorici, zdaj študira v Lj. na Pedagoški akademiji (skupina slov.-knjiž.). Prva objavljena pesem Kiosk je izšla v Sreč 1967, nato so sledile objave pesmi v brošuri Ob stoletnici rihemberške čitalnice, 1968, v Sodobnosti 1968, Dialogih 1969, Kapljah 1969, NRazgl 1969, M(Trst) 1969, Prostoru in času 1971. Prva pesniška zbirka *Elektronke v očeh* je izšla pri ČZP Soča v Novi Gorici 1970, druga, *Stekleni vihar pri Lipi v Kopru*, 1973. Tretjo z naslovom *Rihemberk* je izdal v samozaložbi (Nova Gorica 1974), četrto *Jelen cvete med debli* mu je izdala Mladinska knjiga (1975); zbirka je izrazito ljubezenske narave. Njegove pesmi so tudi večkrat brali na lj. RTV.

Prim.: Sas (Sandi Sitar), »Pesnjenje mi je življenjska potreba« - intervju: Odgovarja Nevin Birsa, PrimN VI/1969, 32 (2. VIII.), 7 (s sl.); isti, PrimN VII/1970, 12, 8; Herman Vogel, Naši razgledi XIX/1970, 12 (443), 367; Denis Peniž, Prostor in čas II/1970, 7/8, 519; Ljotzel Klantel, Delo XII/1970, 65, 2; Jožef Horvat, Sodobnost XXIII/1970, 10, 1058-9; M. Breclj, Zapisek o lični izpovedi N. B., Sreč 1974, 45/46, 39-40; slika na zadnjih treh zbirkah; osebni podatki.

Brij.

BIRSA Stanko, organizator, r. 3. jun. 1912 v Trstu gostilničarju Francu in Rozaliji Rener iz Štjaka. Osemletko končal v Ciril-Methodovi š. pri Sv. Jakobu v Trstu. Obiskoval srednjo trg. š.

Po poklicu uradnik pri drž. železnicah. Kot kulturni delavec in organizator je ustanovil m. treniral nogometno društvo v Rojanu (1945); dal pobudo za ustanovitev ž. kvarteta Večernica (1955) in ustanovil m. kvintet Zarja (1959); ustanovil je meš. zbor J. Gallus (1959), ki ga je vodil U. Vrabec. Leta 1963 je organiziral Prvi festival slov. popevke na Tržaškem pod okriljem PD Barkovlje in za to priložnost ustanovil ž. kvartet Melody. Leta 1964 je organiziral Drugi festival slov. popevke na Tržaškem. Leta 1965 je ustanovil baletno š. v PD Barkovlje in v trž. Dijaškem domu. Solo je vodil Adrijan Cej-Viles. Bil je pobudnik revije p. okteto (1967). Iz tega prizadevanja je nastal Tržaški okteto, ki ga je na začetku vodil Ivan Sancin. Leta 1969 je organiziral v Kulturnem domu nastop harmonik posamezno, skupinsko in s spremljavo drugih instrumentov z naslovom Harmonike na odru. Hkrati je ustanovil še Železničarski pevski zbor.

Prim.: PDK 1973, 17. 3. (s sl.); Program PD Barkovlje 1963, 2. 6.; NL 1965, 30. 9.; Gosp 1970, 6. 2.; PDK 1975, 18. 9.

Har.

BIRSA Viktor, slikar, r. 20. apr. 1908 v Kobjglavi. Sedem razr. osn. š. obiskoval v Kobjglavi in Dutovljah. Z družino moral v begunstvo v Ribnico na Dolenjsko. Realko obiskoval v Idriji, tu sta ga ščuka in Spazzapan spodbujala v slikarstvu. Po končani realki v Vidmu opravljal razne poklice, da bi se preživel. Bil je nekaj časa tudi občinski uradnik v Stanjelu. Dve leti je obiskoval slikarsko šolo v Trstu (profesorji Torelli, Maier, Campitelli), nato v umetnostni š. v ul. Battisti. Štiri leta je bil učenec Djalmarja Stultusa. Z njim hodil po deželi, predvsem po Krasu in Vipavski dolini (Branica, Dornberg, Velike Žablje) in slikal v naravi. Pri Stultusu se je navzel solidne tehnične obdelave in še povečal veselje do slikanja. Leta 1935 odšel v Rim, kjer je obiskoval akademijo likovnih umetnosti, risal v letalskem ministertvu, slikal motive iz rimske pokrajine, Lepinskih gora in Abrucov. S freskami je poslikal kupolo cerkve sv. Lucije v Segni pri Rimu, zraven pa izvršil še mnogo figuralnih kompozicij in portretov. To rimsko bivanje je večkrat prekinil, da se je vračal v rojstni kraj in slikal pejsaže, pa tudi kopiral (oltarna slika sv. Florijana v Velikih Žabljah). Leta 1943 se je dokončno vrnil iz Rima. V šol. letu 1944-45 je poučoval risanje na slov. gimn. v ul. Croce. Med leti 1935 in 1940 se

je ob obiskih v Gor. družil s futuristom Cralijem in njegovim krogom. Po smrti slikarja Alberta Sirka (1947) se je preselil iz Gor. preko Herpelj in Tolmina v Portorož in prevzel risanje na učiteljsku ter gimn. Nato svoboden umetnik (od 1950). Član DSLU. Razstavljal je prvič l. 1927 v Trstu na mestu, kjer je danes Galerija Scorpione. Ponovno je razstavljal v Trstu ok. 1930 in 1934, ko ga je pozitivno ocenil kritik Benco. Leta 1940 razstavlja v Gor. v Bottega d'arte 25 platen. Leta 1946 ima manjšo razstavo v Ajdovščini v okviru gimn., leta 1954 pa v Kopru s Pečaričem in Pohlenom. Sledijo razstave: 1959 v Portorožu, 1968 v Novi Gorici (kollektivna), 1969 v Skednju (Kult. dom) in Trstu (Galleria Eridano), 1970 spet v Trstu (Gall. Tergeste). Osrednje B.-ovo zanimanje je vseskozi veljalo Primorski, posebej še kraški pokrajini. To je slikal bodisi na realistični način, bodisi tako, da si je ustvaril svojevrsten način slikanja, imel za vzornika Cézanna, deloma tudi Gauguina. Barvno se teoretično naslanja na klasifikacijo barv po Chevréju. Ze Silvio Benco mu priznava strogo disciplino pri delu. B. ljubi umirjene rjave, zelene ter vijoličaste tone. Posebno znana so njegova dela: Rimski cunjar, Hiše v Piranu (1951), Osamljena (1949), Most (1934), Na križpotju (1934).

Prim.: [Silvio] benco] La mostra d'un giovane pittore, Picc. 1934; karikatura Birse delo Francesca Ippolita, Picc.; Rladol Blednarik I, Umetnostna razstava v Gor., S 1940, marec, str. 8, z ilustr. »Z doma«; Mostra del pittore Birsa alla Bottega d'arte, Gazz., marec 1940; Una mostra personale del pittore Antonio (!) Birsa, Gazz. 8. marzo 1940, str. 4; Martin Benčina, Slovenski sodobni umetniki, Umetniški zbornik I, 1943, 234; Emil Smole, Nekaj o domačih slikarjih, Bori-zbornik, jesen 1954, 140-6 (o B-i na str. 145-6 z reprod. Colni, str. 61); isti, Kritika, ki ni kritika. Ob razstavi Pečariča, Birse in Pohlerna, SlovJ 1954, 27; P., Birsa espone al Triglav, La Nostra Lotta 1954, 22. VI. z reprodukcijo Hiše v Piranu, reprod. tudi v Bori 1955, 2, 85; Milan Lindič, Ob slikarski razstavi Viktorja Birse v Portorožu. Istra in Kras v dveh stilnih variantah, PDK 1959, 9. okt. z reprod. Motiv iz Pirana; Radivoj Rehar, Razstava Birsovih slik v Portorožu, SlovJ 1959, 9. okt. z reprod. Motiv s solin; Fran Sijanec, Sodobna slovenska umetnost, Mrb 1961, 267; Bertil Fredriksson, Jugoslavien bygger och affärenas hyllor fylls, 24. maja 1963 (tudi o Birsu s sl. in reprod. Motiv fran Piran = Hiše v Piranu); Delmina Silvieri, Quattro pittori sloveni, Picc. 5. marca 1969, Milko Bambič, Birsa je razstavljal v galeriji »Mignon« (pravilno Tergeste), PDK 1970, 24. nov.; I.N. [Giulio Montenero], Mostre d'arte... Birsa..., Pic-

colo 1970, 14. nov.; Em. C. R., Ob razstavi V. B. v galeriji »Tergeste«, Gosp. 1970, 13. X.

Brj.

BIRTIČ Anton, pevec narodno-zabavne glasbe in pesnik, skladatelj, r. 26. maja 1924 v Mečani(h) (Mezzana) v Nadiški dolini. Osn. š. v Petjagu in Tarčetu, glasbo v Čedadu in Lj., kjer je tudi maturiral. Med vojno je bil v partizanih. Prve skladbe je napisal, ko je študiral v Čedadu glasbo. Leta 1952 je v Lj. ustanovil ansambel Beneški fantje. Uglasbil je celo vrsto beneških pesmi, svojih izvirnih in drugih avtorjev. Prosvetno društvo »Ivan Trinka« v Čedadu je 1966 izdalo pesniško zbirko *Oj, božime*, slovenske beneške narodne, Birtičeve in druge pesmi, ki jih je zbral in uredil B. V knjigo je vključil: 66 narodnih pesmi, štiri pesmi Petra Podreke, pet pesmi Ivana Trinka, 42 svojih lastnih, deset pesmi Izidora Predana ter štiri pesmi Valentina Birtiča-Zdravka, kakor tudi 4 pesmi ostalih članov ansambla. Prav tako je zbor posnel nekaj plošč. Ustanovil je glasheno zbirko Beneška Slovenija poje in igra (1971) in jo tudi ureja. Veliko je tudi smenal za radio in TV. Po rojstnem kraju si je privzel stalni vzdevek Mečánac. Leta 1974 je ustanovil pevski zbor »Nediški puobje« in zbor harmonikarjev iz Benečije.

Prim.: Na zavihku knjige *Oj, božime* (s sl.); Beneška Slovenija poje in igra; Canti e melodie della Slavina friulana, 1. (s sl.); NL 1972, 896 (22. 6.), 3.

Brj.

BIRTIČ (BIRTIG) Valentin-Zdravko, pesnik, r. 20. dec. 1909 v Ruoncu nad Nadižo. Oče Angel, kmet, Mati Antonija Sakú. Osn. š. je obiskoval v Ruoncu (prve 3 razr.), 4. pa v Tarčetu. Gimn. in teologijo v Vidmu. Ord. 23. jul. 1933. Služboval je v krajih: Osojane v Reziji (1933-36), Mersin pod Matajurjem (1936-47); tu je rešil vas pred uničenjem, ko je med streljanjem tekel v Podbonesec (Pulfero) na nemško komando prepričevati poveljnika, da niso treh kozakov ubili prebivalci Mersina. Od 1947 župnikuje v Dreki. B. piše domoljubne pesmi in veliko prigodnic, posebno novomašnikom-domačinom pa tudi ob posebnih slavjih in dogodkih v Beneški Sloveniji. Jezikovna podoba pesmi je pol narečna pol knjižna. Najpogosteje sodeluje v TKol (1962-1969, 1971, 1973), KolGMD (1965-1969). V furlanskem koledarju Stele de Nadal leta 1968 je bila natisnjena v izvirniku in v furlanskem prevodu

njegova pesem *Božična noč - Notte natalizia*. Nekaj prigradnic je objavil tudi v raznih publikacijah, ki jih izdaja Angel Kračina (Cracina), tako v: *Missionari nostrni* (1966, str. 2), *Costumanze religiose di nostra gente* (1965, str. 6), *Il giubileo sacerdotale d'oro del M. R. don Pietro Cernoia...* (1964, 4). Štiri njegove pesmi je objavil Anton Birtič (gl. čl.) v brošuri *Oj božime* (Čedad 1966). Poleg poezije je pisal tudi prozne sestavke (npr. *Spomini na našega očaka Ivana Trinka*, TKol 1973) in v verski list *Dom* razne biografije in krajevne novice (pretežno nepodpisane). Nastopil je večkrat s predavanji o Slov. Benečiji: na Geografskem inštitutu v Lj. (1972), na študijskih dneh slovenskih izobražencev v Dragi pri Trstu (1973), bogoslovcem in študentski skupini v Lj. (1974). Za požrtvovalno delo je B. prejel visoka priznanja: videmski nadškof A. Battisti ga je 23. marca 1975 imenoval za častnega kanonika kolegialnega kapitlja v Čedadu, občinski svet v Dreki pa ga je odlikoval z zlato kolajno in pergamentno listino.

Prim.: A. Cracina, *Il Giubileo sacerdotale d'oro di D. Pietro Cernoia*, Gor. 1964, 4, 18, 19 s sl.; *Stele de Nadal*, 1968, 102; TKol 1972, 83 s sl.; *Mladika* 1973, 114-115; *KatG* 1.5.1975; *Nedeljski dnevnik* 1975, 3.8.; 10.8. in 7.9.; *KolGMD* 1976, 148.

Jo. K.

BITEŽNIK Anton, kamnosek in kipar, r. 31. jan. 1869 v stolniški župniji v Gor. in prav tam u. 27. dec. 1949. Oče Blaž tudi kipar in kamnosek, mati Jožefa Kuk iz Lokavca. Osn. in srednje š. v Gor. Zatem je študiral na beneški akademiji. Znan je njegov doprnski kip v marmorju z naslovom *Sirota*. 14. jul. 1898 je bil v Branici odkrit kip baronu Čehovinu v naravni velikosti, tudi B.-ovo delo. Kasneje se je B. udeležil natečaja za osnutek Prešernovega spomenika v Lj., za kar je prejel častno priznanje. Izpod njegovega dleta so tudi nagrobnik Simonu Gregorčiču na pokopališču pri Sv. Lovrencu pod Libušnjem, ki je po splošnem mnenju njegovo najboljšo delo. Ta basrelief je iz kararskega marmorja, sestavljen iz treh delov v skupni višini 4 m (reprodukcije tega spomenika glej v: *M* 1921, 359; *Koblar S.G.*, Lj. 1962, 319; *Slovenčev koledar* 1944; Gregorčičeva rojstna hiša na Vrsnem, 1966, 6 [le osrednji del idr.]). Veliko se je B. ukvarjal tudi z malo, predvsem nagrobno plastiko treznih, klasično posnemajočih oblik.

Prim.: *LibBapt stolniške župnije v Gor.*; *DS* 1899, 657, 665 in 768; *Cossar* 368; Gregorčičeva

rojstna hiša na Vrsnem, 1966, 5; *KLS* I, Lj. 1968, 205, *Goriška srečanja* 1968, 15/16, 51 (podpis pod sliko B.-ove žene; Sandi Sitar); *Braniko Maušič in Jaro Komac*, Vrsno, Lj. 1973, 28; *SS* 1898, 13, 208.

Brj.

BITEŽNIK (BITTESNE(C)K) Blaž, kip., kamnosek, r. 30. jan. 1836 v Grgarju, u. 9. jan. 1916 v Gor. Oče Stefan in mati Marjana Belingar. Izdelal je prvi kamniti monumentalni oltar na Sv. gori (prejšnji je bil lesen in sred. cerkve) po načrtih, ki jih je izdelal gradbeni mojster Karl Baubel. Podnožje in stopnice so bile iz nabrežinskega, ostalo iz kararskega marmorja. Spočetka je bilo določeno, da bo oltar izdelan v Vidmu, kasneje pa je bilo delo zaupano B.-u. Novi oltar je imel dvojno mizo, na vsaki strani te pa po en relief; na prvem je bil upodobljen Pij IX., kako se proseče obrača k Brezmadežni, drugi pa je spominjal na svetogorsko romanje sept. 1872. Oltar je posvetil nadškof Andrej Gollmayr 1. sept. 1877. B. je izdelal tudi portret nadškofa Gollmayrja (doprnski kip v marmorju), izredno posrečeno delo in v potezah docela verne podoba nadškofova, ter kip sv. Martina z revečem in konjem, ki je stal nad portalom žpk. cerkve v Grgarju.

Prim.: A. Cerv, *Sv. gora pri Gorici*, Gor. 1883, 149; *Cossar* 367-8; kronika »*Memorabilia iz Grgarja*«, 128; *Ljubitelj krščanske umetnosti* 1914, 24.

Brj.

BITEŽNIK Josip, pravnik, časnikar, politik, r. 29. maja 1891 v Solkanu zidarju Mihaelu in Katarini Hapacher, u. 22. dec. 1960 v Gor. Osn. š. v Solkanu, pripravnica ter nemška gimn. v Gor. (1904-1912). Vedno odličnjak. Po maturi (1912) je študiral pravo na U v Gradcu in na Dunaju. Kot akademik je sodeloval pri kat. akad. društvu *Zarja* v Gradcu in pri Danici na Dunaju. Vpoklican pod orožje (1914) je na gališki fronti prišel avg. 1916 v rusko ujetništvo (Odesa, Jekaterinoslav, Orlovka idr.) do 1919. Ko se je vrnil domov, je v Zgbu doktoriral (1920) iz prava. Dec. 1920 se je vrnil v Gor. in se 1921 poročil s Cilko Fornazarič ter imel v zakonu pet otrok. V desetletju 1921-1930 je v okviru kršč. soc. organizacije razvil bogato dejavnost na polit., gosp. in prosv. področju. Bil je učenec Krekove šole in se zelo zanimal za socialno-gospodarske probleme na Goriškem. Brž se je vključil v različne javne dejavnosti: izvoljen je bil v odbor KTD (21. apr. 1921), kot pravnik in sijajen organizator

je sodeloval pri ZZGor, pri PZGor, zlasti pa še kot tajnik stanovske organizacije Kmečko-delavske zveze. V družbi z V. Ščekom in E. Besednjakom se je lotil najbolj bolehnega vprašanja povojne Goriške: vojne odškodnine. Skupno z it. gospodarskimi in političnimi organizacijami ter s svojimi sodelavci je soustanovil Stalni odbor za zaščito vojnih oškodovancev, ki je rešil visoke vsote našim ljudem, ter še posebno organizacijo vojnih oškodovancev: Odbor za zaščito Cergovcev, čigar tajnik je bil B. Tudi pri Vinarski zvezi je bil tajnik. Leta 1922 so nastala nesoglasja v političnem društvu E v Trstu, ki mu je načeloval Josip Wilfan. Goričani so zahtevali, naj se ustanovi na Goriškem samostojno polit. društvo E; zaradi potrebe po politični enotnosti vseh Slovanov v Italiji naj se nato ustanovi Narodni svet kot vrhovno vodstvo v vseh skupnih narodnih zahtevah in naj se vanj vključijo kot enakopravni člani ločena polit. društva za Tržaško, Goriško in Istro. Istrski pododbor polit. društva E se je izrekel za zlitje s trž. odborom E (Božo Milanović je bil temu nasproten). Na ustanovnem občnem zboru 13. jul. 1922 v Gor. se je osnovalo samostojno polit. društvo E za Goriško. Za preds. je bil izvoljen Ignacij Križman, za podpreds. E. Besednjak in za tajnika J. Bitežnik. Tajnikova naloga je bila izpeljati notranjo zgradbo in zunanjo dejavnost nove politične organizacije; zbirati podatke in gradivo, da sta poslanca Šček in Besednjak nastopala v parlamentu; organizirati sestanke, tečaje in zborovanja, kjer so nastopali posl. Šček in Besednjak, urednik P. Kemperle in B. sam. V GorS je objavljajl pojasnila o davkih, o razlastitvenem zakonu, o vojnih rekvizicijah in o vojni škodi; strankam je spisoval napovedi davkov, invalidne prošnje, prizive, vloge za vojno odškodnino itd. Zaradi člankov v GorS so ga fašisti pretepli. Leta 1924 je kandidiral na slov. listi za it. parlament; na državnozborskih volivnih shodih je kot govornik »gromovnik« navduševal množice. Pisal je v razne liste (GorS, MaliL, NL), v KolGMD (1926, 107; 1927, 124). 1. jul. 1929 je v Julijski krajini stopil v veljavo it. civilni zakonik (Codice Civile). B. je zato izdal knjigo *Nove postave* (GMD, Gor. 1930, I. del) in v njej obrazložil bolj važna poglavja it. zakonodaje. Leta 1930, ko je fašizem onemogočil sleherno javno delovanje, se je kakor Besednjak umaknil na Dunaj in tam z njim deloval v korist narodnih manjšin. Nato je odšel v Jsló in nadaljeval s svojim delom

sprva v Mrb. (1937-39), zatem v Lj. (1939-41) in v Bgdu (1941-45), od kodor se je 1945 vrnil v Lj. in 1946 v Gor. Zadnje dobo življenja je posvetil mladini: kot prof. je poučeval sprva na slov. višji in potem na nižji srednji š. Polagoma je začel znova politično delovati v nanovo nastopajoči Slov. kršč. soc. zvezi in pri NL v Trstu.

Prim.: SBL I, 41; GorS 1922, 7. 6.; 19. 6.; 21. 6.; 18. 7.; 1924, 1. 4.; s sl.; NL 1958, 11. 9.; 1961, 5. 1.; KatG 1953, št. 3; 1969, št. 51 (20. 12.); Gospodarstvo 1961, 1. 1.; R. Klinec GMD 30, 82, 228; Čemmelj, Med prvimi, 51; Kacmova 242; H. Močnak, Spomini in izkustva, Gor. 1971, 35.

Brajša

BITEŽNIK Mitja, pravnik, r. 20. febr. 1924 v Gor. Oče Josip, odvetnik, mati Cilka Fornazarič. Osn. š. v Gor. (I. razr.) in v Mrb.; klas. gimn. v Mrbu. in v Lj. (zadnji dve leti in matura). Pravni študij na U v Bologni, kjer je 1948 doktoriral. Leta 1949 se je preselil iz Gor. v Trst. Tu poučeval sprva na slov. nižji srednji š.; nato 14 let pravo in ekonomijo na Trg. akademiji. Takoj po vojni se je vključil v kulturno in politično delovanje. Bil je preds. Akademskega kluba v Gor. (2 leti); tajnik in nato podpreds. SKSZ v Trstu (nekaj let). Soustanovitelj NL. Zdaj je tajnik društva Pravnik v Trstu. Sestavil učbenik *Osnove civilnega prava* za Trg. akademijo, Trst 1958 (II. izd. 1965)

Prim.: Osební podatki.

Češč.

BITEŽNIK (BITTESNEK) Štefan, goriški založnik, komisionar, knjigarinar, r. 27. maja 1801 v Grgarju. Oče Jernej, kmot, mati Jedert Budin. Najprej je bil stražnik. Prvič kot komisionar na delu Čudna medetca..., Videm 1836, drugič pa na knjižici Čudapolna historía zamaknene divize Marie od Morl..., Videm 1837, in sicer ob imenu (Janeza) Jazbitza, ki je bil gotovo njegov družabnik. Slednji je podpisan še na enem tisku iz tega leta, Kristjanski vert ali zbrane molitve..., Videm, tiskal L. Vendrami.

Prim.: Plesničar, onote 21-23; krstne matice.

Bj j.

BIZJAK Alojz (Lojze), publicist, r. 12 apr. 1907 v Potočah (Kamnje) v številni družini (enaajst otrok). Oče Ivan je bil cestar, mati Marija Pelecon. Nižjo gimn. je obiskoval v Gor. 1914-15, nato v Sentvidu nad Lj. 1917-18. Slov. učiteljske

v Tolminu, maturiral v italij. jeziku 1925 že v Vidmu. Fil. fakulteto je študiral v Firencah, skupina filozofija in zgodovina. Tu je diplomiral z razpravo Filozofija Franza Schellinga (1930). V zadnjem letniku je vpisoval it. in lat. jezik, zaradi aretacije pa študija ni končal z diplomo, vendar je strok. prof. izpit napravil v Rimu (1932). Poučeval je na drž. učiteljišču v Arezzu, na znanstv. liceju (liceo scientifico) v Perugii. Ker se je med tem vključeval v narodnopolitično delo (sodeloval s TIGR, itd.) je tudi zaradi šikan od strani učencev na it. š. bil večkrat zaprt in tudi izključen s posebnim dekretom, ki mu je prepovedoval poučevanje na vseh it. sred. š., ter črtan iz seznama (albo) srednješolskih prof., pa čeprav so bili na njegovi strani znanstveniki, kot: E. Codignola in N. Rodolico. Do jeseni 1933 je bil v domačem kraju, potem emigriral v Jslu, nostrificiral diplomo in dosegel jugosl. državljanstvo. Po letu dni brezposelnosti, nameščen v Narodnem muzeju v Lj. (1933-34), nato na II. deški meščanski šoli v Mrbu. Leta 1940 ponovno polagal profesorski strokovni izpit v Lj. Julija 1941 izseljen skupaj z družino iz Maribora v Slavonsko Požego, predan ustašem in od tu odveden v taborišče Gračanica pri Tuzli. Po nekaj mesecih se vendar zaposli kot profesor, spočetka na klasični gimnaziji v Visokem pri Sarajevu (poučeval it.), nato na II. drž. gimn. v Sarajevu, nakar je bil 1944 dodeljen drž. učiteljišču v Sarajevu. Po osvoboditvi se vrnil na služb. mesto na mrb. gimn., kasneje pa se odzval povabilu in prišel na Primorsko, kjer mu je bilo ponujeno ravnateljsko mesto v Trstu. Sprejel je profesorsko službo na gimn. v Ajdovščini (najprej na nižji, potem na popolni). Tu poučeval do upokojitve (1971). B. je najprej objavil nekaj člankov s področja spekulativne filozofije. Prisiljen umik z it. šolskega področja je onemogočil njegovo nadaljnje delo. Po emigriranju v Maribor je začel objavljati, tokrat kritike in ocene slikarskih razstav, predvsem kluba Brazda, pa tudi premier v Narodnem gledališču, v Večerniku. Z vneto se je posvečal umetnosti Alberta Sirk, Zorana Mušiča, Ivana Kosa. Članek s področja estetike in likovne umetnosti je objavil v Maleševi Umetnosti (1939/40, 273-8, 298-302). Po 1945 je prispeval nekaj o A. Sirku v Šijančevo monografijo o umetniku (Trst 1952, 62-63), l. 1967 pisal o Sirkovem slavu v Sv. Križu (PDK 1967, št. 118) ter spomine na Sirk (katalog Albert Sirk, Piran 1972), istočasno pa

začel objavljati v PrimN (1973) serijo člankov o umetniškem aktu in njegovi interni strukturi, zapiske o razstavah in likovni umetnosti. Na zgodovinskem področju je njegovo najboljše delo knjiga *Gornja Vipavska v narodnoosvobodilni borbi* (Ajdovščina 1967). V brošuro Tekstina 25 let (Naših 25 in 148 let, Ajdovščina 1974) je prispeval zgodovinski pregled. Za zbornik občinskih praznikov slovenskih mest je prispeval poglavje *Peti maj občinski praznik mesta Ajdovščine* (1975). Critica *Spomini iz vojne* je izšla v Jadranskem kalendarju 1935, 171-6.

Prim: osebni podatki; revije in tiski citirani v članku; F. Šijanec, Albert Sirk, Trst 1952, 67 in pass.; Albert Sirk, Retrospektivna razstava... Piran 1972, 45, 50-52; portretural ga je («Portret prijatelja Lojzota») Albert Sirk, 1935 (o. pl. 69x49).

Brj.

BIZJAK Alojz, sadjar, r. 15. jun. 1904 v Šempetru pri Gorici, oče Anton, kmot, mati Angela Reščič. Obiskoval je kmetijsko š. v Gor. in od 1926 do 1931 bil na njej tudi zaposlen kot inštruktor. Po izselitvi v Jugoslavijo je delal na kmetijski š. v Rakičanu (1931-38), nato v Stegnevcu pri Zagrebu, kjer se je na Müllerovem bregu srečal z več goriškimi in primorskimi rojaki-strokovnjaki, ki so tu organizirali tek jugoslovansko industrijsko sadjarstvo na okoli 20 hektarjih breskov, jablan in hrušk po sistemu »new times«. Po koncu zadnje vojne se je vrnil v Slovenijo in v okolici Ptuja z drugimi ustanovil Sadjarsko delovno zadrugo in prvi večji plantažni nasad breskev in hrušk v severni Sloveniji. Največje njegovo delo pa je zasaditev 40 hektarjev breskev na Debelem rtiču pri Kopru (začel oktobra 1955).

Prim: Prof. dr. France Adamič, Delež primorskih Slovencev v jugoslovanskem sadjarstvu... Srečanja (Nova Gorica) IV/1969, 20, 26; *Krstne matice*.

Brj.

BIZJAK Ivan, učitelj, strokovni, mladinski pisatelj, urednik, r. v Črnem vrhu 17. dec. 1936. Oče Ivan, kočar, mati Marija Habe. Od leta 1965 objavlja (pretežno v Cicibanu) vrsto poljudnih člankov, ki sodijo v okvir šolskega programa za predmet Spoznavanje narave in družbe. Izdal je knjigo *Svet pred domačim pragom* (1973 prvi ponat. dopolnj. izd.). O organizacijskih problemih šolstva pisal v IdrR (1966).

Prim.: Kako je nastal »Svet pred domačim pragom«, Ciciban 1971-72, 5, 155 (s sl.); Knjiga 73, 308-314 s sliko
Ur

BIZJAK Josip, dirigent in pevec, r. 10. mar. 1884 v Trstu, u. okt. 1966 v Bgdu. Glasbi in umetnosti se je posvetil kot amater, čeprav je nekaj časa študiral v Parizu tečaj za balet in moderne plesе. Po vrnitvi leta 1906 je svoje pridobljene izkušnje in znanje prenesel v Trst. Leta 1913 je naštudiral z dvema skupinama baletk in plesalcev ples »Lutke« za nastop v Narodnem domu, pri Sv. Jakobu v čitalnici pa španski ples »castellas«. Tudi po prvi svet. vojni je B. nadaljeval z dirigiranjem slov. glasbenih ansamblov. Leta 1925 se je zaradi it. pritiska izselil v Jslu, v Bgd. Do 1939 je sodeloval pri združenju slov. emigrantov iz Julijske Krajine. Pripravljajal prireditve in nastope zborov, orkestrrov, tudi zahtevne koncerte. Z vztrajnim delom in nesebičnim žrtvovanjem mu je uspelo uresničiti velike reči.

Prim.: V Beogradu je umrl Josip Bizjak, PDK 1966, 249, 3 s sl.
Brj.

BIZJAK Jože, ljudski pesnik, r. 26. febr. 1914 v Potočah. Oče Ivan, mati Marija Pelicon. Šest gimnazijskih razredov opravil v semenišču v Bassano del Grappa (do 1930), nakar se je vrnil domov in kmetoval. Po odslužitvi rednega vojaškega roka je bil obdržan v abesinski vojni, po koncu te ostal v Abesiniji pri cestnem gradbenem podjetju Puricelli (vse do leta 1940). Po vrnitvi domov spet vpoklican k vojakom. Po kapitulaciji Italije se prebil skozi nemške zasede domov, šel v partizane, bil od Nemcev ujet pod Čavnom in odpeljan na prisilno delo v Nemčijo, od koder se je vrnil septembra 1945. Pesnikovati je začel v petem razr. gimn., in sicer pesmi lirične in epske vsebine, ponajveč sonete. Prvo zbirko naslovil *Prebujenje*, drugo, ki je obsegala pesmi iz afriške dobe, *Tropske noči*. Obe zbirki sta mu propadli, ker je bila med zadnjo vojno domača hiša izropana. Po zadnji vojni še vedno piše. V Kulturnih odmevih 1958, 1959 (cikl. revija, ki je izhajala v Ajdovščini) je objavil tri pesmi: *Slovo*, *Kot luč*, *Rodni kraj*.

Prim.: Osebni podatki in cit. štev. Kulturnih odmevov.
Brj.

BLANKIN (BLANCHINI) Evgen, socialni delavec, kmetijski in izseljenski strokovnjak, pisatelj, r.

7. marca 1863 v Bijačah (Biacis) nad Špetrom Slovenov, u. 11. marca 1921 v Vidmu. Oče Ivan, kmet, mati Marija Terezija Podreka je bila sestra dvojčica nar. buditelja in župnika Petra Podreke. B. je 1874 vstopil v videmsko semen., kljub bolehnosti je gimn. izdelal z odliko, enako tudi bogoslovje (s Trinkom sta bila najboljša bogoslovca). Hkrati je bil prefekt v zavodu »Giovanni da Udine«. Posv. 24. apr. 1885. Postal je kaplan v Arbeču (Erbezzo, 1886), a zaradi boleznii se je moral spet umakniti v zavod »Giovanni da Udine« za prof. Leta 1887 je odšel za kaplana k S. Maria la Longa in 1890 za podravn. v Orfanotrofio Tomadini v Vidmu. Od 1899 do smrti je bil župnik pri S. Giorgio Maggiore v Vidmu. Poživil je versko življenje. Prvi je začel izdajati župnijsko glasilo (Bollettino parrocchiale). Pospeševal je češčenje Srca Jezusovega in iz franc. prev. knjigo *Il mese del S. Cuore di Gesù*. Ker je bila župnija sestavljena iz revčev, delavcev in kmetov, se je posvetil gospodarsko-socialnim problemom. Z živahno propagando med poljedelci jih je skušal vzgojiti v modernejše obdelovalce zemlje. Bil je navdušen zagovornik metode »Solari«, katere glavna lastnost je kroženje gomoljastih pridelkov z žitom in uporaba umotnih gnojil. O tem je napisal več knjig, prve te vrste v Furlaniji: *Il metodo d'agricoltura Solari e la questione agraria nell'economia pubblica e rurale d'Italia* (Udine 1897, str. 174; II. izd. Turin 1898); *La proprietà agraria nel Friuli Italiano ed i suoi bisogni economici e sociali* (1898, str. 81); druga izd. ima naslov *La proprietà agraria ed i bisogni economici e sociali degli agricoltori nel Friuli italiano* (1900, str. 230); na koncu je dostavek o mlekarnah, delavskih strokovnih združenjih in o krščanski demokraciji; *La Slavia* (1901, str. 28) je ponatis iz prejšnje knjige, posvetil jo je »Priatelju Ivanu Gujonu na veseli dan njegove prve sv. maše ta tretji natis knjižice o dragi nam slovenski domovini«. V opombi na 8. str. zavrača tiste, ki bi radi zatrli beneško slovenščino. *Conferenze sulle latterie sociali cooperative - Unione professionale del lavoro - Enciclica sulla Democrazia Cristiana* (1901, str. 168, dve izdaji). Pospeševal je ustanavljanje kmečkih hranilnic in posojilnic (Casse rurali), združenih mlekarn, v Vidmu je ust. prvo Delavsko hranilnico in posojilnico (26. febr. 1903). Veliko je pisal o furlanskem in beneško-slovenskem kmetijstvu, o kmečkih in delavskih hranilnicah in posojilnicah, o zavarovalništvu v

oba videmska (kat. dnevnika (Il Cittadino Italiano do 1900 in njegovega naslednika Il Crociato do 1911)). Druga skrb so mu bili beneški in furlanski izseljenci in v videmski škofiji je bil prvi, ki se je začel zanje stvarno zanimati. Bil je med ustanovitelji »Segretariato del Popolo« (1901), ki je pomagal izseljencem in nudil pravno pomoč domačim revežem. Ustanovil je Rafaelovo družbo med duhovniki za misijone med izseljenci (1902). Sam je obiskoval izseljence po Sloveniji, Avstriji in na Bavarskem in povsod ustanavljal izseljenske urade. Posebno učinkovito središče je ustanovil v Mariboru in Lj. (Društvo za izseljence s strokovno šolo). V okviru Segretariata je izdal tri publikacije o izseljencih: *Opera dei sacerdoti del Friuli per gli emigranti, Per gli emigranti, Provvedimenti per gli emigranti* (1901-1904). Sodeloval je pri dnevniku Il Crociato s članki o izseljenstvu, govoril po župnijah o izseljencih. Za te zasluge ga je Accademia Popolare di Udine imenovala za dopisnega člana. Tretje B.-ovo področje je bilo socialno-vzgojno. Za zapuščenno mladino je zgradil Ricreatorio festivo maschile udinese (Moški praznični oratorij, 1902), v katerem se je zbiralo do 400 dečkov iz vsoga mesta. Ko so mu 1906 drugi prevzeli zavod, je odprl pri S. Osvaldo nov rekreatorij (1906-1908) in mu prizidal še cerkev sv. Ozvalda (1911). Podobno je odprl Ricreatorio festivo femminile udinese Maria Immacolata (1900) in mu priključil (1905) strokovne šole. Vsako leto je izdajal posebno brošuro (izvestje) s poročili o položaju zavoda. Po njegovi smrti so šole prevzele sestre drotejke iz Benetk, ki še vedno vodijo zavod pod naslovom Scuola Parificata Femminile »Blanchini« Media ed Istituto Tecnico. Tej šoli je B. v oporoki zapustil vse premoženje. Ko mu je nadškof Rossi okt. 1910 odvzel dekliški oratorij, je B. protestiral in obnovil deški rekreatorij (1910-1911), ker pa ni mogel dobiti nobenega duhovnika, ga je opustil. Med prvo svetovno vojno je pomagal siromakom in beguncem, po vojni je nameraval ustanoviti zavod za vojne sirote, a ni našel sredstev. Zadnja leta je preživel v revščini in bolehnosti, izčrpavalo ga je preveliko delo. Pogreb je bil veličasten, med drugimi mu je govoril tudi msgr. Trinško.

Prim.: Spominski članek ob smrti C. F., La Patria del Friuli, 23. mar. 1921; Glauco (Paolino Untovic): Un parroco di Udine, Udine 1928; Matijur 1952, 45, 3 s. sl.; Evgen Blanškin, TKol 1957, 55-65 s. sl.; Elpidio Ellero, L'azione sociale e pedagogica di don Eugenio Blanchini, doktorska

disertacija na papeški lateranski univerzi, 1973-1974, str. 353, kjer je izčrpno prikazano B.-ovo življenje in delo z bogato literaturo (on izvod je v videmski semeniški knjižnici).

Jom.

BLASUTIG (BLAZUTIC, BLASUTIC) Marko, misijonar, vzgoj., r. 19. apr. 1914 v Gornjem Barnasu v Slov. Benečiji kmetu Evghenu in Mariji Carlig (Karlič). Živi kot ravnatelj zavoda Dow Roong Colloge v mestu Phuket v Tailandiji. Vstopil je v red stigmatincev v Veroni, študiral v Veroni in Vidmu ter bil posv. 1938. Odšel je v kat. misijone na Kitajskem (1938-1949). Izgnan iz Kitajske se je vrnil v Italijo, bil nekaj časa pri stigmatincih v Huminu (Gemona) ter 1952 odpotoval v južno Tailandijo. — Zelo podjeten je njegov brat **BLASUTIG Kir**, vzgojitelj in skladatelj, r. 29. nov. 1917 v Gornjem Barnasu. Zdaj vodi kot ravnatelj dobredelni zavod (hospic) grofice Corine v Gainazzo pri Modeni. 1928 je vstopil v red servitov (Servi di Maria) in bil 29. jun. 1940 posv. v Vicenzi (Monte Berico). Nato je študiral cerkv. pravo na Lateranu v Rimu (1940-1943) in hkrati obiskoval učne tečaje iz orgel, gregorijanskega petja in nabožne kompozicije na Pont. Istituto di Musica Sacra (1941-1947). Sprva je bil organist in pevovodja v cerkvi S. Marcello in Corso v Rimu, nato isto v svetišču Monte Berico, v Benetkah in v Grossetu. Zatem se je pridružil družinski skupnosti »Nomadelfia« duhovnika Zena Saltinija (1950-1967). Zdaj vodi skupino 10 prostovoljcev, ki so se obvezali za skupno življenje, da bi skrbeli za mladostnike v gmotni in moralni stiski, za bolne in ostarele. Izdal je tri zbirke nabožnih skladb: *Septem laudes Mariales* (1954), *Dieci canti natalizi* (1955) in *Canti della Passione e della Risurrezione* (1956. Ediz. musicale »Oriens«, Grosseto).

Prim.: Ž. arhiv Gorenji Barnas; TKol 1961, 42; A. Cracina, Missionari nostri, Gorizia 1966, 11; osebno dopisovanje in podatki sestrične Pavline Blasutig iz Gornjega Barnasa.

R. K.

BLAZNIK Jože, zdravnik, r. 23. mar. 1932 na Pivki (št. Peter na Krasu). Oče Josip, mati Frančiška Česnik. Osn. š. it.; gimn. 1. in 2. razr. 1942-1944 (malo semenišče, Koper), 3. in 4. razr. (malo semenišče, Gor.), 5.-8. razr. gimn. v Postojni. Medicina na lj. medic. fakult. (1951-1958). Zdravnik splošne prakse v Sežani (do 1965), od 1965 na otroškem odd. koprskе bolnišnice. Leta

1970 opravil specialistični izpit iz pediatrije. Skupaj z Z. Stropnikovo in B. Salamunom objavil *Naš prvi primer granulomatozne bolezni pri otroku (kongenitalna disfagocitoza)* (ZdravV 1970, 261-4). Bil član in kronist APZ »Vinko Vodopivec«, hrani rokopisno kroniko zbora do leta 1959.

Prim.: Osební podatki; Splošna bolnica Koper 20 let, Koper 1973, 48, 93.

Brj.

BLAZEK Vekoslav - Podnаноški (v rojstni knjigi Alojziji), ljudski pevec in narodopisec, r. 12. apr. 1889 v Hruševju pri Postojni, u. 24. dec. 1957 tam. Oče Mihael je bil reven kmet, mati Jožefa Ženko. Meščansko šolo je dovršil v Postojni, nato je bil delavec, vojak v prvi svet. vojni, potem kmet in umen čebelar. Nad 50 let je bil član domačega gasilskega društva in je sestavil o njem obširno kroniko. Vse življenje je zlagal pesmi, preproste, v ljudskem duhu, toda pod močnim Gregorčičevim vplivom (nekaj jih je izšlo v JKol 1959, 189-191), ena, *Domovinska ljubezen*, je izšla 1912 v V. Zadnja leta je zbiral in zapisoval domače običaje, vraže in drugo ljudsko blago. Nekaj njegovih zapiskov je objavil Slovenski Jadran, večina pa je ostala v rokopisu, tudi obširna kronika iz NOB.

Prim.: Z. anh. v Hronovicah; Andrej Pagon Ogarev: Blažek Podnаноški, rodoljub in ljudski pesnik, JKol 1959, 189-191 s sl.

Jem.

BLAZIČ Franc, narodni buditelj in publicist, r. 5. okt. 1829 v Orehku pri Postojni kmetu Matiji in Katarini, u. v Dolenji vasi pod Učko 27. jul. 1899. Bogoslovje je študiral v Gor. in bil 20. avg. 1854 ord. kot duhovnik trž.-kopr. škofije. Služboval je v hrvatskem delu Istre: kaplan in učitelj v Kastavu pri Reki (1854-56), v Novemgradu (1856-58), Lindaru (1858-63), spet v Kastavu (1863-66), v Tinjanu (1866-68) nato kot župni upr. v Krbunah (1868-69) in Dolenji vasi (1869), kjer pa je brž postal župnik (1870-99). Kot bogoslovec je bil med najbolj vnetimi učenci narodnega buditelja Stefana Kocijančiča. Ob stoletnici ustanovitve gor. nadškofije 1851 je še kot bogoslovec spisal delce *Kratka povestnica Goriške nadškofije*, ki ji je prof. Kocijančič spisal uvod. Knjižica je izšla 1853 pri Mohorjevi družbi v Celovcu. Naslednje leto je izdal v Lj. *Zrkalo lepih zgledov iz cerkvene zgodovine*. Po letu 1848 so se slov. bogoslovci v

Gor. tako narodno osvestili, da je B. zapisal v *Kratki povestnici*: »V prsih toliko mladenčev tako pekoči plam ljubezni do domovine in maternega narečja šviga gori.« Zato je B. na vseh službenih mestih pospeševal šolstvo: bil je hkrati dušni pastir in učitelj v župnijski ali osn. š. Budno je spremljal razvoj narodne rasti med Slovenci. S sobratom Jurijem Janom, dekanom v Dolini, in Franjem Ravnikom, kornim vikarjem stolne cerkve v Kopru, je nastopil na taboru v Kubeđu (7. avg. 1870) in zahteval uvedbo slov. in hrv. jezika v šole in urade.

Prim.: skATrst, arhivalije; SematTrst 1875, 47; N 1861, 395; KL Sje I, 256; J. Kramar, Prvi labor v Istri, Koper 1970, 57; JKol 1975, 215.

R. K.

BLAZINA (BLASINA) Marija, šolnik, r. 17. febr. 1899 v Kozini na Krasu, u. 17. apr. 1971 v Trstu. Oče Peter, železničar, mati Katarina Crivicich. Dopršila je klas. gimn. v Lj. (1919), se vpisala na slavistični oddelek fil. fak. v Lj., maturirala na učiteljski v Tolminu (sept. 1923), napravila prof. izpit iz nemščine v Rimu (1931) in doktorirala na U v Padovi (1. dec. 1943 - lettere). Poučevala je na Kmetijski strok. š. v Gradišču ob Soči (1931-32), na Trg. strok. š. G. Corsi v Trstu (1932-35), v nižjem tečaju Trg. strok. š. v Legnano v Lombardiji (1935-44), na Trg. strok. zavodu Leonardo da Vinci v Trstu (1944-45), na sred. š. Ivan Cankar v Trstu (1945-51), na liceju Fr. Prešeren (1951-52), na sred. š. I. Cankar (1952-69), ko je stopila v pokoj. Od 1954 je bila ravnateljica. S sodelavci (V. Glavič, M. Jevnikar in A. Kacin) je sestavila *Slovensko čitanko za 1., 2. in 3. razr. nižjih srednjih in strokovnih šol* (Trst 1948, 1949), sama je napisala *Italijansko slovnico in vadnico za prvi razred srednje šole, strokovnih šol in tečajev* (Trst 1952). Živela je za šolo, delovala pa je tudi v dobrodelnih društvih.

Prim.: Anton Kacin: Prof. Marija Blažinovi v spomin, PDK 1971, 92, s sl.; Prof. Marija Blasina, KatG, 1971, 17; (Robert Petaros): Dr. Marija Blažina, Izvestje sred. šol., Trst 1971, 62 in 1972, 67; Prof. Mara Blažinova, obakrat s sl.

Jem.

BLAZKO Mihael, zidarski mojster, r. 11. sept. 1810 v Lokavcu pri Ajdovščini in prav tam u. 22. jun. 1897. Poročil se je z Jožefo Stibil 8. febr. 1831. Njun sin **Franc**, r. 2. jul. 1844, poročen 23. nov. 1868 z Marijo Poniž, je umrl 28. febr. 1906. Francetov sin **Alfonz**, r. 3. okt. 1869 je postal duhov-

nik in umrl kot župnik v Kozani (21. 11. 1938). Mihael B. je slovel po vsem Vipavskem kot zmogel zidarski podjetnik. Skupno s sinom Francem sta zidala nove cerkve v Branici, Budanjah, Štjaku in Vrhpolju, zvonike v Vel. Zabljah in pri Stomažih. Po načrtih vipavskega dekana Grabrijana sta podaljšala Marijino cerkev v Logu na Vipavskem za orglarski kor ter izdelala novo pročelje, nad katerim se dviga 56 m visok zvonik (1867-1874). Povsem je prezidal cerkev v Črničah. B. je zgradil še več drugih stavb: šola na Dolu, tovarno v Ajdovščini, pivovarno v Palah, obokane kleti v Palah in na Planini, več mostov in nekatere hiše v Ajdovščini.

Prim.: Z. arh. v Lokavcu in Črničah; ZD 1882, 205; KatG 1965, 7. 1.

Mk.

BOBEK Viktor Anton, pek, r. 3. nov. 1909 v Trnovem pri Ilirski Bistrici. Oče Anton, mati Ivana Mihelčič. B. je bil pripadnik tajne organizacije TIGR, katere osrednje vodstvo (Čok, Rudolf, Rejec, Bradamante) je bilo v Beogradu, vodstvo za Primorsko (Zelen, Kravanja, Majnik) pa v Lj. B. je bil aretiran 18. marca 1940 na domu v Trnovem pri Ilirski Bistrici. Bil je med 60 zaprtimi obtoženci drugega tržaškega procesa, ki je bil od 2. do 14. dec. 1941. Zaradi delovanja za odcepitev Primorske od Italije je bil obsojen na smrt in skupaj s Simonom Kosom, Ivanom Ivančičem, Ivanom Vadnalom in Pinkom Tomažičem dne 15. dec. 1941 ustreljen na vojaškem strelišču na Opčinah.

Prim.: Picc. 1941, 3.-16. dec.; Il Popolo di Trieste 1941, 3.-16. dec.; Cormelj, Proces 1941, pass. in zlasti 51-72; Cormelj, Med prvim, pass. in zlasti 142-170; Milanović II, 577.

S. T.

BOBIC Leopold, javni delavec, r. 2. maja 1884 na Peči pri Gor., u. 22. okt. 1959 v Gor., pokopan na Peči. Oče Anton je bil delavec-kmet, mati Ivanka Pavlotič. Obiskoval je osn. š. v Mirnu, gimn. v Gor., pravo v Gradcu (promoviral 11. marca 1911). Bil je odvetniški pripravnik v pisarni dr. Henrika Tume. Po prvi svetovni vojni je delal v tajništvu avtonomne goriške uprave, od koder pa so ga Italijani odstranili. Kasneje so ga večkrat aretirali in končno konfinirali, ko je 1941 Italija napadla Jugoslavijo. Kasneje sodeloval z OF. Po vojni je deloval na uveljavljanju slovenstva na ozemlju, ki je ostalo pod

Italijo. Pisal je spomine na čas javnega delovanja. V zadnjem času življenja je bil slep. Kot akademik se je B. udeleževal v Akademskem ferialnem društvu Adrija, ki je največ delovalo s tem, da je ustanavljalo slovenske knjižnice po deželi, njeni člani pa so hodili predavat. Ko so ustanovili konec leta 1907 v Sovodnjah knjižnico, je B. predaval o samoizobrazbi, podobno je predaval o pomenu knjižnic in čitanja 1908 v Mirniku v Zahodnih Brdih pri otvoritvi knjižnice. Ko je moral prisilno zapustiti službo, se je zatokele h kmetiji, da je preživljal družino. Ukvarjal se je s čebelarstvom, si ustanovil lastno čebelarstvo podjetje »Melita«, bil tajnik »Slovenske čebelarke zadruge« v Gorici in pisal o čebelarstvu v Gospodarski list. Politično je bil levičarsko in nacionalno usmerjen, razhajal se je s političnimi nazori dr. Tume, sodeloval z Jožetom Srebričom.

Prim.: Gabršček II, 248, 271, 360; Umrl je dr. Leopold Bobič, PDK 1959, 252 (23. okt.), 4, s sl.; Goriški zbornik II, 1968, 107-8 (Braniko Marušič); podatki sina dr. Radivoja Bobiča, Lj.; GorS 1922, 1, 1. Ur

BOGATEC Ljivič, igralec, r. 14. avg. 1936 v Svetem Križu pri Trstu. Oče Stanko, ribič, mati Marija Žerjal. Kot član Stalnega SG v Trstu je prvič nastopil v Goodrich-Hackettovem Dnevniku Ane Frank (igral Petra), naslednje leto je bil v Hamletu Laert. Nato od sez. 1961/62 bil stalno angažiran. To svojo glodalniško dejavnost je prekinil do 1968, ko je ponovno stopil v igralske vrste. V Treh sestrah Čehova je igral Tuzenbacha, v Smoletovi Antigoni paža, v Plautovem Amfitruu Merkurja. Za to zadnjo vlogo je prejel Prvomajsko pohvalo (1969). Poleg tega nastopa tudi v TV igrah in nadaljeovankah. V Svevovi Potegavščini igral Rica, v Ottolenghijevem Na sodišču slugo, v dramaizirani zgodbi iz Dekameronu O vrvici in ljubosumnem možu je igral Ruberta itd.

Prim.: SGL I, 63-4; Jože Koren, Pohvaljeni Merkur. Priznanje Društva dramatskih umetnikov Slovenije L. B., PDK 1969, 115, 3+5, s sl.; Neva Lukeš, Igralci in moda, Dan 1975, 5, 20, s sl.

Brj.

BOGATEC Rudolf, duhovnik, r. 26. jun. 1925 v Sv. Križu pri Trstu; oče Jernej, železničar, mati Frančiška Stepančič. Ker je bil oče kot železničar premeščen v Ligurijo, je B. obiskoval osn. š. v kraju Spotorno (prov. Savona) in v Savoni. 1944 je vojna vihra pobrala očeta in štiri sestre.

B. je študiral v malem semen. v Kopru, bogoslovje pa v Gor. Posv. 4. jul. 1948 v Trstu. Služboval je 1949 v Bertokih pri Kopru (cona B), a le en mesec, ker ga je oblast odslovila. Nato je bil kaplan v Rojanu, na Plavjah (1949-50), potem na Proseku za dušno pastirstvo na Kontovefu, od 1952 župni upravitelj in od 1956 župnik na Kontovefu. Vedno je bil tudi katehet na slov. in ital. osn. š., po potrebi tudi na slov. srednji š. Za kolodar GMD je napisal članek *Slovenski ribiči* (1956). Župno cerkev je prodelal po novih liturgičnih navodilih, oskrbel nov zvon in krstilnico. Od 1973 je predsednik upravnega odbora zavoda Marijanišče na Opčinah.

Škerl

BOHINEC Valter, geograf, speleolog, bibliotekar, strokovni pisatelj, r. 12. avg. 1898 v Voloskem pri Opatiji. Srednjo š. v Lj., univerzo v različnih krajih (Dunaj, Zagreb, Neapelj, Heidelberg). Promoviral je z disertacijo *Vertikalno premikanje prebivalstva v južnem pritočju Drave od Toblaškega polja do Dravograda v letih 1880-1910* (1924). Poleg rednega poučevanja na lj. sred. š. je bil asistent na komaj ustanovljenem Geografskem inštitutu lju (1922-26) in privatni docent (1936-1942). V knjižničarsko stroko je prišel 1938 v NUK in tu ostal do 1965, ko je bil upokojen kot višji znanstveni sodelavec. Še nekaj let je bil tu honorarno zaposlen, dokler ni kot honorarec postal sodelavec Inštituta za geografijo SAZU. Iz šolske prakse in potrebe je nastajalo B.-čvo delo, ki se kaže v njegovih šolskih učbenikih za geografijo in deloma v kartografiji. Skupaj s sodelavci je pripravil *Zemljepis za srednje in njim sorodne šole. II. del: Izvenevropske zemljine*, Lj. 1930; *Zemljepis za II. razred sred. in njim sorodnih šol*, Lj. 1932; *Zemljepis za III. razr. srednjih in njim sorodnih šol*. 2. pred. izd., Lj. 1936; *Zemljepis za IV. razr. srednjih šol; Zemljepis zemljin za II. in III. razr. srednjih šol*. Lj. 1947; *Obči zemljepis za višje razrede sred. š. I.* (Lj. 1946, 1951² (hrvaški prevod: *Opća geografija za više razr. srednjih škola I.*, Zgb 1951); 1952²). Kot kartograf je sam ali v sodelovanju z drugimi pripravil nad 30 zemljevidov in atlantov (med drugimi: *Politični, stenski zemljevid Evrope*, Lj. 1929; *Kocenov geografski atlas* (slov. in hrv. izd. 1937, 1934); posamezne kontinente; *Federativna ljudska republika Jugoslavija*, Lj. 1948 (ročni zemljevid, ki je izšel v več kot 10 nakladah); nekaj izdaj je izšlo

tudi v stenskem formatu; *Školski atlas in Šolski atlas* (več izdaj, tudi pod naslovom Veliki Šolski atlas); *FLRJ Jugoslavija. Avto karta*. Lj. 1966; *Slovenija in sosednje pokrajine*. Lj. 1954; *Julijske Alpe*, Lj. 1952; *Kamniške Alpe in soseščina*, Lj. 1954 in mnogo drugih ročnih, stenskih in turističnih zvd. Od leta 1954 do 1962 je bil predsednik Društva za raziskovanje jam Sje, ista leta tudi predsednik Speleološke zveze Jstle. Leta 1965 je bil generalni sekretar Organizacijskega komiteja IV. mednar. speleološkega kongresa v Lj. Od 1968 je prvi častni preds. Društva za raziskovanje jam Sje. Urojal ali sour. je posamezne zvezke *Poročil* (Acta carsologica), Naše jame, 150 let Postojnske jame ter Actes du IV.e Congrès International de Spéléologie en Yougoslavie, t. III, Lj. 1968. Na organizacijskem področju svojih strok je bil član 5-članskega Geografskega kluba, ki je pod njegovih vodstvom na 1. seji 1923 pobudil geografsko glasilo Geografski vestnik (1925), ki mu je bil prvi izdajatelj in odg. ur. Veliko je storil tudi za popularizacijo geografske in speleološke vede s predavanji širom Sje. B. je bil med prvimi Slovenci, ki so opravili drž. izpit za bibliotekarja. Kot znanstvenik mednarodnega formata je strokovno uredil in dvignil kartografski oddelok NUK na višino podobnih zbirk v svetu. Poleg zemljevidov in atlantov pa je zbral in klasificiral izredno veliko število grafik, krajevnih, osebnih in umetniških razglednic. Izdal je *Navodila za katalogizacijo zemljevidov in atlantov* (1953) ter *Katalogizacija kartografskega gradiva* (1966) poleg skript, ki so izšla kot povzetek predavanj za bibliotekarje *Zgodovina knjig, knjižnic in tiska* (več izdaj: 1947, 1950, 1957). Obsežna je tudi bera njegove publicistike, ki se je protožno ukvarjala s problemi v zvezi z geografijo in knjigo, tako: *Zemljepisni obris Julijske krajine*, 1930; *Geografija sodobne Evrope*, Lj. 1934; *Kje smo in kako smo* (v: Spominski zbornik Sje, Lj. 1939); *Sredozemlje in njegovo podnebje*, 1939. Pisal je v M, KolMD, Proteus. V posebni knjigi je izšlo delo: *Nil in dežela Egiptčanov, I.* Lj. 1944. Ukvarja se tudi z ekslibristiko in filatelijo. Österreichische geographische Gesellschaft je B.-a imenovalo za dopisnega člana (1968). Isto leto ga je Geografsko društvo Sje imenovalo za svojega častnega člana.

Prim.: Jaro Dolar, Dr. V. B., Knjižnica 1968, 82-3; Ivan Gams, Prof. dr. V. B. - sedemdesetletnik, GV 1968, 173-7 s sl. in bibl.; Delo 1968, št. 218; Naše jame 1968, 101-2. Brj.

BOIANI Benvenuta, blažena, redovnica, ki naj bi po izročilu proti koncu 13. stol. izvezla vezno večjih razmerij (4,76x1,55 m) z belim sukanecem na belo platno in ki predstavlja sveto-pisemske prizore (križanje, apostole, svetnike, oznanjenje), obkrožene z nekakimi medaljoni, ki v 40 prizorih nizajo življenje sv. Uršule in tovanjšic. Strokovnjaki menijo, da gre po vsej verjetnosti le za samostanski izdelek. Velum hrani muzej v Čedadu. Blaženo B. B. so upodobili: Pietro Damini (1592-1631) v delu Blažena B. B. in sv. Dominik, o. pl.; grafika iz 18. stol. (blažena kleči pred križanim) prim. Gino Fogolari, Cividale del Friuli, Bergamo 1906, 102. Reprodukcijska prta, pravtam, str. 104 (detajl). B. B. bi utegnila pripadati nekdanj slovenskemu rodu iz Beneške Slovenije, ki je kasneje utonil v italijanski sredini.

Prim.: G. Fogolari, cit. delo; Friuli-Venezia Giulia, Milano 1963, 237. Brj.

BOIANI Venceslav, humanist in pesnik, r. v Čedadu (?) ok. 1490, u. 1560, iz nekdanj plemiške rodbine, ki je bila tudi vazal oglejskih patriarhov (eden B.-evega rodu je bil Konrad III. Boiani, župan v Miljah v začetku 15. stol.). V času B.-ja je bila družina že meščanska. B. je študiral v Padovi, verjetno pravo, kasneje se je ukvarjal z umetnostjo in arhitekturo (izdelal je gradbeni načrt za cerkev v Rožacu [Rosazzol] v Furlaniji). Bil je v stikih s humanistom Francescom Bernijem. Pisal posmi, ki so deloma ohranjene (v lat. in it.). Ohranjenih je tudi 6 pisem Bernija B.-ju. Raziskovalec B.-jevega dela Riccardo della Torre pravi o B.-jevih pesmih, da »razkrivajo neobičajno pesniško nadarjenost«. Sklepati bi se dalo, da gre v primeru B.-ja za človeka nekdanj slovenskega pokolenja, ki je v stoletjih narodnostno utonilo v italijanstvu, a je še v času našega B.-ja v sebi čutilo vsaj rahlo navezanost ali pripadnost slovanskemu rodu. Zanimive so nekatere pesmi, posvečene dvema Panoncema (Ad Maghium Pannonem). Nekaj ohranjenih pesmi ima čedajski arhiv.

Prim.: G. Ballistreri, B. V., DBI 11, 209-210; Srečko Vilhar, Venceslav Boiani (!) in Henrik Mislej, JKol 1972, 237-240. Brj.

BOIS DE CHESNE Albert, botanik, gornik, r. 8. jul. 1871 v Trstu, u. jul. 1953, iz stare francoske hugenotske družine, ki je pobegnila iz Francije in se naselila v Švici (Ženeva). Nagnjenje k prirodoslovnim vedam sta v njem pospeševala že

za časa gimnazijskih študij prof. E. Pospichal in Karl Schrotter. Prvi ga je vodil po Krasi in Istri. Od leta 1905-25 je upravljal veliko gozdno posestvo v Slavoniji in ga vzgledno vodil, sam pa medtem botaniziral in se veliko zadrževal v Vzhodnih in Zahodnih Alpah. Tako je zašel tudi v Trento in že leta 1887 mislil na ustanovitev botaničnega vrta v Trentu, vendar je za uresničitev te zamisli moral čakati vse do leta 1925, ko je prodal posestvo v Slavoniji. Bil je velik prijatelj Juliusa Kugyja, s katerim sta obiskovala naše Julijce (prim. Kugyjeve knjige Arbeit, Musik..., Aus dem Leben...). Ko je zaživela njegova »Juliana« v Trentu, je dal napraviti 46 akvarelov in večje število črnbelih, ročno koloriranih diapozitivov vseh cvetic, ki rastejo v parku, in to zbirko podaril trž. Civico museo di storia naturale di Trieste (istočasno je podaril prav tako 68 akvarelov kraške flore), katerih avtor je Mario Sivini. Leta 1930 je izdal v Trstu brošuro: *Delectus seminum anno MCMXXX collectorum quae »Juliana« hortus botanicus Trentanus in Alpibus Julicis pro mutua commentatione offert* (10 str.; vsebuje abecedni seznam latinskih poimenovanih rastlin, ca 243). O Juliani je tudi napisal članek v IV. zv. *Angewandte Pflanzensoziologie. Veröffentlichungen des Instituts für angewandte Pflanzensoziologie des Landes Kärnten*, str. 9-16 s 4 sl. (1951). V Trentu so mu 1961 odkrili spominsko ploščo. Trentarska muzejska zbirka hrani nekaj njegovih osebnih predmetov in fotogr. gradivo.

Prim.: Planinski vestnik LI/1951, 293; GozdV 1951, 10, 248-9; GozdV 1952, 3, 95-6; R. Derossi, Dai "Quaderni" di A. B. de C., PO 1973, 201-19; Erwin Eichinger, A. B. de C.; vodič "Alpinetum Juliana". Brj.

BOJC Franja por. Bidovec, zdravnica, r. 26. nov. 1913 v Nemški vasi pri Ribnici na Dolenjskem; prom. na medicinski fakulteti v Zgbu 1939; opravila specialistični izpit iz ginekologije in porodništva 1954 v Bgdu. Sedaj upokojena. Je častni član Slov. zdravniškega društva. Znana zaradi svojega delovanja v partizanski bolnišnici, ki nosi po njej ime. V partizane je odšla po kapitulaciji Italije. V bolnico Franjo je prišla 6. jan. 1944 in je v njej ostala, s kratkim presledkom, do konca vojne. Partizansko bolnico, ki je kasneje dobila ime Franja, so ustanovili v nov. 1943 v strmi dolini blizu Cerkena. Ob koncu vojne je obsegala vrsto barak in varnostnih bunkerjev, elektranu, priprave za rtg slikanje itd.

Marca 1945 je bilo v njej 107 ranjencev in bolnikov ter 3 matere z dojenčki.

Prim.: Bolnica Franja, 1960, 28-72 s sl.; Aleksander Gala-Peter, Partizanski zdravnik, Lj. 1972; Aleksander Gala-Peter, Jerina Lah-Pavla: Bolnica Pavla, Nova Gorica 1967; Blažič Viktor, Partizanska bolnišnica Franja, Pionirski list 1959, 22. IV.; Furlan Dušan, Partizanske bolnišnice na Primor., JKol 1955, 133-35; Bojc-Bidovec F., Iz partizanske bolnice Franje, Turizem in gostinstvo, 1948, 267-68, s sl.; Ivo Vajgl, Doktorica Franja, Komunist 1970, 6. III., 10. Spac.

BOLČIČ Milan, časnikar, r. 26. marca 1909 v Boljuncu pri Trstu, oče Mihael, kmet, mati Josipina Zerjal. Osn. š. je dovršil v Boljuncu, meščansko na Ciril-Methodovi š. v Trstu (1923), istotam dveletno trgovsko š. (1925), maturiral je na Trgov. tehn. zavodu Leonardo da Vinci v Trstu (1940), vpisal se je na ekonomsko fakulteto trž. U (1945), a študija ni dokončal. Od 1927 do 1930 je bil uradnik v pisarni dr. Vilfana in dr. Furlana, od maja 1945 do dec. 1970 je bil časnikar in urednik pri PDK, od 1971 živi v pokoju v Trstu. Med obema vojnama je B. deloval v dijaških in mladinskih društvih, bil tajnik dijaškega krožka N. Tommaseo in odb. Udruženja slovanskih srednješolcev v Italiji. Po razpustu društev (1927) je sodeloval v ilegalni skupini štempiharjev, organiziral in pisal ilegalne lističe in brošure ter 1928 organ. in vodil v zasebni š. Galileo Galilei v Trstu tečaj slovenščine za skupino štempiharjev. L. 1940 je bil aretiran in obsojen na drugem trž. procesu pred posebnim sodiščem na 15 let ječe. Izpuščen je bil febr. 1944 in se vključil v OF. Po vojni je v glavnem delal pri PDK, za to delo je dobil 1970 Tomšičevo nagrado skupaj s štirimi uredniki. Od 1960 do 1970 je bil tajnik Narodne in štud. knjižnice, sedaj je v nadzornem odboru, član komisije za kulturo pri SKGZ (1964-68), komisije za tisk (1969-70), član glavnega odbora SKGZ (1968-74). Bil je nad dvajset let član upravnega odbora ZTT. Od 1957 do 1959 je bil odg. ur. mladinske revije Jadro, od 1971 je odg. ur. revije Dan. V letih po prvi vojni je pisal dopise v E in N, prozo v BZPZ. Od 1945 je v PDK urejal zunanjepolit. stran in objavljval članke različne vsebine. Pripravil in uredil je brošuri *Stoletnica čitalnice v Boljuncu* (1970) in *Prebened njegovim padlim* (1972). Članki so v revijah in publikacijah: PV (1954, št. 9, 1974, št. 9), Knjižnica (1966, št. 1-4), Prosvetni zbornik (1970), Dan (1971, št. 4, 1973, št. 12), JKol (1952, 1960-69, 1974).

Prim.: Štempihar Č. Č. (= Danilo Benčina), Tov.

M. B. petdesetletnik, PDK 1959, 73, 2 s sl.; M. B. šestdesetletnik, PDK 1969, 70, 2 s sl.; Milan Bolčič, O štempiharska literaturi, JKol 1952, 118-120; Mulko Skrap, Uporna mladina, Trst 1971; vprašalna Jem.

BOLCINA Ivo, prosvetni delavec, r. 22. nov. 1932 v Podgori tovarniškomu delavcu Karlu in Marjeti Polanc, živi v Gor. Osn. š. v Podgori, sr. nižja in učitelj. v Gor. Maturiral 1954. Gojenec trž. Glasbene matice (1954-57). Službe: učitelj petja na slov. nižji sred. š. v Gor (1955-69) in učitelj na osn. š. v Standrežu (od 1970 dalje). V javnem življenju je sodeloval na prosv. polju (tajnik ZSKP (1959-62), preds. Slov. kat. PD »Mirko Filc« (1962-64), tajnik Šolsk. odbora (1959-61) in se zlasti uveljavil kot pevovodja zbora Lojze Bratuž v Gor. in zbora Soški fantje v Podgori. Pri ZCPZ mu je poverjena skrb za mladinske zbornice na Goriškem; v Gor. je ust. (1970) in vodi mladinski zbor Kekec. Zložil je nekaj skladb za mešane (Velikonočna, Svetonočna), mladinske (Trije srajčniki, Kekečevo kolo, spevoigra Siničja tožba) in moške zbornice (Domorodne I. in II.) in več priredb.

Prim.: KolGMD 1960, 145; vpraš. pola.

Mk.

BOLE Alojzij, učitelj, r. v Trstu (v Rojanu) 25. junija 1898, u. v Trstu 6. dec. 1967. Oče Alojzij, zasebnik, mati Marija Piščanc. Učiteljske dovršil v Tolminu 1921 in nastopil prvo službo v Dutovljah, kjer je bil dve leti, nato pa do 1932 v Pliškovi. V času premeščanj slov. učiteljstva je bil poslan v bližino Trevisa, kjer je ostal do konca vojne, ko se je vrnil v Trst. Takoj ob obnovitvi slov. šolstva je postal didaktični ravnatelj slov. osn. š. rojanskega okrožja, nato pa svetovalec istih pri šolskem skrbništvu v Trstu. Med leti 1959-63 je bil nadzornik slov. osn. š. na Tržaškem. leta 1947 je izdal v založbi Prosvetnega oddelka ZVU *Računice za 4. razred slovenskih osnovnih šol*. Bil je med ustanovitelji Slovenske demokratske zveze v Trstu in Slovenskega dobrodelnega društva. Ob vstopu v pokoj ga je predsednik republike odlikoval z redom viteza.

Sah

BOLE Davorin (v krstni knjigi Martin), prevajalec in publicist, r. 9. nov. 1833 v Kočah pri Slavini (Postojna), u. 1902 v Rusiji. Oče Štefan je bil kmet, mati Manija Boštjančič. Maturiral je na lj. gimn. (1858), na Dunaju je študiral klasično

jezikoslovje in se družil z Erjavcem, Jenkom in Tuškom. Opustil je študij in začel v Lj. trgovino z žitom; pri tem so mu pomagali bogati sorodniki. Proti koncu šestdesetih let se je spet pojavil na Dunaju in zaupno občeval s Stritarjem. Sprla sta se zaradi slov. dramatike, nakar je začel Bole »dopisovati z odgovornim urednikom Novic Iv. Murnikom; zveza z Bleiweisom ga je končno privedla do nespodobnega pisanja zlasti proti Stritarju in Levstiku« (Fr. Koblar). V spisu *Črtice o Pavliha-Zvonovcih* (N 5. okt. 1870, 321) je napadel Stritarja, Levstika in Suklčeta. V drugem dopisu je ujedljivo odgovoril na Stritarjeve očitke, da je zlorabil zasebne razgovore in jih potvoril (N 19. okt. 1870, 341). Dve njegovi pismi je Stritar uporabil v Dostavku Prešernovih pisem iz Elizije (Dunaj 1872). Za Dramatično društvo v Lj. je prevedel iz nemščine pet veseliger, izmed katerih sta dve izšli tiskani v ST: *Mutec*. Vesela igra v enem dejanji. 1870, str. 26; *Uskók*. Saloigra v enem dejanji. 1870, str. 39. Konec 1870 je odpotoval na Rusko in postal tam srednješolski profesor »in, sodeč po dopisih v Novicah, tudi vnet pristaš carizma in sovražnik revolucionarnih struj« (A. Slodnjak). Dopise v N je pošiljal več let iz Kaluge. Kraj in čas smrti nista znana.

Prim.: Župni urad Slavina: Krstna knjiga, VI; Viktor Smolej: SGL I, 65; KL Sje I, 254; France Koblar: Josip Stritar Zbrano delo, I, Lj. 1953, 479-482, 484, 486-488, 493-494; Anton Slodnjak ZSS II, 342-343, 346-347, 355-357; Slodnjak, Slovestvo, 197, 199.

Jem.

BOLE Franc, publicist, pedagog, r. 9. avg. 1932 v Koritnici logarju Ivanu in Jožefi Smrdel, živi v Kopru. Obiskoval je 4. razr. gimn. v semen. na Reki, nadaljnje 4 razr. hrv. gimn. z maturo v semen. v Pazinu ter 6 let teol. na teol. fakult. v Lj. (ord. 29. jun. 1958). Služboval je kot župn. upr. v Postojni (1959-65), v Bertokih pri Kopru (1965-67) in bil avg. 1967 promešččen v Koper kot glavni in odgovorni urednik Ognjišča. Bil je tudi član Medškof, kateh, sveta (1962-73). Leta 1965 je skupno z Bojanom Ravbarjem, kapl. v Kopru, in Silvestrom Čukom, kapl. v Postojni, ustanovil župn. list za Postojno in Koper *Farno ognjišče* in prevzel mesto glavn. urednika (prvih 6 števil v ciklostilni tehniki). Z jan. 1966 se je list z naslovom *Ognjišče* tiskal pri CZP Primorski tisk v Kopru kot vseslovenski mladinski list, ki ga izdaja Ap. administratura za Sl. Primorje

v Kopru. B. je poleg službe glavnega ur. Ognjišča sprejel 1967 tudi službo odg. ur. in od tedaj vodi uredništvo in upravo lista ter ureja knjige in knjižne zbirke, ki jih izdaja Ognjišče. Do zdaj so izšle tri knjige in naslednje knjižne zbirke: Žepna knjižnica Ognjišča (1967-73): 11 knjig; Mala knjižnica Ognjišča (1966-73): 8 zvezkov; Znanstvena knjižnica Ognjišča: 1 knjiga. Pri Ognjišču piše razne rubrike (pismo meseca, uvodnike, intervjuje, Naši preizkušani bratje, Poznaš sveto pismo?); izdal je katehetske zbornike: *Kateheza dozorevajočih* (1963), *Vzgojni postopki za mladostnike v puberteti* (1965); zbornik *Leto vere* (1968), črtico *Ko greš k verouku, me pokliči*. Več člankov je izšlo v Mladiki, Družini.

Prim.: Osební podatki; Letopis Ap. adm. za Sl. Primorje 1968.

R. K.

BOLE Marcelina, redovnica šolskih sester III. reda sv. Frančiška, r. 31. okt. 1886 v Sepuljah pri Tomaju v kmečki družini očetu Matiji in Luciji Žerjal, u. 2. dec. 1973 v Trstu. Osn. š. je obiskovala v Tomaju, v Mariboru postala učit. ročnih del; istotam postala redovnica 15. avg. 1906 in učit. roč. del na vadbici ženskega učit. v materni hiši. V sept. 1912 je z drugimi sestrami odšla v Egipt, kjer je 8. sept. 1908 po zaslugi franč. p. Benigna Snoja bila ust. Franc Jožefova jubilejna šola. To osn. š. in vrtec so sestre vodile za otroke slov. izseljencev. 28. sept. 1914 se je vrnila v Mrb. Tu je stregla v voj. bolnišnici v materni hiši. Leta 1917 je bila v isti službi v kraju Buttrio. Ko je Avstrija propadla, se je vrnila v Aleksandrijo. Tu je bila prodstojnica v »Asilo San Francesco« za brezposelne slov. hišne pomočnice do leta 1968, ko se je 17. avg. vrnila v prov. hišo šol. sester v Trst.

Prim.: Arhiv šolskih sester v Gorici; KatG 3. jan. 1974.

M. P.

BOLE Stanislav, gospodarstvenik in trgovec s tujino, r. 10. nov. 1915 v Kočah pri Postojni, živi v Trstu in je lastnik podjetja TRAD-TRIESTE, ki je specializirano v strojno lesni stroki. Oče Andrej, kmet, mati Marija Glažar. Osn. š. je obiskoval v Slavini, meščansko v Postojni (1929), se izučil za trg. pomočnika, med vojno in po njej se je izpopolnjeval na izobraževalnih in politično-ekonomskih tečajih. Po vojaškem roku na Sardiniji je bil delavec, uradnik in od 1940 do 1943

vodja lesnega podjetja De Prà v Jurdanah pri Reki. Leta 1943 je začel sodelovati z NOB, zato so ga Nemci zaprli na Reki in jan. 1944 poslali v taborišče v Celovec oz. Beljak. Aprila 1944 je zbežal iz taborišča in se vključil v aktiv postojnskega okrožja, nato je delal v vodstvu južno-prim. okrožja in končno trž. Po vojni je bil član polit. vodstev KP, OF in Neodvisne soc. zveze. Od ustanovitve 1946 aktivno sodeluje v Slovenskem gosp. združenju (SGZ), najprej kot tajnik, nato kot član vodstva - načelnik za zunanjo trgovino, od 1960 je podpreds., od 1967 preds. Od ustanovitve je tudi član vodilnega odb. SKGZ in njene gosp. komisije, član vodstva it.-isl. zbornice v Milanu, podpreds. njene delegacije za trž. pokrajino, član pokrajinske gosp. konzulte - sekcije za zunanjo trg., član vsedržavne federacije proizvajalcev strojne opreme in tehnologije lesne industrije ACIMALL. Vneto se zavzema za enakopravnost slov. skupnosti v It., za obnovo njegovega gosp. in sodobni razvoj, za širše sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo, za odprte meje in sproščeno gosp. sodelovanje na obmejnih področjih. Zaradi tega je imel stike in razgovore, sam in kot vodja delegacij, z ministri za zunanjo trgovino v Rimu od 1960 dalje. O tem piše strokovne članke v PDK, Gosp., Delo, Voce del popolo (Reka), sodeluje na srečanjih in konferencah. Za delovanje v NOB in kot gospodarstvenik je prejel več odlikovanj in priznanj od It. in Jsl.

Prim.: Osební podatki; Voce del popolo 22. dec. 1968; poročila o občnih zbornih SGZ in SKGZ: PDK 16. maja 1971 in 12. jul. 1974, Gosp. 21. maja 1971 in 10. jan. 1975.

Jem.

BOLLE Ivan, kmetijski strokovnjak, r. 16. jan. 1850 v slovenski družini na Proseku pri Trstu, u. 2. sept. 1924 v Firencah. Osn. in sr. š. obiskoval v Trstu, biokemične študije na visoki tehnični š. v Gradcu (1867-70). Eno leto je služboval kot asistent za kemijo in fiziko na Akademiji za trgovino in pomorstvo v Trstu, dokler ni bil konec 1871 imenovan za asistenta svilorejskega preskuševališča v Gor., zavoda, ki ga je od leta 1869, ko je bil ustanovljen, vodil prof. Haberlandt, ki je bil 1871 imenovan za prof. na visoki šoli za kmetijstvo na Dunaju in je le občasno za dobo dveh let prihajal na Goriško. V Haberlandtovi odsotnosti je zavod v celoti vodil Bolle, ki je bil dve leti nato (1873) imenovan za adjunkta, 1880 za upravnika svilorejske postaje

v Gor., deset let zatem (1891) pa za stalnega direktorja. Bolletovo delo je izredno bogato in še toliko bolj plodovito, ker se je zanimal in svoje delo usmerjal na več področij delovanja. Vrhu tega pa je tudi izredno dosti publiciral, pa je zaradi okoliščin, da je pisal kar v treh deželnih jezikih (slovenskem, italijanskem in nemškem), še nekajkrat naraslo, seveda če nekoliko manj poudarimo dejstvo, da so nekatere njegove spise kar množično prevajali (ne le v preostala dva deželna jezika, marveč celo v madžarščino, hrvaščino, romunščino, ukrajinščino, ruščino, armenščino, gruzinščino in tatarščino). Do teh prevodov so pripomogle izredne zveze, ki jih je Bolletu uspelo navezati z znanstveniki, rekli bi lahko skoraj celega sveta, in pa njegova številna potovanja: zahodna Evropa večkrat, Rusija, Turkestan, Iran, Siam, Kitajska, Japonska, Amerika. Prvotno svilorejsko poizkuševališče v Gorici je bilo leta 1881 razširjeno še v vinarsko 1891 pa še v kmetijsko poskusno postajo. Zato se je Bolle moral posvečati vsem trem panogam, če je hotel, da je zavod uspeval in reševal takrat najbolj pereče strokovne, a tudi že dolgoročne probleme. Tako je najprej križal sviloprejke domačega, francoskega in japonskega porekla in vzgojal nove rase, odporne proti pebrini. Na ta način mu je uspelo obnoviti svilorejo ne le na ožjem Goriškem, marveč v več avstroogrskih deželah. Sad tega dela in uspehov pa so bila številna priznanja, še največkrat v obliki visokih obiskov, ki jih je bila deležna gor. poizkuševalna postaja (bakteriolog Louis Pasteur, prof. Aleksander Sepotijev, dr. Nijijima Omori in drugi posamezniki, pa tudi skupinske znanstvene ekskurzije. Sad dolgoletnega ukvarjanja s to panogo je tudi knjiga *Sviloreja na Japonskem* (1898) ter *Kratek navod, kako razumno vzrejati sviloprejko* (1909). Tudi na drugem polju delovanja — pri preučevanju rastlinskih bolezni in njihovih povzročiteljev ter škodljivcev — je B. zabeležil očitne in trajne uspehe. O tej problematiki je napisal nad 80 prispevkov v *Zeitschrift für das landwirtschaftliche Versuchswesen in Osterreich* med leti 1899 in 1913. V njih obravnava bolezni in škodljivce murv, sviloprejk, vinske trte, sadnega drovja, krompirja in zelenjave. S tem delom si je zaslužil tudi lepo mesto v slovenski fitopatologiji in entomologiji. Goriška pokrajina kot tipična pokrajina vinogradništva, vinarstva ter sadjarstva je tudi pritegnila B.-ovo znanstveno zanimanje. V

italijanščini je napisal spis o goriških češnjah (slov. prev. *Goriške črešnje* je oskrbel Ernest Klavžar 1898), ki je še vedno najboljši s slikami opremljen opis tega sadja, številnejši pa so članki, ki obravnavajo goriška, vipavska, istrska in furlanska vina, o uporabi žvepla v kletarstvu, o ameriških podlogah, o novih sortah grozdja. Njegovo zanimanje je veljalo tudi pedologiji v Brdih. Poročal je tudi o uspehih, ki so jih doživela gor. vina na razstavah, tako dunajski (1898), pariški (1900) in goriški (1901). Vse to izredno obširno B.-ovo delo je izhajalo v *GospL*, Primorskem gospodarju, Kmetovem prijatelju, Samoupravi, *L'Agricoltore Goriziano*, *Gazzettino popolare*, *L'almanacco del popolo*, *Giornale di agricoltura della domenica*, *Contadinello*, *Atti e Memorie della i. r. Società Agraria di Gorizia*. Ob Ripperju in Maderju je bil gotovo najvidnejša osebnost na kmetijskem področju ne le Goriške, marveč tudi vse Avstrije.

Prim.: Prof. dr. France Adamič, Prvaki primorskega kmetijstva, Srečanja (Nova Gorica) IV/1969, 20, 19-20; Gabršček, Goriški Slovenci II, 393; *Elenco delle pubblicazioni della Stazione chimico agraria sperimentale di Udine e dell'Istituto agrario sperimentale di Gorizia dal 1869 al 1971*, Gorizia 1972, str. 31-51, 53-57 (bogata bibliografija B.-ovih objav).

Brj.

BOLTAR Ernesta, upraviteljica, roj. 17. apr. 1922 v Solkanu mizarju Mihaelu in Mariji Žnidar, u. 17. apr. 1968 v Gor. in pokopana v Solkanu. Osn. š. v Solkanu. Med vojno terenska delavka OF; od 1945 dalje zaposlena sprva v tiskovnem uradu NOO za Goriško v Ljudskem domu v Gor. in nato kot upraviteljica tednika »Soče«, PDK za Goriško in JKol vse dokler ni 1967 zbolela.

Prim.: PDK 1968, 18. 4. s. sl.

Mk.

BOMBI(G) Giorgio, politični funkcionar, tipičen predstavnik gor. irendentizma, dolgoletni gor. župan, r. 5. jul. 1852 v Rudí v Furlaniji, u. 15. sept. 1939. Oče Giuseppe je bil osnovnošolski učitelj, mati Luigia Populini iz premožne kmečke družine. Rodbina Bombig je izhajala iz Farre d'Isonzo. Prvi učitelj mu je bil oče sam; 1864 se je vpisal v gor. gimn., a jo 1870 zapustil in se zaposlil kot uradnik pri trgovskem podjetju Pietra Venuttija. Tu so se shajali Carlo Favetti, Carlo Seppenhofer, Giuseppe Mulitsch, Enrico Jurotič in drugi it. nacionalisti. B. je prišel z njimi v

stik in se začel politično udejstvovati. 1873 je postal član gor. Società di Ginnastica; 1884 ob ustanovitvi združenja Società Politica Unione je organiziral pokrajinske odseke. V noči 1. jul. 1878 je zasadil z Venturijem in Seppenhoferjem it. zastavo na Kalvariji. 1891 je bil izvoljen v Trgovinsko zbornico s 311 glasovi od 318 možnih. Marca istega leta je postal član vodstva Unione Ginnastica, združenja, ki je nastalo iz prejšnje Società Goriziana di Ginnastica. Ko so 1889 ust. v Gor. Lego Nazionale, je postal sprva njen tajnik in nato (1895) njen preds.; v Leginem vodstvu je ostal do 1915. B. začne pravo politično kariero po 1890: leta 1893 je postal član gor. občinskega sveta, udeleževal se je vseh shodov in kongresov Lege Nazionale in povsod ostro nastopal proti Slovincem. Ko je 1894 avstrijska vlada nameravala odpreti slov. š. v Gor., je B. ostro reagiral na shodu Lege Nazionale v Trentu. Svoje šovinistične misli je ponovno izrazil jan. 1896 ob letnem shodu gor. Lege Nazionale. Ob ponovnem zasedanju gor. Lege Nazionale 1897 je spet opozoril na nevarnost, ki jo predstavljajo Slovenci za it. značaj Gor. Posebno ostri so bili njegovi nastopi proti Slovincem ob volitvah 1897, ko je bil Anton Gregorčič izvoljen v državni zbor. B. je bil 1898 izvoljen za gor. podžupana in 30. jul. 1908 za župana, kar mu je omogočilo še temeljitejše ukrepe na škodo Slovincem. 1909 se je izrekel proti premestitvi slov. učiteljskega iz Kopra v Gor. Proti Slovincem in slov. šolam je nastopil tudi naslednje leto ob 12. zasedanju Lege Nazionale. Za gor. župana je bil potrjen 1911 in 1914 ter obdržal to funkcijo do 24. maja 1915, ko je It. stopila v vojno. Med vojno je bil interniran v Oberhollabrunnu v Sp. Avstriji. Mesto župana je spet prevzel 9. nov. 1918 in ga obdržal do 1922. Ko je v It. prišel fašizem na oblast, so B.-ja 1924 imenovali za gor. občinskega načelnika (podestà), tako je postal prvi fašistični podestà v Gor. in to ostal do 1934. B. je dobil številna odlikovanja; bil je tudi senator (Senatore del Regno). Do 1915 je sodeloval pod imenom Giacomo v tajni obveščevalni organizaciji. V gor. ljudskem vrtu so mu postavili spomenik, po njem je tudi poimenovana ena izmed gor. ulic.

Prim.: GorS 1925, 91; Gabršček I, 430; II 170, 310, 404, 433, 468, 507; C. L. Bozzi, Giorgio Bombig e l'italianità di Gorizia, Gor. 1927; C. L. Bozzi, Gli ottant'anni del Senatore Bombi, Gor. 1933; G. del Bianco, Vigilia della grande guerra, Ce fastu?, Udine 1935, 7/10, 163-85.

Češč.

BONCA (VONCA, WONCZHA) Ferdinand OFM, nabožni pisec, r. 26. mar. 1792 v Sentvidu pri Lj., u. 31. jul. 1840 v Nazarjih. V 19. letu starosti stopil v frančiškanski red, posvečen 1817. V redu je bil gimn. katehot, v domači frančiškanski gimn. na Kostanjevici pri Gor. je poučeval »ju-tranje jezike« (grščino in hebrejščino) ter predaval bibliotiko (Stari in novi zakon). Več let je bil tajnik in član vrhovnega sveta provincije Sv. Križa. Prvič je bil izvoljen 22. avg. 1835 na kapitulju v Lj., drugič pa 6. sept. 1838 pt. Leta 1825 se je udeležil romanja v Rim. Bil je znan in upoštevan pridigar, kar daje slutiti, ker so ga vabili tudi v bolj oddaljene kraje. Poleti 1826 je tri zaporedne nedelje po binkoštih pridigoval ob priliki svetega leta v Špetru ob Nadiži. Te tri govore je naslednje leto (1827) izdal v knjigi *Tri Pridige sa Sveto leto k' jih je pridgval v' fari S. Petra per Natisoni Videmske Shkofije III. IV. ino V. Nedelo po Binkushtih Svetiga Leto 1826...* Knjiga je bila tiskana v Celovcu pri Ferd. Kleinmayerju (156 str., M 8°), izdal pa jo je ljubljanski tiskar (založnik) Jurij Licht. Deset let kasneje je izdal še knjigo *Regelza Manjših bratov nashiga serafinskega Ozheta S. Franzishka*, Videm, nat. L. Vendrame; isto delo je izšlo tudi v nemščini *Regel unseres seraphicum Vaters...*, Laibach, J. Blasnik 1837; Stand der kroat.-kraljnerischen Franziskaner Ordensprovinz des hl. Kreuzes, Laibach, J. Blasnik 1838. Njegova je tudi pesem *Pot v nebesa*, tiskana v knjigi *Drugi perstavik starih ino novih zenkvenih pesem...* zbral Val. Stánig, v Gorici 1838. Leta 1840 je poslovenil knjžico *Družba za vedno pomoč dušam v vicah*. Rokopisa pa ni dokončal in so ga drugi »po kranjski« popravljali, poslan je bil v pregled gor. nadškofu, ker je na rkp. napisano »Admittitur. Goritiae 16. novembris 1840. Franc. Xav. archiepiscopus«.

Prim.: Uv. v cit. Tri pridige; te enote ne poznata ne Simonič ne Slobinger; CvF 1926, Slavnostni izvod, str. 55; P. Chiaro Vascotti, Storia della Castagnevizza, Gorizia 1848, str. 116, 133; ZG 1878, 26, 226.

Brj.

BONE Pavel, športnik-kajakaš, r. 29. jan. 1932 v Podlaki (Bate) pri Grgarju, živi kot lastnik delavnice čolnov v Ludwigsbergu (Zahodna Nemčija). Oče Avgust, mati Ivanka Zbogar. Po poklicu mizar. Od febr. 1948 član brogarskega društva v Solkanu (leta 1973 je ob 25-letnici društva prejel častno članstvo). Tu je začel tekmovati v di-

sciplini v kajaku na divjih vodah (F-1). Dosegel je vrsto uspehov, tako v Jugosl. kot na tujem, in postal tako eden najboljših jugosl. kajakašev. Najpomembnejši uspehi: 2. mesto v spustu na svet. prvenstvih leta 1959 v Franciji ter 3. mesto v spustu leta 1963 v Vzhodni Nemčiji. B. je bil šestkrat državni prvak kot posameznik in šestkrat v moštveni vožnji. Vrsto zmag pa je B. dosegel še v Meranu, Ivrei, Tacnu, Spindlorovih mlinih, Augsburgu itd. Bil je stalni član državne reprezentance. Leta 1961 je bil proglašen za najboljšega športnika Goriške, Ljudska tehnika Jugoslavije pa ga je proglasila za najboljšega športnika države v okviru svoje organizacije.

Prim.: PrimN 1961, 51/52, 9; Drago Stepišnik, Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem, Lj. 1968, 353; PrimN 1961, 29, 16.

BONOMO (tudi **BONHOMO**), plemiška družina. B. so bili v srednjem in zgodnjem novem veku ena izmed trinajstih patricijskih družin v Trstu. Po nekaterih virih je bil neki B. leta 1000 izgnan iz Benetk ter je prišel v Trst, po drugih pa je začetnik družine v Trstu Pietro B. (Ireneo della Croce) ali pa Bonomo (krstno ime) de Bonomo (De Jenner), oba okoli leta 1200. Trdno stoji, da je 2. febr. 1246 omenjenih 13 družin (B., Belli, Leo, Bascio, Paduino, Petazzi, Burlo, Stella, Giggotti, Toffani, Peregrini, Giuliani, Argenti) ustanovilo zelo ekskluzivno bratovščino patricijev z namenom, da bi se ločili od drugih slojev in da bi vladali v mestu. Člani družine B. so bili vedno v upravni, sodni, diplomatski in vojaški službi, in sicer mnogi (skoraj neprotrgana vrsta) v domačem mestu, drugi pri nemških cesarjih ali avstrijskih nadvojvodih, nekateri pa pri beneški republiki. Ker so bili na visokih položajih, se stalno imenujejo od visokega srednjega veka do 18. ali 19. stol., zato so se njihova imena ohranila. Sročavamo jih ob vseh važnejših dogodkih. Pregled rodovnika je pa nenavadno težak, ker se v vseh generacijah ponavljajo z redkimi izjemami ista krstna imena: Bonomo, Franc, Peter, Anton, Lazar, Danijel, Lovrenc, Jakob. Važen je Franc Corvo (Krokar) B. Ta je bil v letih 1365, 1390, 1391 in 1408 mestni sodnik v Trstu. 8. avg. 1368 ga je mesto poslalo v Benetke na mirovna pogajanja. 5. nov. 1368 je bil eden izmed treh rektorjev mesta pod beneško vlado. Pri sklepu miru med Trstom in Benetkami 12. avg. 1381 v Turinu je zastopal Trst. 23. jan. 1392 mu je škof Henrik de Wildenstein dal fevd v Ricmanjih.

Drugič se je poročil z Marijo Venier, sorodnico beneškega doža. Imel je pet sinov, ki so se imenovali Bonomo, Peter, Danijel, Rizzardo, Ivan. Z njimi se začne pet tržaških linij družine B.

1. linija Bonomo: B.-ov sin Anton je bil voditelj beneške stranke. 15. avg. 1468 je skupaj z dvema drugima B. dvignil ljudsko vstajo proti nemškiemu cesarju. Ljudstvo je obesilo petnajst proavstrijskih mestnih funkcionarjev; med obešenimi je bil tudi Gian Antonio B., oče poznejšega škofa Petra. Takrat so proglasili neodvisnost Trsta. Anton B. pa je spoznal, da se Trst med dvema velikima silama ne more braniti. Zato je svetoval, naj se mesto prostovoljno vda Benetkam. Vodstvo trž. delegacije v Benetke je vodil Krištof B. Beneški sonat ponudbe ni sprejel in v jul. naslednjega leta so nemške čete zavzele Trst. Anton B. je bil obsojen na smrt, a je pravočasno ušel v Milje. Drugi sin B.-ov se je imenoval Lazar. Ta je imel sina Bonoma, ki je 1489 živel v Lj. Bil je funkcionar avstrijskega nadvojvoda. Pozneje je bil proveditor in mestni sodnik. Njegov pravnuk Ivan je bil 1575 prior univerze v Bologni. Dve njegovi sestri Lavra in Ginevra — kot redovnici Valerija in Evfrazija — sta bili benediktinki v Trstu. Evfrazija je zbrala in popisala življenje tržaških svetnikov in svetnic. To delo ima naslov *Legendario delle vite, martirio de' gloriosi santi e sante di Trieste*. Raccolte per me Eufrasia Bonomo, 1613. Ta rokopis je danes v tržaški mestni knjižnici, kamor ga je 1794 izročil Andrej Josip de B. Stetner. Zadnji član te linije je bil Lazar Ivan, ki je bil notar, vicedom, proveditor, sodnik in končno generalni prokurator; u. je v septembru 1659.

2. Petrova linija: Peter je imel štiri sinove. Lovrenc je postal palatinski grof, Ivan Anton (Gian Antonio), oče škofa B., je bil poveljnik mestne straže, Jakob je bil zaradi nemirov 1470 izgnan iz Trsta ter je umrl v tujini, Ivan Franc je bil 1452 poslan k cesarju Frideriku III., ki je bil takrat v Pordenonu. Umrl je 1463 zaradi ran, ki jih je dobil v bojih z Benečani. Njegov sin Peter je 3. jun. 1509 skupaj z dekanom Leonardom B. prevzel tržaški grad od Benečanov, ko so zapustili Trst. Potem je bil mestni sodnik in proveditor. Umrl je star 80 let. Eden njegovih sinov Franc je bil mestni generalni prokurator, proveditor in sodnik; enako drugi sin Danijel. Posebna veja te linije je Ludovikova. Poznejši škof Peter B. je bil poročen, preden je postal duhovnik. Imel je sina Ludovika, ki je bil 1518 mestni vicedom. 1530 ga je

cesar Karel V. povzdignil v viteška stan. Postal je tudi član trž. velikega sveta (maggior consiglio). Imel je tri sinove. Ivan Anton je bil 1547 član velikega sveta; pozneje se je odločil za vojaški stan. 20. jun. 1552 je bil v Transilvaniji, kjer je v boju padel. Druga dva sinova sta bila Hektor in Josip Marija. Z njima se je ta linija razcepila v dve veji ter tudi delno spremenila ime. Hektor se je poročil z Ivano de Felser. Njegovega sina Ludovika je družina de Felser 1558 z javno listino posinovila; nanj so prepisali tudi vse premoženje. Odslej se je imenoval B. de Felser. Bil je mestni proveditor in generalni prokurator; umrl je 1610. Njegova družinska veja je izumrla 1773. Josip Marija se je poročil z Marijo, edino hčerjo Andreja de Stetner, ki je bil cesarski svetnik in plemič v Lj. Njegov priimek je bil odslej B. de Stetner. Eden iz dolge vrste B. de Stetner se je rodil v Trstu 21. nov. 1723. Leta 1748 je bil član velikega sveta. Leta 1754 ga je mesto določilo, da skupaj s kanonikom Aldragom de Picardi uredi mestni arhiv. Zbrala sta mnogo dokumentov, diplom, rokopisov, ki so še danes ohranjeni. Bil je član akademije »degl Arcadi Romano Sonziaci«; v njej se je imenoval Orniteo Lusario. Njegova knjižnica je štela okoli tisoč knjig. V tisku je izdal naslednja dela: 1. *Per le auspiciatissime nozze del conte Faustino Martinelli con la gentile Tullia Bonomo*. Il mazzolino, (obsega ono anakreontično pesem, dva madrigala in tri sonete), Portogruaro 1756, str. 12. - 2. *Sopra l'origine degli antichi conti di Gorizia*, Trst 1785. - 3. *Dissertazione sopra le monete dei vescovi di Trieste con un'appendice di documenti*, Trst 1788. Napisal je tudi *Della giustizia dei diritti austriaci-carinziani sopra l'Istria*. To pa je objavil Rossetti v Archeografo Triestino 1831. Več njegovih rokopisov se je izgubilo. Umrl je 2. jan. 1797.

3. linija Rizzardo: Rizzardo, sin Franca Corvo, je bil 1438 sodnik, pozneje proveditor. Eden njegovih sinov Zuanne je bil sodnik, drugi Franc je postal duhovnik. Ko mu je bilo dvanajst let, je po dispenzi papeža Evgena IV. dobil kanonikat. Pij II. ga je imenoval za subdiakona Sv. sedeža. Cesar Friderik III. ga je 31. jan. 1463 napravil za palatinskega grofa. 1492 je postal kanonik v Piranu, pozneje v Ferrari in nato nadžupnik v Veroni. Umrl je 1493 star menda 90 let. Tretji Rizzardov sin Odorico je imel dva sinova: prvi, Leonardo, je postal doktor obojega prava v Padovi, bil duhovnik v lj. školiji, 1492 častni kanonik v Piranu in 1494

župnik v Brezovici v Istri; od 1499 je bil dekan in kanonik cerkve sv. Justa v Trstu. Umril je 1526. Pri podpisu njegovega testamenta 7. marca 1526 — testament je sestavil mestni vicedomin (notar) Janez Krstnik de Peterlinis — je bil kot priča navzoč tudi Primož Trubar (Lovro Žvab, *Crtica o Primožu Trubarju*, LZ 1884, str. 41-45). Drugi Odoricov sin je bil Janez Krstnik. Zadnji te linije, ki se omenja v virih, je bil Ivan Bonomo Odorico; umrl je 1630. **4. Ivanova linija:** Ivan, sin Franca Corvo, je bil od 1406 do 1413 vicedom, mestni proveditor in sodnik. Tudi njegov sin Ivan in vnuk Ivan sta bila sodnika; imela sta tudi druge visoke službe v mestu. Isto velja za moške naslednjih generacij. Eden izmed njih, Nikolaj Ivan je bil po 1550 vicedom v Lj. 26. sept. 1586 je bil povišan v plemiški stan. Ob tej priložnosti je dobil plemiški naslov pl. Manssburg. Na Kranjskem je imel dva gradova: Manssburg (Mengeš) in Wolffsbüchel (Volčji potok). Umril je v Gradcu 4. mar. 1598; pokopali so ga v Lj. Omenjena dva gradova imenuje v zvezi z družino B. tudi Valvazor (III, 362 in 657), le da navaja nekoliko drugačne podatke. Grad Volčji potok sta po Valv. imela 1595 Nikolaj Bonomo, ki je bil kranjski deželni upravnik, in Adam B., ki je umrl v Volčjem potoku 30. mar. 1597; pokopali so ga v Mongšu. Valv. imenuje še Nikolaja Viljema B. **5. Danijelova linija:** Danijel, sin Franca Corvo, je bil 1430 in 1453 sodnik. Leta 1457 in 1459 ga je občinski svet poslal h kralju Matiju Korvinu na Ogrsko, ki je bil tedaj zaveznik beneške republike. Pregovoril ga je, da ni stopil v vojno proti Trstu. Ta linija šteje veliko potomcev, med katerimi so bili sodniki in proveditorji. Franc Ksaver je 1774 postal polkovnik avstrijskih pionirskih čet. Tudi njegov sin Krištof Peter se je posvetil vojaški službi. Nazadnje je bil generalni monnariški komisar za tržaško Primorje. Kandler pravi (*Codice diplomatico istriano* VI 1501-1849, opomba k testamentu Lovrenca B. 15. febr. 1505), da so tržaški B. izumrli 1862. Ali so današnji B. v Trstu potomci starih družinskih vej, ni znano. Nekateri B., ki so bili iz Trsta izgnani ali pa so se prostovoljno izselili, so živeli v Vicenzi, Asiagu, Padovi, Neaplju, Palermu in drugod po Italiji. Tudi te veje so številne in segajo v današnji čas. Med njihovimi člani so duhovniki, profesorji, oficirji, pravniki ipd. Omenjen naj bo samo odvetnik Pietro B., ki je 1935 izdal knjigo *Un patriota triestino del 1400 e la storia dei Bonomo*

dall'anno 1000 ai giorni nostri (Rim, Collegio araldico, 8°, str. 116 - Collezione di monografie storiche ed artistiche. Supplemento N. 3-6 alla Rivista araldica, 20 giugno 1935). Avtor navaja bibliografijo 109 del, ki govorijo o B. Leta 1956 je izšla v Padovi druga njegova knjiga *Florilegio gentilizio*. *Antologia bonomiana*. Pietro B. je 1951 napisal tudi patriotično dramo *Olocausto*. Sedaj živi v kraju Este, prov. Padova.

Prim.: Pietro Kandler, *Storia del consiglio dei patrizi di Trieste dall'anno 1383 all'anno 1809*, Trst 1858; Ireneo della Croce, *Historia antica e moderna, sacra e profana della città di Trieste, celebre colonia dei cittadini romani*, Benetke 1748; zgoraj citirani deli P. Bonoma iz let 1935 in 1956.

K-n

BONOMO (tudi **BONHOMO**, **BONOMUS**) Peter, humanist, državnik, škof, r. v Trstu 1458, tu u. 4. jul. 1546. Oče Ivan Anton (Gian Antonio), mati Salomea. Oče je bil poveljnik mestne straže, občen v nemirih 1468. Takrat so bili Petrova mati, Peter, njegov brat Franc in sestra Bartolomeja izgnani iz Trsta. Ko so čez enajst mesecev cesarjeve čete spet zasedle mesto, so jih poklicali nazaj. Petra so poslali 1470 ali 1471 na univerzo v Bologno, kjer je študiral humanistične leposlovne vede in postal doktor. Ko se je vrnil domov, je po naključju prišel v stik s cesarskim dvorom Nekega dne je bil na barki, ki je bila namenjena v Benetke. Na isti barki je bila delegacija cesarja Friderika III. na poti v Benetke. Cesar je bil delegaciji naročil tudi, naj poišče kakega izobraženega mladega človeka za njegovo tajništvo. B. je na barki bral Plinija. Delegacija je postala nanj pozorna in se po razgovoru z njim odločila, da ga vzame po povratku iz Benetk s seboj na dvor. Cesarju je ugajal in B. je postal njegov paž. To je B. sam pozneje pravil svojemu tajniku Girolamu Muziu; ohranilo se je v nekom Muzijevem pismu. L. 1485 se je B. poročil z avstrijsko plemkinjo Margareto von Rosenberg, ki je 1488 umrla. Imel je sina Ludovika, katerega je izročil v vzgojo bratrancu Ivanu Krstniku B. Bil je že stalno nameščen na cesarskem dvoru. L. 1491 je bil tajnik in komenzal cesarja Friderika III. V cesarski službi je bil tudi njegov brat Franc, znan humanist. Dne 2. apr. 1492 je cesar Friderik III. imenoval Petra, brata Franca in strica Lovrenca za palatinske grofe. Morda je B. tedaj začel misliti, da postane duhovnik. Kje in kdaj pa je bil posve-

čeg, ni ugotovljeno; ni izključeno, da neposredno, preden je bil določen za tržaškega škofa. Vsekakor je 1493 postal kanonik v Trstu in Ogleju; dobil je župnijo v Lubdingenu (kje je ta župnija, ne pove noben vir; morda je v Nemčiji ali v avstrijskih deželah) in nato še v Vipavi. Postal je prošt v Strassburgu na Koroškem (6. nov. 1493) in župnik v Illersbergu v augsburški škofiji. 1497 so mu dali še župniji v Dolini pri Trstu in v Ribnici. Pozneje je dobil tudi župnijo Laško na Spodnjem Štajerskem, patronat nad župnijo Loka pri Zidanem mostu in končno beneficij sv. Maksimilijana v Celju. Večina teh cerkvenih prebend je bila na slovenskem ozemlju. Vseh je bilo trinajst, kar pa v tistih časih ni bilo nič hudo izrednega. Na vseh dušnopastirskih mestih je vzdrževal vikarje. Živel je v Augsburgu, na Dunaju, v Gradcu, Kölnu in drugod, kamor so ga pač klicali uradni posli. B. je 2. jan. 1497 v Innsbrucku sestavil in podpisal (Petrus Bononus, secretarius) latinsko sožalno pismo v imenu cesarja Maksimilijana ob smrti Beatrice d'Este, žone Ludovika Sforza. 1497 ga je cesar Maksimilijan poslal v Milan k vojvodu Ludoviku Sforza posredovat za mir. B. je naročilo uspešno izvršil in mir je bil sklenjen 12. dec. 1497. Leta 1501 ga je cesar imenoval za tajnika cesarice Bianke Marije. Dne 10. okt. 1501 je bil določen za tržaškega škofa. S cesarskim reskriptom 13. okt. 1501 je bil ta sklep sporočen tržaškemu kapitlju in občini. Dne 27. dec. 1501 se je B. slovesno predstavil v Trstu. Papež ga je potrdil 5. aprila 1502. Državne posle je B. opravljal tudi potem. Osebo se je udeležil beneške vojne (1507-1519). Takrat je bil v Gor. in v Trstu. Trst je zapustil, ko so ga 1. maja 1508 zasedli Benečani, ki so ga držali do 5. jun. 1509. Leta 1511 je bil imenovan za člana komisije za Furlanijo, Istro in Kras. Med petim lateranskim koncilom je bil v Rimu. 1517 je na Dunaju reševal tržaške zadeve; dosegel je obnovitev mestnih privilegijev. 10. dec. 1518 ga je cesar Maksimilijan, ki je bil bolan, poklical v Wels, da bi se posvetoval z njim o bodoči ureditvi države, o imenovanju regentov in o testamentu. Kandlei pravi (Codice diplomatico istriano VI, - opomba k omenjenemu cesarjevemu pismu), da B. cesarja ni našel več živoga; umrl je bil 22. jan. 1519. Eden izmed treh regentov za avstrijske dežele je bil B. (pismo cesarja Karla V. iz Barcelone 27. jul. 1519); druga dva regenta sta bila Matej Lang, nadškof v Salzburgu, in Bernardin Cles, škof v

Tridentu (Trento). Ko je Karel V. prepustil avstrijske dežele bratu Ferdinandu, je ta s pismom iz Gradca 7. jul. 1521 imenoval B.-a za velikega kanclerja in za predsednika dvornega sveta. To so bile najvišje stopnje v avstrijskih deželah. Po smrti dunajskega škofa Jurija Slatkonja (26. apr. 1522) je B. deset mesecev upravljal dunajsko škofijo. Ferdinand ga je predlagal za naslednika (pismo kardinalu Medici 16. avg. 1522), a ni bil imenovan. B. se je zavedal turške nevarnosti za Hrvaško, Kranjsko, Štajersko in Koroško ter je opozarjal nanjo Ferdinanda (16. mar. 1523). Poročal mu je o braniteljih Hrvaške grofih Frankopanih (11. maja 1523). Isto leto se je zaradi visoke starosti odpovedal dvorni službi; nakazana mu je bila mesečna pokojnina sto cekinov. Poslovilni dekret je datiran v Dunajskem Novem mestu 29. okt. 1523. B. je odšel v Trst, kjer je prevzel škofijske posle ter jih opravljal do smrti. L. 1545 je posvetil v škofa Petra Pavla Vergerija. B. je imel nekaj pesniške sposobnosti. Po tednji šegi je koval zlasti latinske distihe. Vzorniki so mu bili Vergil, Ovid, Tibul, Propere, Marcial in Juvenal. Pisal je prigodnice, pohvalne pesmi, a tudi svete pesmi; nekaj je ljubezenskih, šaljevih pesmi in ostrih političnih invektiv. Nekaj primerov: 1490 se je po smrti ogrskega kralja Matija Korvina z nekaj hudimi epigrami vmešal v boj za nasledstvo. Iz leta 1492 je pesem proti Turkom, ki so vdrli na Kranjsko, Koroško in Štajersko. 1494 je spesnil prigodnico ob cesarjevi poroki z Bianco Marijo Sforza. Isto leto je v osmih distihih z naslovom *Querela urbis Romae ad divum Maximilianum Caesarem* napadel francoskega kralja Karla VIII., ki je bil zasedel Rim. Ostro se je obregnil ob pesnika Panfila Sasso, ki je nekaj kritiziral milanskega vojvodo Lodovica il Moro. 1497 sta brata Peter in Franc B. napisala pozdrav v verzih humanistu in latinskega pesniku Konradu Celtesu ob prihodu na Dunaj. Celtesa je 1487 cesar Friderik III. v Nürnbergu kronal za pesnika. Celtes je na Dunaju 1497 ustanovil akademijo *Literaria Sodalitas Danubiana*. Člana sta postala oba brata B. Peter B. je branil Celtesa proti nasprotnikom z epigramom v šestih verzih. B. je bil v pisemski zvezi s Hansom Reuchlinom, ki ga smatrajo za prvega humanista za Erazmom Rotterdamskim. B. mu je pisal dve pismi: iz Linza 2. mar. 1493 in iz Augsburga 21. apr. 1496. Ko so pozneje Reuchlina obdolžili krivoverstva, je 1514 objavil pisma, katera so mu bili pisali znameniti možje

(Clarorum virorum epistolae), med njimi tudi omenjeni dve B.-ovi. Nekaj pesmi je B. prispeval v zborniku, posvečenem cesarskemu tajniku Fuchsmagenu, filologu in zgodovinarju. Leta 1518 je B. izdal v Augsburgu v čast Blažu Holtzlu zbirko pesmi raznih avtorjev. Kakih petdeset B.-ovih pesmi je zbranih v delu »De carminibus latinis saeculi XV et XVI ineditis«, ki ga je 1880 izdal v Innsbrucku Anton Zingerle. Značilno zanj in za tedanje razmere je, da je 1501 nastopil kot glavni igralec v Celtesovi komediji Ludus Dianae, katero so igrali v cesarskem gradu v Welsu. B. je zaradi državnih poslov in svojih raztresenih prebend moral veliko pisati. V onem mesecu (od 24. okt. do 24. nov. 1511) je iz Gor. pisal svojemu bratrancu Ivanu Krstniku B. tri dolga pisma o družinskih in političnih zadevah. Nekaj pisem je izšlo pozneje v tisku (gl. Mainati, Dialoghi piacevoli; Kandler, Codice diplomatico istriano, VI 1501-1849). B. je bil odlični humanist, govornik; poznal je teologijo. Znal je italijansko, latinsko, grško, hebrejsko, nemško in po Trubarjevem pričevanju (Ta prvi dejl tiga noviga testamenta 1557, Rupel, Slovenski protestantski pisci, 1934, 20) tudi slovensko. Za Slovonce je B. važen zlasti, ker je vzgojil Trubarja in mu vedno pomagal. Kako je Trubar prišel v stik z B.-om, še ni prav dognano. Dejstvo je, da je bil v Trstu pri B.-u proti koncu 1523 ali v začetku 1524, ko mu je bilo petnajst ali šestnajst let. Bil je član pevskega zbora v ali tržaški stolnici in B.-ov osebni služabnik. Hkrati je pri B.-u študiral. Sam pravi v nemškem predgovoru Novega testamenta iz leta 1557, da ga je B. vzgojil in učil, ko je bil v njegovem pevskem zboru. B. je svojim učencem razlagal takrat Vergila in Erazmove parafraze, dvajset let pozneje na tudi Calvinove Institutiones v laškem, nemškem in slovenskem jeziku (Rupel, I. c. 20). B. je bil Trubarju naklonjen; 1527 mu je dal župnijo v Loki, čeprav še ni bil duhovnik. Z dohodki te župnije je Trubar verjetno po B.-ovem nasvetu jeseni 1527 šel na Dunaj, da izpopolni svojo izobrazbo. Sredi 1529 se je vrnil v Trst. Naslednje leto ga je B. posvetil v duhovnika in Trubar je takoj odšel v dušno pastirstvo v Laško (B.-ovo župnijo), kjer je ostal približno do 1535. V letih 1535 do 1540 je bil pridigar v Lj. stolnici. Iz Lj. pa je moral pobegniti. Šel je spet v Trst, kjer je bil od 1540 do 1542 slov. pridigar in B.-ov hišni kaplan. B. je dal Trubarju beneficij sv. Maksimilijana v Celju. Kmalu pa ga je

cesar Ferdinand na priporočilo B.-a in lj. škofa Kacijanarja imenoval za kanonika in stolnega pridigarja v Lj. B. je umrl, preden je Trubar izdal svojo prvo knjigo. Zato je težko reči, da je B. dal Trubarju kako pobudo za izdajanje knjig v slovenščini. B. sam je kljub velikim gmotnim možnostim in dolgemu življenju objavljaj le pesmi. Ni izključeno, da je zadevno pobudo dal Trubarju Peter Pavel Vergerij, ki je bil v pogledu knjižnega izdajanja mnogo iniciativnejši (Rupel, I. c. 20). Tržaški publicist in politik Attilio Tamaro, bivši italijanski poslanik v Bernu, je leta 1939 dal pobudo za knjigo, ki bi vsebovala popoln popis življenja in dela Petra B.-a, a pobuda ni bila uresničena.

Prim.: Kidrič, SBL I 53; Kidrič, Ogradje za biografijo Primoža Trubarja, RDZHV I 1923, 179-272; Miroslav Premrou, Serie documentata dei vescovi triestini dei secoli XV-XVIII, II. dal 1501 al 1620, Archeografo triestino, serie III vol. XI (1924), str. 233-235; Pietro Bonomo, Un patriota triestino del 1400 e la storia dei Bonomo dall'anno 1000 ai giorni nostri, Roma 1935, str. 116 (44-53); Pietro Bonomo, Florilegio gentilizio. Antologia bonomiana. Padova 1956, str. 222 (30-46); Josip Mantuani, Jurij pl. Slatkonja, DS 1907, 402; Giuseppe Mainati, Dialoghi piacevoli in dialetto vernacolo triestino colla versione italiana, coll'aggiunta di nove lettere interessanti per la loro originalità e per la storia della patria, scritte da monsignor Pietro Bonomo, vescovo di Trieste, dall'anno 1511 fino all'anno 1522, e di una nuova pianta di Trieste com'essisteva anticamente, colle tracce della moderna, Trieste 1828, 192; Pietro Kandler, Codice diplomatico istriano, V, 1451-1500; VI, 1501-1849; Lovro Žvab, Črtica o Primožu Trubarju, LZ 1884, 41-45; prim. tudi zgodovinske rokopise de Jennerja iz prve pol. 19. stol., ki so zdaj v tržaški mestni knjižnici; Lorenzo Tacchella, Il Card. Agostino Valier e la Riforma Tridentina nella Dioc. di Trieste, Udine 1974, 17, 31, 158; Kjuder 122, 145, 567, 597.

K-n

BONUTTI Karel, znanstvenik, kulturni delavec, r. 2. febr. 1928 v Bukovici pri Gor., zdaj živi v Clevelandu, ZDA. Oče Anton, trgovec in gostilničar, mati Marija Lovec. Osn. š. v salezijanskem zavodu v Gor. (1934-39), gimn. v malem semen. v Gor. in na Reki (1939-44), slov. gimn. in licej v Gor. (1944-47). Maturiral 1947. Zatem študiral soc. ekonomijo in polit. vede na U v Fribourgu v Švici (1947-50) in dosegel licenco. Po naselitvi v Clevelandu je študij nadaljeval na Case Western Reserve University in dosegel M. A. iz ekonomije (1958) in doktorat iz soc. ekonomije in polit. ved (1968). Strokovna usposobljenost: socialna

ekonomija. Službovanja: Pomožni prof. in načelnik za sociologijo na Notre Dame College (1958-64); obenem prof. ekonomije na Kent State University, Ohio State University in na John Carrol University (1958-70); od leta 1964 dalje je izredni prof. ekonomije na Cleveland State University. Obenem pa je še vodja programov »Consumer Economics« za učiteljstvo clevelandskega okraja na Cleveland State University (od 1972 dalje), ravnatelj oddelka za etnične študije za clevelandsko okrožje (od 1974 dalje) in prof. za Research Associate na Institute of Urban Studies na clevelandski drž. univerzi (od 1975 dalje). V sklopu etničnih študijev vodi izdajo 20 monografij o največjih narodnostnih skupinah v Clevelandu. Vsaka monografija bo imela po 200 strani. Prva je pravkar izšla: dr. Lubomyr Wynar, An Annotated bibliography of ethnic publications with special emphasis on Cleveland and Ohio. Kot soustanovitelj je v glavnem odboru ustanove Consumer Protection Association (1969-75); član izvršnega odbora (Education Commission) največje višje šole v Ohiu »St. Joseph's High School« (od 1972 dalje). Junija 1975 je bil imenovan v novoustanovljeni odbor za analiziranje etničnih razprav (za šolstvo) na United States Office of Education in National Education Association. Član ali odbornik je raznih znanstvenih ustanov npr. American Association for Comparative Economics, American Association of Universities Professors, National Ethnic Studies Assembly, Intercollegiate Council on Slovenian Art Guild, Il Cenacolo... Izd.: dokt. disertacija na Cleveland State University *Chronological Retirement Issue in the U. S.* (1969); za Educationale Research Council of America je 1972 spisal učbenik *Consumer Economics* (str. 340); clevelandska občina mu je 1974 izdala delo *Socio-Economic study of selected ethnic communities*. Za svoje znanstveno delo je prejel razna priznanja (Council on Human Relations, 1970) in nagrade. Kot narodno zelo čuteč znanstvenik je razvil bogato dejavnost med Slovenci v Clevelandu: občasno piše članke v Ameriško domovino; v letih 1951-54 je sprožil in vodil nabirko za zgraditev Katol. doma v Gorici; na prošnjo župnika A. Baznika je 1952 organiziral Slov. sobotno šolo v župniji sv. Vida v Clevelandu, ki ima zdaj okoli 170 učencev; na željo škofa Rožmana, naj prelijeta slov. Kat. akcijo v sodobno ameriško ustanovo, sta z inž. Sodjem ustanovila Slov. Marijino legijo, B. je vodil njen mladinski odsek

(1952-59). Organiziral je pouk slovenščine na Cleveland State University (1971) ter Slovenski kulturni svet za Cleveland (Slovenian-American Heritage Foundation), ki je zdaj vodilna predstavniška organizacija Slovencev v Clevelandu ne glede na njihovo politično pripadnost. Preds. je sodnik Avgust Prijatelj, častni preds. pa bivši senator Lauše.

Prim.: Vprašalna pola; osebno dopisovanje; Doset let Kat. doma v Gorici, Gor. 1972, 17, 30.

R. K.

BOR Matej (pravo ime Vladimir Pavšič), pesnik, pisatelj, dramatik, knitik, prevajalec, r. 14. apr. 1913 v Grgarju. Oče orožnik, kasneje živeli v Storah pri Celju. Gimn. študiral v Celju, slavistiko v Lj. (diplomiral 1937). Nato profesor v Kočevju. V začetku vojne se umaknil v Lj. in se takoj priključil OF, junija 1942 odšel v partizane. V zimi 1942/43 je prišel na zdravljenje v Lj. in se nato, še pred zlomom Italije, vrnil v propag. oddelek XV. divizije. Ustvarjal na Bazi Znanstvenega inštituta ob Kolpi. Vrnil se je v središče Bele krajine (Črnomelj, Semič). Po nesreči z avtomobilom je B. odšel na zdravljenje v Italijo, od tu pa naravnost v osvobojeni Bgd, kjer je bil vodja slov. oddaj na radiu. L. 1945 je bil s političnim odposlanstvom v Bolgariji ter postal vodja oddelka za gledališče pri prosvetnem ministrstvu v Lj., nato ravnatelj IJD in končno svoboden umetnik. Bil je predsednik Društva slovenskih književnikov Jugoslavije, predsednik slovenskega Pen-kluba. B. je v letih 1935/36 ur. visokošolsko glasilo Akademski glas, kot časnikar pa je nekaj časa delal v Mrbu. Kritike — gledaliških predstav in poezije — je začel objavljati v LZ, prav tako je tu objavil 7 pesmi. V letu 1941 in deloma 1942 piše pesmi s partizansko tematiko, ki izidejo prvič pri Centralni ciklostilni tehniki v Lj. v založništvu Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z naslovom *Previharimo viharje*. Zbirka izide še isto leto tudi tiskana kot miniaturna, delo ilegalne tehnike Podmornica. Knjiga je posebej pomembna zato, ker je to prva partizanska pesniška zbirka osvobodilnih gibanj na Balkanu. Do konca vojne so v ilegali izšle še naslednje B.-ove zbirke: *Bora in Kajuha pesmi* (1944), *Pesmi* (1944, pri treh različnih tehnikah), *Žrtvam svobode* (1944), *Nova setev* (1945). Zadnji dve zbirki vsebujeta še dela drugih avtorjev. Po vojni je B. izdal več izborov svojih pesmi (ponatisov

Dodatne kratice in krajsave

A. Splošne

DC = KD	Democrazia Cristiana = Krščanska demokracija
DKUD	Delavsko kulturno umetniško društvo
DSLJ	Društvo slovenskih likovnih umetnikov
DSS	Društvo slovenskih skladateljev
DZS	Državna založba Slovenije, Ljubljana
GDS	Geografsko društvo Slovenije
ib.	ibidem (prav tam)
intern.	internacionalen (-a, -o)
KLS = KL Sje	Krajevni leksikon Slovenije
l. c.	loco citato
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
OLO	Okrajni ljudski odbor
POS	Partizanski odredi Slovenije
SCVPB	Splošna centralna vojaška partizanska bolnišnica
SHPZ	Slovensko-hrvaška prosvetna zveza
SKS	Slovenska katoliška skupnost
SLG	Slovensko ljudsko gibanje
SPD	Slovensko planinsko društvo
sred.	srednji (-a, -e)
SSk	Slovenska skupnost
s. v.	sub voce (glej geslo)
ŠkaKop	Škofijski arhiv Koper
Vid.	Videm (Udine)
ZbD	Zbrano delo (Zbrana dela)
ZPPS	Zveza poklicnih prevajalcev Slovenije
zvd	zemljevid
žpk	župnik, župnijski

B. Bibliografske

BibNOR	Bibliografija izdanja u narodnooslobodilačkom ratu 1941-1945. Beograd 1964.
Brumen	Vinko Brumen, Srce v sredini, Buenos Aires 1960.
Cevc, Slov. um.	Emilijan Cevc, Slovenska umetnost, Ljubljana 1966.
CG	Cerkveni glasbenik. Organ Cecilijinega društva v Ljubljani. Ljubljana I (1878) do LXVIII (1945).
Codelli, Scrittori	Pietro Antonio Codelli, Gli scrittori friulano-austriaci degli ultimi due secoli. Gorizia 1785.

- Doc. Hist. Gor. Documenta historiam Archidioceseos Goritensis illustrantia (Appendix Folii Ecclesiastici), Goritiae 1907.
- GorL Goriški letnik. Zbornik Goriškega muzeja. I (1974) -.
- HE Hrvatska enciklopedija. Sv I-V. Zagreb 1941-1945.
- Klun MHK Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain. Laibach 1852-1854.
- Koblar, Gregorčič France Koblar, Simon Gregorčič. Njegov čas, življenje in delo. Ljubljana 1962.
- Linhart, Versuch I Anton Tomaž Linhart, Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs. Ljubljana 1788.
- MaliL Mali list. Tednik. Trst I (1923) do VII (1929).
- Manzano, Annali Francesco di Manzano, Annali del Friuli, ossia raccolte delle cose storiche appartenenti a questa regione. Udine 1858-1879.
- Manzano, Cenni Francesco di Manzano, Cenni biografici dei letterati ed artisti friulani dal secolo IV al XIX. Udine 1885.
- Medeot, Lettere Camillo Medeot, Lettere da Gorizia a Zaticina. Udine 1975.
- Menaše Luc Menaše, Evropski umetnostnozgodovinski leksikon. Ljubljana 1971.
- PiC Prostor in čas. Revija za kulturno-družbena vprašanja. Maribor I (1969) do VI (1974).
- PSBL Primorski slovenski biografski leksikon. Gorica sn. I (1974) -.
- PonS Ponedeljski Slovenec. Ljubljana I (1928) do XII (1939).
Prvotni naslov: Slovenski list (1928-1931).
- RDHV Razprave Znanstvenega društva za humanistične vede. Ljubljana I (1923) do V/VI (1930).
- Rudež Anton Rudež, Gluhonemi. Zgodovina in sedanja metoda njih vzgojevanja. Gorica 1894.
- Sfilgoj Avgust Sfilgoj, Slovenska demokratska zveza v Gorici 1947-1969. Gorica 1969.
- SGR Slovenska glasbena revija. Ljubljana I (1951-52) - Priloga: Glasbeno knjižni del.
Simoniti Primož Simoniti, Jugoslaviae scriptores latini recentioris aetatis. P. II, Zgb-Ij. 1972.
- Soklič, Istra Jakob Soklič, Istra ktiče. Ljubljana 1928.
- ST Slovenska Tudijska Zbornica dramatičnih del in iger. Na svetlo daje dramatično društvo v Ljubljani. V Ljubljani 1867 -.
- Stela, Umetnost France Stela, Umetnost v Primorju. Ljubljana 1940; France Stela, Umetnost v Primorju. Ljubljana 1960.
- SvSl Svobodna Slovenija. Ljubljana I (1941) do V (1945); Buenos Aires (1948) -.
- Valdemarin, Chiesa Igino Valdemarin, La Chiesa e la Parrocchia dei Santi Ilario e Teziano di Gorizia. Gorizia 1959.
- ZdrV (ZV) Zdravniški vestnik. Strokovno glasilo zdravništva v Sloveniji. Ljubljana I (1929) do XIII (1941).
- ZstV Zdravstveni vestnik. Strokovno glasilo Slovenskega zdravniškega društva. Lj. XV (1946) - Prvotni naslov: Zdravniški vestnik (1929-1941); nato: Partizanski zdravstveni vestnik (1944-1945). Glej tudi ZdrV.
- ZZNT Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike. Ljubljana 1971 -.